

té tzv. filozofii v Praze. Započatá studia teologie v Praze nedokončil; od 1819 se věnoval knihtiskařství u J. Vetterlové, spravující pronajatou Arcibiskupskou knihtiskárnu. 1832–38 zde působil jako faktor (do 1836 společně s T. Kubelkou), poté byl až do konce života jejím nájemcem (ředitelem). Díky svému zájmu o literaturu se spřátelil s četnými českými spisovateli (F. L. Čelakovský, J. K. Chmelenský, J. Malý, J. S. Presl, J. N. Štěpánek, K. A. Vinařický aj.), kteří se scházeli k pravidelným rozhovorům (tzv. Š. akademie, s žertovnou titulaturou a přezdívkami) v jeho bytě. Zemřel na tuberkulózu. – Po jeho smrti se vdova Anna Š. (roz. Vlčková, později provd. Vetterlová, 1809–1869) pokusila ještě tiskárnu udržet, ale záhy ji byla pro špatné hospodaření nucena postoupit firmě Synové Bohumila Haase.

Časopisecky publikoval Š. jednak nepočetnou poezii (např. veršované hádanky), jednak drobnější beletristické žánry (anekdoty, epigramy, exempla) a naučné články. Míru původnosti těchto prací nelze vždy přesvědčivě určit. Podle cizích předloh Š. napsal i rozsáhlejší prózy: po vzoru W. Scotta loupežnickou povídku *Krčma v lese*, která jako lidová četba vycházela ještě na konci 19. století, podle H. Claudena výchovnou povídku *Smilnice, vražednice, žhářka, a přece jen nešťastné děvče*. Přeložil žánrový obrázek z venkovského prostředí J. H. D. Zschokkeho Eliška a Osvald. Pokusil se i o překlad dobově populární německé veselohry: z jeho dvou překladů her A. Kotzebuea pronikla Liška nad lišku zejména na ochotnické scény, kde se hrála ještě v 2. polovině 19. století.

ŠIFRA: Sp-ka (Rozmanitosti). ■ PŘÍSPĚVKY in: Dobroslav (1820, 1822); Hyllos (1820–1821); Rozmanitosti (1817–1820; 1818 Smilnice, vražednice, žhářka, a přece jen nešťastné děvče); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Krčma v lese a Zločinec skrze ztracenou čest. Dva pravdiví příběhové (PP 1830; P Zločinec... napsal A. J. Landfras); Citové obyvatelů měst pražských při dosazení na stolicí arcibiskupskou... Ondřeje Alojsia... hraběte Skarbek... (B 1834). – *Překlady*: an. (A. Kotzebue): Starý vozká Petra třetího (1819 ← Hyllos 1818; prem. 1823); an. (J. H. D. Zschokke): Eliška a Osvald aneb Vystěhování se štyrvinských obyvatelů (1820 ← Dobroslav 1820); W. Scott: Puritáni (1841); – posmrtně: A. Kotzebue: Liška nad lišku (1854, prem. 1833). ■ KORESPONDENCE: in K. A. Vinařického Korespondence a spisy pamětní 2 (Vinařickému z 1835–38; 1909, ed. V. O. Slavík). ■

LITERATURA: ● nekrology: an., Pražské noviny 10. 2. 1842; J. M. (Malý), Čes. včela 1842, s. 67 ●; Fr. D. (Doucha): ref. překl. W. Scott, Čes. včela 1843, s. 256; J. B. Pichl: Vlastenecké zpomínky, tamtéž 1877, s. 109 → Vlastenecké vzpomínky (1936, s. 50); V. Zelený in Život Josefa Jungmanna (1881, s. 315); M. Tarantová: Ohlas díla W. A. Mozarta v českém obrození (mj. o Š. překl. Mozartova životopisu v čas. Hyllos), Zprávy Bertramky. Jubilejní výtisk ke 40. výročí založení Mozartovy obce (1967, s. 20); viz též heslo Josefa Vetterlová.

dt, vpb

Václav Špinka (nakladatelství)
viz in Josefa Vetterlová

Anna Špinková (nakladatelství)
viz in Josefa Vetterlová

Antonín Šrámek

* 3. 1. 1894 *Moravské Kynice* (Moravské Knínice) u Tišnova
† 13. 2. 1972 *Brno*

Prozaik lyrického založení, autor povídek a kronikářských románů s vesnickou a historickou tematikou; básník.

Narodil se jako nejmladší z dvanácti dětí v rodině drobného rolníka a zedníka. Po měšťanské škole v Tišnově vystudoval odbornou stavitelskou školu při státní průmyslové škole v Brně (1909–14, půlroční odborná praxe v Táboře 1912). 1915 narukoval a přes Vídeň, Uhry a Halič se dostal na ruskou frontu. 1917 utrpěl průstřel hlavy, v bezvědomí byl převezen do Lvova a později do Vídně (konec války jej zastihl v továrně na střelivo u Vídeňského Nového Města). Po válce krátce působil v Zemském stavebním úřadě v Brně a v poradně pro stavební řemesla (odbor architektury), poté jako stavitel u různých podniků, 1927–33 měl samostatnou stavební firmu v Židlochovicích (zde si 1930 postavil domek), za krize přišel v exekuci o majetek a 1933 se vrátil s rodinou do Brna. Zprvu žil z příležitostné kancelářské práce a honorářů, od 1934 se opět uchytil ve stavitelské profesi; specializoval se především na stavbu vil, domků a hospodářských zařízení a těmto stavebním oborům věnoval i několik

odborných příruček. Byl členem Moravského kola spisovatelů a funkcionářem jeho vydavatelského družstva (od 1928 v dozorčí radě, 1939–42 předseda). Ve 30. a 40. letech podnikal časté cesty do Jugoslávie. Vedle literatury se amatérsky věnoval i výtvarné činnosti, sám si navrhoval obálky některých knih a odborné publikace doprovázel vlastními nákresey.

Š. prozaická tvorba je soustředěna do dvou námětových okruhů. Pro první je příznačný láskyplný vztah k přírodě, rolnické práci a k tradiční podobě života na vesnici, druhý souvisí s autorovým okouzlením exotickými dálkami. Obě linie jsou výrazně eticky apelativní, v obou je také patrná záliba ve výrazovém lyrismu a v kresbě prchavých citových hnutí. V básnických prvotinách (*Hořící ruce*, *Křehká kořist*) se mísí nejrůznější vlivy od březinovské litaniečnosti přes naturalismus počátku století až k wolckrovsky chlapeckému vzývání prostých věcí, ale jejich ráz je dán především konfrontací milostných a přírodních motivů s realitami předměstské chudoby a denní honby za obživou. Žánrově různorodý okruh próz zakotvených ve vesnickém prostředí Horácka otevírá románová kronika *Bukovští*, stylově expresivní a rétorická obžaloba rakouské monarchie, zachycující osudy autorových rodáků na frontách 1. světové války i v zázemí. Motivy prvních lásek a intelektuálního zrání za studií ve venkovském městě i v Brně tvoří osu výrazově již oprostěnějšího svěživotopisného románu *Hráči s mládím* a povídkového souboru *Vábení*. Etickou a kulturní hodnotu tradice Š. vyzvedl v rodové kronice *Píseň a pluh*, v níž čerpal z dějin svého kraje od sklonku 18. století. O autorovu citovou paměť se opírají drobné prózy, které v harmonizující perspektivě oživují atmosféru jeho dětství a celou galerii typických vesnických postav a figurek (*Chlapec Huška a ti druzí*, *Dědina v květu*). V těchto i v dalších dílech určených dětem (příběhy antropomorfizované plačící rodiny *Skřivanci z Velké nivy*, pohádkové pásmo o šprýmovných kouscích jihoslovanského Enšpíglu *O nezbedném Hercegovci*) dokázal Š. překonat i limitující rys jiných svých próz, nedostatek dějové a stylové koncentrace. Exotická linie v jeho tvorbě se zpočátku opírala o zprostředkovanou inspiraci. Po secesně stylizované milostné romanci z Japonska (*Láska z Východu*) zaznamenal autor s reportážní věcností, ale zároveň s porozuměním pro přírodní i kulturní zvláštnosti Kavkazu a černomořského pobřeží vyprávění

ruské lékařky, která prošla válečnými frontami a před bolševickou vládou uprchla do Československa (*Nahajka a klas*). Š. stěžejním dílem je *Dubrovník*, v němž se autorovo slovanofilské citění spojuje s důvěrným osobním poznáním zachyceného prostředí. Trilogie (ve vyd. 1970 tetralogie) evokující prostředí svérázného městského státu na Jadranu, který svou obchodní mocí soupeřil s Benátkami, má spíše ambice kulturněhistorické než epické, její kompozice je převážně kronikářská, značný prostor zaujímají v textu davové výjevy, líčení slavností, rituálů a společných prací. Na historii města od velkého zemětřesení 1667 až po dobu napoleonskou pohlíží autor s konzervativní představou o zhoubnosti jakýchkoli změn a s přesvědčením, že pád Dubrovniku byl způsobem rozkladem jeho oligarchického společenského uspořádání. – V Š. pozůstalosti zůstalo vedle řady nevydaných historických a cestopisných próz i množství překladů z jihoslovanských literatur. – Autorovi bývají někdy mylně připisovány dobrodružné romány, které vydával jeho jmenovec Antonín Š. (* 22. 9. 1887 Bečov u Mostu, od 1921 ve státní službě, od 1936 vrchní rada Patentového úřadu) pod pseud. Frank A. Boston užívaným někdy společně s kolegou z Patentového úřadu K. Schulzem (* 1893).

ŠIFRY: A. Šr., Š. (Kolo). ■ PŘÍSPĚVKY in: Bibliofil; Budoucnost; Cestovní zpravodaj Českomor. drah (1939); Čes. slovo (1927); Českosl. republika; Čtème (1939); Host (1921); Kolo (Brno 1930–33, 1935–36, 1941, 1946–47); Kulturní revue jihozápadní Moravy, pokr. Kulturní revue (Jihlava 1935); Lid. noviny (1920–41, BB, črt, PP); Mor. noviny; Nár. listy (od 1918); Niva (1921–27, BB a PP); Právo lidu (1936); Rovnost (1968–69); Salon (Brno 1925–28); Venkov (1936, 1940); Západomor. kulturní revue (Kroměříž, Znojmo 1937–38); Zeměpisný magazín; Zvon (1935–36, BB); Živá tvorba (1943–44); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hořící ruce (BB 1924); Křehká kořist (BB 1924); Vězný bůh (PP 1927); Bukovští (R 1930); Láska z Východu (P 1935); Nahajka a klas (R 1936); Hráči s mládím (R 1937); Dubrovník (R 1939, 1. d. stejnojmenné trilogie); Hořká léta (R 1940, 2. d. trilogie); Vzpouza (R 1940, 3. d. trilogie); Chlapec Huška a ti druzí (PP pro ml., 1941; část v upr. vyd. 1946 v knize Chlapec Huška); Dědina v květu (PP 1942; část v upr. vyd. 1946 v knize Chlapec Huška); Píseň a pluh (R 1943); Skřivanci z Velké nivy (PP pro ml., 1944); O nezbedném Hercegovci (PP pro ml., 1945); Vábení (PP 1946); Chlapec Huška (PP 1946; nové uspořádání částí próz z knih Chlapec Huška a ti druzí a Dědina v květu

s drobnými úpravami; u tří próz změněny názvy); Dubrovník (RR 1947, souborné a upr. vyd. trilogie; 1970 upr. a rozšíř. vyd. cyklu s nově připsaným čtvrtým dílem). – *Ostatní práce*: Hospodářské stavitelství dle moderních zásad (b. d., 1933; upr. vyd. 1946); Naše rodinné domky (1939); Bydlení v přírodě (b. d., 1946); Stavba králíkáren (1946); Sklepy na ovoce a sušárny (1947). ■ *REDIGOVAL knižníci*: Slunečnice (1946–48, s V. Prokúpkem). ■

LITERATURA: ● ref. Hořící ruce: Č. Jeřábek, Host 3, 1923/24, s. 166; A. N. (Novák), LidN 17. 5. 1924; B. Vlček, Cesta 7, 1924/25, s. 97 ●; Dom. P. (Pec-ka): ref. Křehká kořist, Archa 1925, s. 42; B. Jedlička: ref. Věžný bůh, LidN 29. 1. 1928; ● ref. Bukovští: = (J. Vodák), Čes. slovo 5. 4. 1930; vr. (V. Ryba), PL 8. 6. 1930; J. Staněk, LidN 5. 8. 1930; J. V. Sedlák, NL 26. 10. 1930 ●; ● ref. Láska z východu: vz. (V. Zelinka), Zvon 35, 1934/35, s. 643; B. Slavík, LidN 17. 6. 1935 (Lit. pondělí); vbk. (V. Běhounek), PL 21. 7. 1935 ●; ● ref. Nahajka a klas: drb. (J. Borecký), Zvon 36, 1935/36, s. 433; B. Slavík, LidN 30. 3. 1936 ●; ● ref. Hráči s mládím: drb. (J. Borecký), Zvon 37, 1936/37, s. 685; B. Pernica, LidN 12. 8. 1937; vbk. (V. Běhounek), PL 13. 8. 1937; F. K. (Křelina), Venkov 20. 4. 1938 ●; ● ref. Dubrovník: Hk. (J. Holeček), Naše zprávy 1939, č. 68; an. (s citací z Š. dopisu o vzniku R Dubrovník), Čteme 2, 1939/40, s. 43; P. Štípek, tamtéž, s. 310; J. B. Čapek, Naše doba 47, 1939/40, s. 464; J. Heidenreich (Dolanský), LidN 10. 6. 1940; R. H. (Habřina), Kolo 1940, s. 73 ●; J. B. Čapek: ref. Hořká léta, Vzpoura, Naše doba 47, 1939/40, s. 565; ● ref. trilogie Dubrovník: Sv. (O. Svozil), Archa 1940, s. 219; K. P. (Polák), KM 1940, s. 372; J. Heidenreich (Dolanský), LidN 11. 7. 1940; Hk. (J. Holeček), Naše zprávy 1940, č. 54; mk. (M. Kolář), Večerník Nár. práce 9. 8. 1940; R. H. (Habřina), Kolo 1940, s. 351 ●; ● ref. Chlapec Huška a ti druzí: F. Dlouhán (Bulánek-D.), Úhor 1941, s. 168; J. Cuc, Střední škola 22, 1941/42, s. 189; vpa (V. Pazourek), LidN 1. 4. 1942 ●; V. Tichý: ref. Dědina v květu, KM 1942, s. 277; ● ref. Píseň a pluh: jšk (J. Š. Kvapil), Naše doba 50, 1942/43, s. 466; K. P. (Polák), Nár. práce 14. 7. 1943 ●; vpa (V. Pazourek): ref. Skřivanci z Velké nivy, LidN 8. 12. 1944; kp (K. Polák): ref. O nezbedném Hercegovci, Štěpnice 1, 1946/47, s. 31; ● ref. Vábení: A. B. (Bejblík), Naše doba 53, 1946/47, s. 376; F. Hampl, Práce 1. 1. 1947; KFK (F. Kafka), Svob. slovo 8. 1. 1947 ●; N. Č. – F. H. (Černý, Holešovský): ref. Chlapec Huška (vyd. 1946), Komenský 72, 1947/48, s. 235; B. Robeš: Neznámé rukopisy spisovatele-stavitele, Směr (Brno-venkov) 30. 1. 1970 + Jeden z řady (medailon), Rovnost 31. 1. 1970; Š. Vlašín: ref. Dubrovník (vyd. 1970), Rovnost 8. 10. 1970.

bd

Fráňa Šrámek

* 9. 1. 1877 *Sobotka*

† 1. 7. 1952 *Praha*

Básník, prozaik, dramatik a publicista, na počátku 20. století přední představitel generace vyznávající životní plnost a senzualistické okouzlení a zároveň generace sociálních buřtů a skeptiků popírajících ustálený řád hodnot. Významně zasáhl do vývoje české lyriky, prózy i dramatu, jako jeden z tvůrců moderního básnického jazyka schopného zachytit vnitřní citový a smyslový prožitek, sugestivně navodit atmosféru a náladu chvíle; vyznačuje jej bohatá obraznost a silná emotivnost pracující často s významovou zkratkou, náznakem a podtextem.

Často uváděné datum úmrtí 1. 6. je chybné. – Jeden z pěti synů berního úředníka; později se rodina v souvislosti s otcovou službou několikrát přestěhovala: 1882 do Zbirohu, 1885 do Písku, kde Š. vychodil obecnou školu a 1888 začal studovat gymnázium (po návratu rodiny do Zbirohu zde zůstal po dva roky sám jako student v podnájmu), po 1894 do Roudnice (n. Lab.), kde složil 1896 maturitu. Po ní se zapsal na otcovo přání na pražskou právnickou fakultu; mezitím se rodiče 1898 znovu přestěhovali, tentokrát do Čes. Budějovic, kam za nim Š. zajižděl na prázdniny. Tam také začal v Jihočes. listech a Stráži lidu svou publicistickou dráhu a odtud také jako jednorozhodný dobrovolník nastoupil 1899 vojenskou službu v rakouském Freistadtu (služba mu byla z trestu prodloužena na dva roky). Na fakultě složil několik zkoušek, v srpnu 1903 se však rozhodl zanechat studia. Těsná spolupráce s regionálním tiskem a zejména 1901 první otištěné básně a prózy v Neumannově Novém kultu (báseň *Kralovrah* a povídka *Ironické vypravování o někom, kdo umíral*) povzbudily Š. k zvolení literární dráhy. V Praze se připojil k bohémské družině Neumannových (dokonce jako dočasný spoluobytel jeho olšanské vily) a k její politické a literární aktivitě v rámci anarchistického hnutí. Spolupracoval s Novým kultem, Káchovou Práci (tu i jeden čas redigoval) a Vohryzkovou Omladinou a tiskl tam rané povídky, verše i politické stati. V červnu 1905 při uvedení své dramatické prvotiny *Červen* na scéně Uranie se seznámil se svou celoživotní družkou (nakonec manželkou) M. Hrdličkovou (1884–1958, mj. publicistkou a pracovnící v ženském hnutí) a den nato byl při anarchistické manifestaci spolu s M. Ká-

chou zatčen a odsouzen k šestidennímu vězení. Ještě před nástupem trestu byl povolán na vojenské cvičení; reagoval na to antimilitaristickým prohlášením a básní *Píšou mi psaní* v Praze. Oboje mu vyneslo čtyřtydenní garnisonní vězení, které vyvolalo všeobecné pobouření a v anarchistickém hornickém středisku Lom u Mostu dokonce protestní tábor lidu. Bezprostředně po návratu v říjnu 1905 si odpýkal předchozí šestidenní trest; ve vězení pak vznikla řada antimilitaristických básní sbírky *Modrý a rudý*; 1906 byl znovu spolu s M. Káchou zatčen a vězněn v souvislosti s konfiskováním Práce. Posledním viditelným znamením Š. spolupráce s anarchistickým tiskem byl pokus o generační román *Buřiči* (první verze pozdějšího Stříbrného větru), publikovaný ve Vohryzkově Omladině a Nové Omladině v prvních měsících 1906; román zůstal nedokončen, když se Š. s Vohryzkem rozešel a tím prakticky i s celým hnutím. Poté se věnoval výhradně spisovatelské dráze, zůstal už mimo jakákoliv generační či směrová seskupení a nevstoupil ani do žádných politických aktivit. Žil trvale v Praze, zajížděl pouze občas za rodiči (od 1906 do Německého Brodu) a po otcově smrti, kdy se matka opět natrvalo usadila v Sobotce (1918–38), pak trávil pravidelně dovolenou v rodném městě. Vedle Písku zanechalo nejtrvalejší stopu v jeho duchovním ustrojení a také se s ním na vrcholu své tvůrčí dráhy úzce szil. Významně zasáhla do Š. života 1. světová válka, kdy byl doslova od rozepsaného díla (*Léto*) s první výzvou už v červenci 1914 povolán na frontu: nejprve na východ do Haliče, po delší zdravotní dovolené (skončila krátce po uvedení Léta na scénu Nár. divadla v květnu 1915) na jižní frontu do Itálie a přechodně do Rumunska. Teprve koncem války byl zásluhou O. Picka (překládal jeho verše do němčiny) vyreklamován a převelen k útvaru válečného tisku do Vídně. Po válce zprvu spolupracoval s Neumannovým Červnem a navázal přátelství s K. Čapkem. Válečné zážitky se bezprostředně odrazily v řadě Š. povídek a básní i v jeho dramate; znovu pak ožily v závěrečné etapě Š. života, kdy básník na protest proti nacistické okupaci své země téměř neopustil svůj pražský byt a kdy po delší odmlce vznikla jeho poslední básnická kniha.

Š. dílo (podobně jako tvorba celé generace označované často jeho jménem) stojí na přelomu dvou literárních etap: vychází z dekadent-

ně symbolistní poetiky (na niž upomínají jeho jen ojediněle dochované rukopisné verše a zejména pozdně objevená a vydaná sbírka *Rozbolesněný ženami*), vnáší však do ní prvky nového životního pocitu a nové prostředky tvárné a přetváří ji tak do nové slohové podoby protikladné k původnímu východisku. Jeho tvorba obsáhla všechny hlavní žánry, vývojově určující se však jeví jeho lyrika, v níž se nejvýrazněji projevil osobní a generační tvárný posun a jejíž prostředky využil i v próze a dramatu. Debutoval drobnými knížkami povídek (*Sláva života, Ejhle člověče..!*, *Sedmibolesní, Kamení, srdce a oblaka*), soustředěnými k citovým a existenčním dramatům společenských vyděděnců či ztroskotanců, jejichž sen o krásném a silném životě byl brutálně přerván nebo odsouzen k pomalému skomírání. Základní pocit zhnusení a skepse, někde sociálně podbarvený, pravidelně však spojený s milostnou deziluzí či s citovým nenaplněním, spojuje tyto zlomkovité, často jen náznakové příběhy inspirované ruskou prózou s náladou fin de siècle. Tento pocit je také východiskem Š. první básnické knížky *Života bído, přec tě mám rád*, v níž však dobové dekadentní gesto životní únavy a znechucení nalézá protiváhu v postoji rebela, strhávajícího pouta společenských konvencí a dogmat, pohanského „syna slunce“, vyznavače elementární životní síly. Dualismus životního pocitu, příznačně vyjádřený už v samém titulu sbírky, dualismus touhy a skepse, snu a deziluze, přitakání životu a jeho negace, je Š. základním rysem a provází celé jeho dílo, někdy až ve vyhocené podobě protikladu mezi „vykupující silou krásného okamžiku“ a až nihilistickým vědomím neodvratného citového zmarnění. Dvojí citová a myšlenková poloha je zprostředkována i dvojí polohou stylovou. Š. pracoval s příznačnou snovou symbolickou scenerií, zjitřenou náladu chvíle a napjatou citovou atmosféru tlumočil nejčastěji obrazným náznakem se silným emocionálním nábojem, navozujícím neurčitost a nedořečenost, tušení vzrušujícího tajemství života. Souběžně však používal věcné sdělení, přímé pojmenování, hovorový jazyk nevyhýbající se ani vulgarismům a odvolávající se často k lidové písni a popěvku. Tato složka se plně uplatnila v antimilitaristických a politických verších (*Modrý a rudý*, posmrtně vydaný soubor *V boj*), z nichž některé zlidověly jako dělnické písně. V první Š. sbírce jsou v hlavních rysech dány základy

jeho poetiky; ač byl často (zejména v souvislosti se Splavem a románem Tělo) chápán jako jednostrunný a neproblematický velebitel mládí, lásky a života smyslů, provázejí obě tyto polohy celé jeho dílo, i když si v průběhu vývoje vyměňují dominantní roli. Náznakem obratu k „životnímu kladu“ se stal román *Stříbrný vítr*, pojatý v první variantě (ve stopách Š. raných povídek) jako generační román, přetvořený však v definitivní podobě v příběh citového a smyslového probuzení chlapce, který si z mnoha bolestných střetů a trapných zklamání odnáší přece radostné poselství krásného a silného života. Román patří k typickým dílům impresionistické prózy, která souvislou dějovou linii nahradila volným řazením jednotlivých epizod (prozrazuje se tak jeho původní povídkový základ) a místo objektivního vyprávění nabídla hrdinovy vnitřní prožitky prostřednictvím lyrických prvků ztvárněných obrazným a emocionálně podbarveným jazykem. Stříbrný vítr naznačil, že odtud bude autorova představa životní plnosti spojována především s mládím, s jeho schopností intenzivního citu, otevřenými smysly, nedeformovaným vnitřním světem; naznačil však také křehkost tohoto „přítakání životu“ jako jedinečnému okamžiku citového a smyslového vzepětí, jež vzápětí vystřídá zevšednění, malost, prázdnota. Už v dalším románu *Křížovatky*, sledujícím ve třech paralelních dějových pásmech osudy několika citově i existenčně vykořeněných postav, dominuje pól erotického pesimismu, který provázel i další Š. tvorbu povídkovou (*Osika, Klavír a housle*) a vrcholil v jeho závěrečném prozaickém díle, v románu *Past*. Opačná poloha se naopak nejvýrazněji uplatnila v trojici děl vznikajících v několikaletém období kolem 1. světové války: v dramatu *Léto*, básnické sbírce *Splav* a v románu *Tělo*, které definitivně vřadily Š. do českého literárního povědomí. Právě v protikladu k válečným zážitkům sílí v nich orientace na elementární životní hodnoty, tíhnutí k nejprostším darům přírodního a tělesného bytí, jímž v prvních poválečných letech Š. souzněl s životní zkušeností a směřováním nejmladší generace. Nejšťastnějším a posléze i nejvíce inspirujícím výsledkem této orientace je sbírka *Splav*, soustředěná k okamžikům smyslového rozdychtění a vznícené citovosti, kdy se člověk nejvíce přibližuje své prapůvodní přirozené podstatě; tomu odpovídá i volba obrazů z přírody nebo z mytického

dávnověku, ze života zpola přírodních, předkulturních lidí i ze světa pohádky. Přes blízkost naturistické inspiraci podržela si Š. obraznost i nadále zaměření k vnitřnímu prožitku, významovou neurčitost, napětí mezi snem a realitou a s ním dvojzvuk pohody smyslů podbarvené steskem; odlišný tón vnesla do sbírky poválečná vrstva básní, poznamenaná blízkostí civilismu, poetizací všedního světa a směřováním k rozlehlému hymnickému tvaru. Dramatickou paralelu Splavu vytvořil Š. v *Létu*, v jehož hlavní postavě, dospívajícím chlapci objevujícím krásy i bolesti života, navázal na hrdinu Stříbrného větru. Zároveň ustavil typ lyrického impresionistického dramatu vybudovaného na kresbě nálady a atmosféry chvíle, vnitřních stavů postav a jejich citových vztahů, jež pak rozvinul ve svých dalších divadelních hrách z 20. let; z nich jmenovitě *Měsíc nad řekou* patří k Š. dílům nejprůzračnějším právě pro konfrontaci mladistvé odvahy a naděje, jejichž oslavou vyznívá *Léto*, s degradací vlastního snu na všední životní průměr. Znovu se tak problematizuje Š. senzualistické vyznání „životního kladu“ jako plnosti smyslového vyžití, jak je nejproklamativněji vyjádřil v bezprostředně poválečném románu *Tělo*; v něm dovtvořil svůj smyslný, pudový typ ženy, k němuž směřoval v celé své tvorbě. Protiválečný protest, jímž román vyznívá, vychází z této senzualistické koncepce, která chápe válku jako protipřírodní jev a která se projevila i v dalších dílech s válečnou tematikou, ať už v básních 2. vydání *Splavu*, v povídkových prózách (*Žasnoucí voják*), či v dramatech (*Hagenbek*, *Zvony*); z nich jen *Hagenbek* představuje náběh k širšímu uchopení válečné tematiky, dramaticky však nedořešený. Řada divadelních prací, jež převažují v jeho poválečné tvorbě, přivedla Š. mezi přední dramatiky české scény; zároveň však byla stále zjevněji pocíťována obtížnost divadelní realizace jeho lyrického stylu. V závěrečné etapě tvorby se Š. vrátil k poezii (*Nové básně*, *Ještě zní*); lyrika tohoto období vyjadřuje pocit rodové i krajinné sounáležitosti s rodným Sobotkem i náladu životního podzimu a teskného loučení.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Arne Gram, Joe Salm, Mark Brenner, Razumichin, Š. Bard; rr., Š., X. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene (1930–32); sb. Básník mezi námi (1947); Besedy Času (1908); Budoucnost (1919); Cesta (1922); Čas (1905); Červen (1918–21); Čes. demokracie (1906); Čes. slovo

(1926–30); Dělnický kalendář Československé strany sociálnědemokratické v Rakousku; Dělnický ročník kalendář na rok 1928; Humorist. listy (1908); roč. Chudým dětem (Brno 1930); sb. In memoriam František Borový (1937); sb. In memoriam Jana Votavy (b. d., 1907); Jevišťe (1920); Jihočes. listy (Čes. Budějovice 1898–1903); Kalendář revolucionářů na rok 1903–04; Karikatury; Klíčení (přil. Práce, 1907–08); Kmen (1920); Kramerius (1906); Květy (1911–15); Letáky (Frabšovy, 1904); Lid. noviny (1908, 1924–45; 1911 přil. Večery); Lit. noviny (1930); Lit. svět (1928); Lumír (1903–09, 1925); Mladé proudy; Mladý průkopník (Louny 1910); Moderní revue (1902); Moderní život (1903); Moravskoslezská revue (Mor. Ostrava 1907–09); Nár. obzor (1907–08); Nár. osvobození (1924–29); Omladina, pokr. Nová Omladina, pokr. Komuna (1905–07; 1906 R Buřiči); Novina (1908–12); Nový kult (1901–04); sb. Nůše pohádek 3 (1920); Obzory (1905–06); Památník k 50. výročí reálného gymnázia v Roudnici (1927); Panoráma (1941); Plameny (1906); Pokroková revue (1913); Práce (1905–06); Prager Presse (1924–28); Pramen (1926); Právo lidu (1905, 1915–16); Program Masarykova divadla v Jičíně (1939); Přítomnost (1924–27); Radosná studánka (1939–40); Republikán (Čes. Budějovice 1922); Ročenka Kruhu sólistů (1926); Rozhledy (1904); Rozpravy Aventina (1926); Rudé květy (1903–06); Samostatnost (1911); Sever a Východ (1925–30); Socialista (1923–24); Srdce (1903–04); Stopa (1911); sb. Sto padesát let píseckého gymnázia (1928); sb. 170 let píseckého gymnázia (1948); Stráž lidu (Čes. Budějovice 1899–1903); sb. Studentský almanach (1905–08); Světozor (1931); Šibeničky (1906–07); Šibeničky (1918–20); Tribuna (1919–20); Umělecký měsíčník (1913); Vlašovička; Volná tribuna (1904); Zvon (1914); Ženský obzor (1904–05); – posmrtně: Kulturní tvorba (1963); sb. Lit. archiv 13–15 (1982); Pochodeň (Hradec Král. 1969); sb. Sobotecká šrámkovská tradice (1971); Svob. slovo (1963); Zpravodaj Šrámkovy Sobotky (1967). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Sláva života (P 1903; 1919 spolu s Ejhle člověk..! a Kamení, srdce a oblaka s podtit. První prózy); Ejhle člověk..! (P 1904); Sedmiboletní (PP 1904; 1922 jako autorův výbor z knih Sedmiboletní a Patrouilly); Červen (D 1905, i prem.); Života bído, přec tě mám rád (BB 1905; 1924 jako autorův výbor s podtit. První básně 1900–1906); Modrý a rudý (BB 1906; rozšř. vyd. 1911); Kamení, srdce a oblaka (PP 1906); Patrouilly (PP 1909); Stříbrný vítr (R 1910; upr. vyd. 1920); Osika (PP 1912); Křižovatky (R 1913); Léto (1915, i prem.); Splav (BB 1916; rozšř. vyd. 1922 a v Básních 1926); Tělo (R 1919); Klavír a housle (PP 1920); Hagenbek (D 1920, i prem.); Zvony (D 1921, i prem.); Měsíc nad řekou (D 1922, i prem.); Plačící satyr (D 1923, i prem.); Žasnoucí voják (PP 1924); Soud (D 1924, prem. 1925); Ostrov veliké lásky (D 1926, i prem.); Nové básně (1928); Chvála české řeči (E 1930; obs. EE F. Š. Chvála jazyka a K. Čapka

Řeč a literatura); Past (R 1931); Ještě zní (BB 1933); Rány, růže (BB 1945); – posmrtně: Poslední básně (1953, ed. M. Hrdličková-Šrámková a F. Buriánek); Rozboleštněny ženami (1964, ed. J. Kabeš); Cesta do pekla (pohádka, 1977 ← Nůše pohádek 3, b. d., 1920, ed. K. Capek). – *Překlady*: Za noci měsíčné... Básnické překlady F. Š. (1981, ed. L. Kundera). – *Výbory*: F. Š. (1908, ed. autor); Básně (1926, ed. autor; sv. 2 v obou Spisech); Prvních jedenadvacet (1928, ed. autor; sv. 6 v obou Spisech); Neumann, Theer, Š. (1931, ed. F. Pala); Ať znám...! (1951, ed. F. Buriánek; rozšř. vyd. 1953); V boj (revoluční písně z 1901–06, 1953, ed. K. Resler a L. Knězek); Básně (1954, ed. L. Knězek); Hudba nad splavem (1956, ed. B. Polan); Sedm krásných mečů (1962, ed. J. Brukner); Znáám já jeden krásný zámek (1962, ed. V. Hejn); Splav a jiné básně (1963, ed. A. M. Píša); Podivný nepokoj (1972, ed. M. Otruba); Srdce a flétna (1974, ed. J. Šimůnek); Přicházejí, odcházejí (1977, ed. M. Hejnová); Výbor z díla 1–3 (1977–78, ed. S. Mazáčová, Z. Trochová, M. Otruba); Curriculum vitae (1983, ed. J. Žáček); V tvou korunu, živote (F. Gellner, K. Toman, F. Šrámek, 1989, ed. V. Binar); Měsíc na náměstí (1994, ed. J. Žáček); Chtěl bych tě potkat v lukách (1998, ed. K. Sýs); Poutník (2000, ed. V. Justl). – *Souborná vydání*: Spisy F. Š. (Fr. Borový, 1926–49, 13 sv., ed. autor); Spisy F. Š. (Českosl. spisovatel, 1951–60, 10 sv., ed. K. Švehla). ■ KORESPONDENCE: an.: List spisovatele F. Š. (red. Tribuny z 1919), Tribuna 17. 7. 1919; an.: F. Š. a Akademie (Lid. novinám z 1928), LidN 28. 9. 1928; an.: F. Š.: Léto 23. 6. 1939 (F. Duchoňovi z 1939), Program Masarykova divadla v Jičíně 1939, část → F. Š.: Podivný nepokoj (1972, s. 291); in sb. Básník mezi námi (soboteckým dětem z 1927, J. Baudyšovi z 1931, F. Žofkovi z 1927; 1947, ed. V. Frýba); J. Sliziński: K literárním stykům česko-polským 3, F. Š. a Polsko (Z. Przemysckému a B. Vydrovi z 1926), Slavia 1952, s. 341; M. Hrdličková-Šrámková: F. Š. v revolučních letech 1905–1906 (M. Káchovi z 1905), in F. Š.: V boj (1953); K. Resler: Vstup F. Š. do českého písemnictví (A. Sovovi z 1906), in F. Š.: V boj (1953); F. Š.: Listy z fronty (M. Hrdličkové z 1914–18; 1956, ed. M. Hrdličková-Šrámková); in V. Vydra: Hercův listář (Vydrovi z 1920–36; 1956, ed. J. Träger); F. Š.: Listy píseckým (K. Strnadovi z 1913–47, J. Pospíšilovi z 1919–28, gymnázium b. d. a z 1946–48, městské radě z 1937–47, F. Kubíkovi z 1928–46, R. Malému z 1938 a J. Malému z 1943; 1957, ed. Č. John a J. Kotalík); -uk: F. Š. vzpomíná na písecké mládí (K. Ausobskému z 1927), Jihočeský sb. historický 1958, s. 99; F. Batha: Z korespondence F. Š. (otci F. Šrámkovi z 1909 a J. Píckovi z 1940), Lid. demokracie 5. 11. 1961 + Š. Léto v zrcadle jeho korespondence (J. Kvapilovi z 1915, V. Matysovi z 1915 a 1921, L. Odstrčilové z 1915–16), Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1962, s. 193; in Adresát Jiří Mahen (z 1937; 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín); B. Brejtník: Poezie je pravda ve svátečních šatech (Brejtníkovi b. d. a z 1921), Pochodeň 8. 5. 1966; F. Batha: K literárním

počátkům F. Š. (J. Píckovi z 1944, matce Anně z 1901, S. K. Neumannovi z 1901–05, A. Procházce z 1902, V. Dykovi z 1903, A. B. Dostalovi z 1903, A. Žaludovi z 1904, F. A. Šubertovi z 1905, J. Pávkovi z 1905, V. Hladíkovi z 1903–04), Sborník NM v Praze, ř. C – lit. hist., 1966, s. 161; F. Š.: Listy z léta (M. Hrdličkové-Šrámkové z 1905–37; 1966, ed. V. Hejn); an. (V. Hejn): K jubileu K. V. Raise (Raisovi z 1908), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1974, č. 1–2; an. (A. C. Nor): Podivuhodný doslov k Bolestné ztrátě (A. C. Norovi z 1925–26), tamtéž, č. 3–5; A. Závodský: Vzájemná korespondence F. Š. a Jaroslava Kvapila (z 1915–48), SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1977, č. 23–24; S. Mazáčová, Z. Trochová: Z korespondence F. Š. (V. Matysovi z 1915–21, J. Jakešovi z 1922–23, V. Hejnovi z 1923–27), Čes. literatura 1977, s. 127; M. Kopecký: F. Š. a ročenka Chudým dětem (H. Humlové z 1919–31), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1982, říjen, listopad, prosinec; K. Bílek, E. Horáčková: Básník a nakladatel (J. R. Vilímekovi z 1909–19), sb. Lit. archiv 13–15, 1978–80 (1982), s. 355; S. Mazáčová, Z. Trochová: Dopisy F. Š. V. Hejnovi (z 1921–48), tamtéž, s. 377; K. Bílek, E. Horáčková: Š. překlad povídky Arthura Schnitzlera (J. M. Hovorkovi z 1907), tamtéž, s. 441; J. Pazdera: F. Š. – Vzpomínky vojáka z první světové války (F. Heritesovi z 1914), Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 1985, s. 65; S. Mazáčová, Z. Trochová: Ze Š. listáře (J. Knapovi z 1923–46), sb. Lit. archiv 19–20, 1984–85 (1987), s. 311; Karel Čapek – F. Š.: Cesty k přátelství (K. Čapkovi z 1919–38; 1987, ed. A. Fetters); an.: Neznámé dopisy F. Š. (A. Starému z 1942), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1988, leden, únor, březen; A. Fetters: Ještě k přátelství Karla Čapka a F. Š. (K. Čapkovi z 1924–26, 1935), Zpravodaj Společnosti bratří Čapků 1988, č. 27; J. Bednář: Vzácné přátelství (z dopisů A. Sovovi z 1924–27), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1989, č. 1–2; A. Fetters: F. Š. Karlu Čapkovi (z 1924–25, pohledy z 1926 a 1933), sb. Lit. archiv 24, 1990, s. 123; KB (K. Bílek): Neznámý Š. dopis (M. Janovskému z 1943), Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 2004, č. 1. ■ REDIGOVAL *periodika*: Omladina, pokr. Nová Omladina (1905–06, s jinými), Práce (1905–06, s jinými). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Bařha: Vydávání díla nár. umělce F. Š. (Přehled edic a nákladů od r. 1945 dodnes), Pochodeň 7. 11. 1970 + F. Š. Soupis článků o jeho životě a díle (do konce února 1976, 1976) + F. Š. Soupis článků o jeho životě a díle. Dodatky do konce února 1977 (1977) + Bibliografie překladů díla F. Š. (1983). ■ **LITERATURA**: sb. Knížka o Š. (1927, ed. Sdružení studujících soboteckých za spolupráce J. Knapa; mj. přisp. E. Axman, J. B. Čapek, J. Čapek, K. Čapek, J. Deml, J. L. Fischer, O. Fischer, J. B. Foerster, J. Knap, F. Langer, S. Lom, J. Mahen, M. Majerová, A. C. Nor, I. Olbracht, A. M. Píša, A. Pražák, M. Rutte, B. Stejskal, Z. Štěpánek, V. Vančura, B. Voňáček, V. Vydra); J. Knap: F. Š. (1937 ← sb. Čtyři ze Sobotky, 1937); K. Čapek: O F. Š. (1937) → Ratolest

a vavřín (1947, s. 46); sb. Soubor mladých v Turnově básníku F. Š. k jeho pětadesátinám (1942); B. Polan: F. Š., básník mládí a domova (1947); sb. Básník mezi námi (1947, ed. V. Frýba; mj. životopisná stať J. Pícka); sb. F. Š. Básníkoví k sedmdesátinám (1947; mj. J. Grossman); K. Resler: Buřiči a Stříbrný vítr. Křižovatky díla F. Š. (1952); M. Hrdličková-Šrámková, V. Hejn: S F. Š. po Sobotecku (1957); F. Š. ve fotografii (1959, ed. J. Kaláš); F. Buriánek: Národní umělec F. Š. (1960); J. Wagner: F. Š. (1877–1952). Literární pozůstalost č. 723 (LA PNP, b. d., 1966, k tomu F. Bařha, V. Hejn: Doplnky, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1969, č. 1); sb. Ze Šrámkova Písku (1967, ed. A. Rybák); sb. Sobotecká šrámkovská tradice (1971, ed. V. Šrámková); F. Buriánek: F. Š. (1976); sb. F. Š. a Písek (1977, ed. M. Vokroj); sb. V modré dálce rudý květ (1979, příspěvky z 21. a 22. Šrámkovy Sobotky, ed. M. Hejnová; přisp. L. Budagovová, A. Jedlička, J. Nejedlá, A. Stich); F. Buriánek: F. Š. (1981, s ukázkami z díla); L. Soukup: F. Š. a jižní Čechy (1981); M. Hejnová: Knížka o Milce. Život M. Hrdličkové-Šrámkové (1985, i z Š. dopisů); Z. Svěrák: Š. tvorba povídková ve srovnání s tvorbou básnickou (1998); A. Fetters: Přátelé Karel Čapek a F. Š. (2002). ■ ● ref. Sláva života: M. Marten, MR 1902/03, sv. 14, s. 549; J. Müldner, Srdce 2, 1902/03, s. 275; an., Přehled 1, 1902/03, s. 598 ●; ● ref. Ejhle člověk...!: L. W., Akademie 8, 1903/04, s. 191; P. M. Haškovec, Přehled 2, 1903/04, s. 304; L. Arleth, Srdce 3, 1903/04, s. 224; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 32, 1903/04, s. 300 ●; an.: Případ Š., Čas 19. 9. 1905; S. K. Neumann: Český spisovatel, Anarchistická revue 1905, s. 62 → Stati a projevy 2 (1966); ● ref. Sedmibolestní: A. N. (Novák), Přehled 3, 1904/05, s. 569; S. (F. Sekanina), Zvon 5, 1904/05, s. 682; S. Kovanda, Rozhledy 15, 1904/05, s. 1321; an., PL 5. 5. 1905 ●; ● ref. Červen: B. S-n, Máj 3, 1904/05, s. 615; J. Sn., Radikální listy 3. 6. 1905; Norbert Krenn (O. Fischer), Rozhledy 1905, s. 1160 (recenze – parodie) ●; M. Hýsek: Nejmladší literární generace, MSIR 2, 1905/06, s. 83 ● ref. Života bído, přec tě mám rád: M. Marten, MR 1905/06, sv. 17, s. 159; an., PL 4. 2. 1906; -a-, Máj 5, 1906/07, s. 112 ●; ● ref. Modrý a rudý: Sigma (S. K. Neumann), Mor. kraj 1906, č. 66 → Stati a projevy 2 (1966); T. A. (A. Procházka), MR 1906/07, sv. 19, s. 105 ●; ● ref. Kamení, srdce a oblaka: -il, LidN 30. 11. 1906 (večer); M. Marten, MR 1906/07, sv. 19, s. 206; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 224; Ad. Veselý, MSIR 3, 1906/07, s. 218; K. V. (Velemínský), Naše doba 14, 1906/07, s. 466; J. Páta, Lumír 35, 1906/07, s. 521; J. R. (A. Bačkovský), Rozhledy 17, 1906/07, s. 187 ●; ● ref. Petrouilly: F. X. Šalda, Novina 3, 1909/10, s. 313 → KP 8 (1958); K. Sezima, Lumír 39, 1910/11, s. 272 ●; ● ref. Stříbrný vítr: J. Schmitt, Novina 3, 1909/10, s. 469; Š. Jež, Studentská revue 3, 1909/10, s. 282; an. (J. Vodák), Čas 17. 4. 1910; -il, LidN 29. 4. 1910; an., PL 29. 5. 1910; K. Sezima, Lumír 39, 1910/11, s. 27 → Krystaly a průsvity (1928, s. 23) ●; ● ref. Osika: M. (V. Martínek), MSIR 8, 1911/12, s. 339; Ant. Veselý, Čes. revue 5,

1911/12, s. 339; K. Hikl, Novina 5, 1911/12, s. 347; K. Toman, Čes. deník 14. 1. 1912; I. Olbracht, Dělnické listy (Videň) 13. 3. 1912 → O umění a společnosti (1958); -vh- (M. Hýsek), Naše doba 1912, s. 858; K. Sezima, Lumír 41, 1912/13, s. 301 → Podobizny a reliéfy (1919) ●; ● ref. Křižovatky: an. (K. Horký), Stopa 3, 1912/13, s. 483; F. Sekanina, Zvon 14, 1913/14, s. 445; K. Sezima, Lumír 42, 1913/14, s. 158 → Krystaly a průsvity (1928, s. 124); O. Šimek, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 173; Ant. Veselý, Květy 1914, s. 505; Pp, Naše doba 1914, s. 650; K. (F. V. Krejčí), PL 25. 1. 1914 ●; R. Weiner: Krajanský dopis (F. Š.), LidN 8. 4. 1914; ● ref. Léto: jv. (J. Vodák), Čas 1. 6. 1915; O. F. (Fischer), NL 1. 6. 1915; H. Jelínek, Nár. politika 1. 6. 1915; K. (F. V. Krejčí), PL 1. 6. 1915; J. H. (Hilbert), Venkov 2. 6. 1915; A. Procházka, MR 1915, sv. 29, s. 139 → Rozhovory s knihami, obrazy i lidmi (1916, s. 182); M. (H. Malřřová), Dělnické listy (Videň) 13. 11. 1915 ●; ● ref. Splov: A. V. (Ant. Veselý), Čes. revue 9, 1915/16, s. 700; K. Fiala, MR 1916, sv. 30, s. 280; A. N. (Novák), Lumír 45, 1916/17, s. 42; L. N. Zvěřina, Lípa 1, 1917/18, s. 96 ●; M. Rutte: F. Š., in Nový svět (1919, s. 71); ● ref. Tělo: R. I. Malý, Čes. slovo 14. 12. 1919; K. Čapek, NL 23. 12. 1919 → O umění a kultuře 2 (1985); M. Rutte, Cesta 2, 1919/20, s. 608; A. P. (Procházka), MR 1919/20, sv. 35, s. 299 → Dnové života (1924, s. 7); J. H. (Hora), PL 4. 1. 1920 → Poezie a život (1959, s. 314); A. Novák, Venkov 6. 1. 1920 → Krajané a sousedé (1922, s. 136); L. N. Zvěřina, Brázda 1920, s. 36 ●; ● ref. Klavír a housle: J. H. (Hora), RP 17. 10. 1920; A. Novák, Venkov 7. 12. 1920; A. M. Píša, Pramen 1920, s. 470 → Soudy, boje a výzvy (1922, s. 33); jeel. (J. L. Fischer), Kmen 4, 1920/21, s. 371; M. Rutte, Cesta 3, 1920/21, s. 207; J. Kpl. (Kopal), Nové Čechy 4, 1920/21, s. 128 ●; ● ref. Hagenbek: jv. (J. Vodák), Čas 24. 12. 1920; S. Lom, Čes. slovo 24. 12. 1920; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 24. 12. 1920; H. Jelínek, Nár. politika, 24. 12. 1920; E. V. (Vachek), PL 24. 12. 1920; A. Dvořák, RP 24. 12. 1920; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 24. 12. 1920; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 512; Z. Hásková, Cesta 3, 1920/21, s. 426; ALAP (A. Procházka), MR 1920/21, sv. 36, s. 103 → Dnové života (1922, s. 13) ●; ● polemika kolem 2. vyd. Těla: A. M. Píša, Kmen 4, 1920/21, s. 508 a 614 → Soudy, boje a výzvy (1922, s. 36 a 43); J. L. Fischer, Kmen 4, 1920/21, s. 548 ●; ● ref. Zvony: Z. Hásková, Cesta 3, 1920/21, s. 698; jv. (J. Vodák), Čas 24. 4. 1921; S. Lom, Čes. slovo 24. 4. 1921; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 24. 4. 1921; Ot. F. (Fischer), NL 24. 4. 1921; H. Jelínek, Nár. politika 24. 4. 1921; E. V. (Vachek), PL 24. 4. 1921; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 24. 4. 1921; J. H. (Hilbert), Venkov 24. 4. 1921; J. Knap, Brázda 1921, s. 219; A. M. Píša, Červen 1921, s. 218 → Soudy, boje a výzvy (1922, s. 48) ●; ● F. Götz: Vitalistický naturalismus v české povídce a lyrice, in Anarchie v nejmłodší české poezii (1922) ●; ● ref. Měsíc nad řekou: ALAP (A. Procházka), MR 1921/22, sv. 37, s. 125 → Soumrak (1924, s. 112); jv. (J. Vodák), Čas 3. 2. 1922; S. Lom, Čes. slo-

vo 3. 2. 1922; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 3. 2. 1922; Ot. F. (Fischer), NL 3. 2. 1922; nv (Ant. Veselý), PL 3. 2. 1922 → Listy autorům (1924); M. M. (Majerová), RP 3. 2. 1922; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 3. 2. 1922; A. M. Píša, Proletkult 1, 1922/23, s. 124 → Soudy, boje a výzvy (1922, s. 51) ●; ● ref. Plačící satyr: ALAP (A. Procházka), MR 1922/23, sv. 38, s. 155 → Soumrak (1924, s. 161); jv. (J. Vodák), Čas 17. 1. 1923; St. L. (Lom), Čes. slovo 17. 1. 1923; Kazetka (K. Z. Klíma), LidN 17. 1. 1923; M. Rutte, NL 17. 1. 1923 → Tvář pod maskou (1926); K. Engelmüller, Nár. politika 17. 1. 1923; nv (Ant. Veselý), PL 17. 1. 1923 → Listy autorům (1924); M. M. (Majerová), RP 17. 1. 1923; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 17. 1. 1923; J. H. (Hilbert), Venkov 17. 1. 1923 ●; ● ref. Žasnoucí voják: J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 709; -jef- (J. Fučík), Socialista 1, 1923/24, č. 35; F. Götz, NO 8. 6. 1924; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 15. 6. 1924; A. N. (Novák), LidN 29. 6. 1924; K. Sezima, Lumír 1924, s. 529 ●; ● ref. Soud: E. Konrád, Cesta 7, 1924/25, s. 395; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 5. 2. 1925; Z. Hásková, Českosl. republika 5. 2. 1925; Cassius (J. Kolman C.), LidN 5. 2. 1925; M. Rutte, NL 5. 2. 1925; Klo. (J. K. Fragner), NO 5. 2. 1925; K. Engelmüller, Nár. politika 5. 2. 1925; O. Fischer, PL 5. 2. 1925; -jk- (J. Kodíček), Tribuna 5. 2. 1925; J. H. (Hilbert), Venkov 5. 2. 1925; H. Jelínek, Lumír 1925, s. 107 ●; ● ref. Ostrov veliké lásky: E. Konrád, Cesta 8, 1925/26, s. 259; -jef- (J. Fučík), Pramen 6, 1925/26, s. 261 → Divadelní kritiky (1984, s. 186); jv. (J. Vodák), Čes. slovo 26. 1. 1926; Z. Hásková, Českosl. republika 26. 1. 1926; Cassius (J. Kolman C.), LidN 26. 1. 1926; MilNý (M. Novotný), NL 26. 1. 1926; Klo. (J. K. Fragner), NO 26. 1. 1926; K. Engelmüller, Nár. politika 26. 1. 1926; -jk- (J. Kodíček), Tribuna 26. 1. 1926; M. M. (Majerová), RP 27. 1. 1926; J. Knap, Kritika 1926, s. 27 ●; K. Čapek: Dramatikův stud (o postavách a dialogu Š. dramaty), Sever a Východ 1926, s. 270 → O umění a kultuře 3 (1986, s. 13); J. Hora: Šrámkova lyrika, tamtéž, s. 281 → Poezie a život (1959, s. 311); B. Polan: Na okraj prozaického díla F. Š., tamtéž, s. 284 → Život a slovo (1964, s. 53); M. Rutte: F. Š., Cesta 9, 1926/27, s. 270; ● k padesátinám: V. Zelinka, Lit. rozhledy 11, 1926/27, s. 212; M. Pujmanová-Hennerová, Tribuna 9. 1. 1927; Prager Presse 16. 1. 1927, příl. (K. Čapek, F. Langer, P. Leppin, J. Mahen, K. Neumannová, B. Stejskal, Z. Štěpánek, R. Těsnohlídek); jv. (J. Vodák) a M. Jirko, Čes. slovo 19. 1. 1927; R. Těsnohlídek, LidN 19. 1. 1927; M. Rutte, NL 19. 1. 1927; F. Götz, NO 19. 1. 1927 ●; F. X. Šalda: F. Š. neboli Jak konzervovat meruňky, Tvorba 1927, s. 74 → KP 13 (1963); J. Snopek: Tvůrčí proces v díle F. Š. (psychoanalytická studie), Nová svoboda 1927, č. 2; J. Durych in Ejhle člověk! (1928); ● ref. Nové básně: J. Hejduk, Cesta 10, 1927/28, s. 656; G. (F. Götz), NO 15. 7. 1928; A. N. (Novák), LidN 29. 7. 1928; J. Knap, Venkov 19. 8. 1928; AMP. (A. M. Píša), PL 26. 8. 1928; J. V. Sedlák, Tribuna 2. 9. 1928; F. X. Šalda, ŠZáp 1, 1928/29, s. 70; J. B. Čapek, Host 8, 1928/29, s. 43 ●;

B. Fučík: Odkaz F. Š., Tvar 1929, s. 206 → Kritické příležitosti 1 (1998); F. Götz: Vitalistický naturalism, in Básnický dnešek (1931, s. 180); F. Pala: Lyrické dílo F. Š., in Neumann, Theer, Š. (1931); J. Hora: O F. Š., Almanach Kmene 2, 1931/32, s. 144; ● ref. Past: AMP (A. M. Píša), Lit. noviny 5, 1930/31, č. 20 → Třicátá léta (1971, s. 52); G. (F. Götz), NO 25. 10. 1931 → Literatura mezi dvěma válkami (1984, s. 74); Ant. Veselý, Českosl. republika 1. 11. 1931; P. E. (Eisner), Prager Presse 7. 11. 1931; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 8. 11. 1931; A. N. (Novák), LidN 13. 11. 1931; J. B. Č. (Čapek), Čin 3, 1931/32, s. 425; M. Novotný, RA 7, 1931/32, s. 192; P. F. (Fraenkl), Naše doba 39, 1931/32, s. 311; K. Sezima, Lumír 58, 1931/32, s. 209; J. Knap, Venkov 3. 2. 1932; B. V. (Václavek), Index 1932, s. 43 ●; A. Novák: Š. lyrika podzimní, Almanach Kmene 1932/33, s. 124; K. Čapek: Past Šrámkova a Past kritiků, Přítomnost 1933, s. 119 → O umění a kultuře 3 (1986, s. 401); ● ref. Ještě zní: G. (F. Götz), NO 20. 10. 1933; A. N. (Novák), LidN 22. 10. 1933; AMP (A. M. Píša), PL 17. 11. 1933; a (J. Hora), Čes. slovo 13. 12. 1933; F. X. Šalda, SZáp 6, 1933/34, s. 9; B. Slavík, Lumír 60, 1933/34, s. 223; P. Fraenkl, Naše doba 41, 1933/34, s. 123; f. s. (F. Soldan), RA 9, 1933/34, s. 52; Nk (B. Novák), Magazín DP 2, 1934/35, s. 121 ●; P. Eisner: F. Š. a český Eros, Almanach Kmene – Jaro 1934, s. 43; ● k šedesátinám: H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 236; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 17. 1. 1937; A. Novák, K. Čapek (→ O umění a kultuře 3, 1986, s. 759), F. Langer, M. Kácha, vše LidN 19. 1. 1937; M. Rutte, NL 19. 1. 1937; G. (F. Götz), NO 19. 1. 1937; P. E. (Eisner), Prager Presse 19. 1. 1937; AMP (A. M. Píša), PL 19. 1. 1937; F. Křelina, Venkov 19. 1. 1937; B. V. (Václavek), U 1937, s. 102 → Literární studie a podobizny (1962, s. 207) ●; F. Müller in sb. České umění dramatické 1 (1941, Léto, Měsíc nad řekou, Plačící satyr); J. Pícek: Okolo šrámkovské kolíbky, Věstník hospodářského družstva v okrese soboteckém 1942, č. 1; ● ref. Rány, růže: G. (F. Götz), NO 10. 2. 1946; bš (M. Bureš), Svob. slovo 22. 2. 1946; A. M. Píša, Práce 17. 3. 1946; M. S. (Sedloň), RP 20. 3. 1946; jj. (J. Janů), Svob. noviny 20. 3. 1946; B. Polan, KM 1946, s. 189; K. Bodlák, Listy 1, 1946/47, s. 141 ●; F. Halas: Pozdrav F. Š. (proslav na slavnostním matiné 19. 1. 1947), KM 1947, s. 55 → Imagen (1971); ● k sedmdesátinám: J. Grossman, Mladá fronta 19. 1. 1947; G. (F. Götz), NO 19. 1. 1947; K. P. (Polák), PL 19. 1. 1947; J. Hrabák, Rovnost 19. 1. 1947; K. Konrád, RP 19. 1. 1947 → Nevzpomínky (1963, s. 201); B. Polan a E. Konrád, Svob. noviny 19. 1. 1947; K. Bednář, F. Pala, Svob. slovo 19. 1. 1947; J. Pilař, Zeměd. noviny 19. 1. 1947 ●; M. Heřman: Zamyšlení nad jednou hrou, Knihy a čtenáři 1947, s. 17; J. B. Čapek: F. Š. a mladá generace, in Záření ducha a slova (1948, s. 43); F. Buriánek: Náčrt k portrétu básníka F. Š., NŽ 1952, s. 80; ● k pětasedmdesátinám: M. Smetana, B. Polan, LidN 19. 1. 1952; V. Běhounek, Práce 19. 1. 1952; J. Skácel, Rovnost 19. 1. 1952; R. Pytlík, Tvorba 1952, s. 59 ●; ● nekrology: gf (G. Franc), LD 2. 7. 1952; Z. Roubíček,

Mladá fronta 2. 7. 1952; J. Alda, Obrana lidu 2. 7. 1952; P. Toman ml., Svob. slovo 2. 7. 1952; M. Pišut, Kulturní život (Bratislava) 1952, č. 28 → Roky a diela (1961); V. Nezval (pohřební řeč), LitN 1952, č. 24; K. Nový, NŽ 1953, s. 1236 ●; J. Hruběš: Nad Š. celoživotným básnickým dílem, Slovenské pohľady (Martin) 1952, s. 618; F. Götz: Dramatické dílo F. Š., Divadlo 1952, s. 715 + in F. Š.: Léto (1953); F. Buriánek, M. Hrdličková-Šrámková, K. Resler, L. Knězek in F. Š.: V boj (1953); V. Karbusický in Naše dělnická píseň (1953, o Š. antimilitaristických a anarchistických písničkách); B. Polan: ref. Poslední básně, NŽ 1954, s. 97; L. Knězek a M. Jankovič in F. Š.: Křižovatky (1954) + in F. Š.: Měsíc nad řekou (1954); M. Otruba in F. Š.: Stříbrný vítr (1954); F. Buriánek in Bezruč – Toman – Gellner – Š. (1955); M. Hrdličková-Šrámková, L. Knězek a M. Jankovič in F. Š.: Žasnoucí voják (1955); B. Polan in F. Š.: Hudba nad splavem (1956); M. Hrdličková-Šrámková in F. Š.: Listy z fronty (1956); K. Krejčí in F. Š.: Prvních jedenadvacet (1956); F. Vodička in F. Š.: Tělo (1957); F. Buriánek: Š. a Bezruč, SISb 1957, s. 437 + in F. Š.: Past (1957); M. Otruba: Dvě otázky nad Stříbrným větrem, LitN 1957, č. 3; Z. Trochová: První prózy F. Š., sb. Sobotka (1958, s. 38); F. Buriánek: K otázce vztahů české literatury na počátku 20. století, zvláště F. Š., k ruské literatuře, AUC Praha. Slavica Pragensia. 1959, s. 273; F. Černý in F. Š.: Červen a jiná dramata (1959); R. Jílek: Poznámky k jazykovému stylu Stříbrného větru, Čes. jazyk a literatura 1959, s. 17; B. Truhlář in F. Š.: Strieborný vietor, Telo (Bratislava 1959); L. Čivrný in F. Š. ve fotografii (1959); F. Kubka: Náš F. Š., in Na vlastní oči (1959, s. 152); M. Otruba: Poznámky k umělecké metodě Š. Stříbrného větru, ČLit 1960, s. 232; V. Justl: Lyrické divadlo F. Š., Divadlo 1960, s. 261; M. Otruba in F. Š.: Stříbrný vítr (1961); J. Brukner in F. Š.: Sedm krásných mečů (1962); V. Hejn in F. Š.: Znáám já jeden krásný zámek (1962); E. Strohsová a A. M. Píša in F. Š.: Splav a jiné básně (1963); F. Langer: F. Š., in Byli a bylo (1963, o vztahu K. Čapka k F. Š.); F. Kubka: Smutek ze Stříbrného větru, in Setkání s knihami (1963, s. 113); D. Moldanová: Příspěvek k interpretaci Š. prozaického díla, ČLit 1964, s. 420; ● ref. Rozbolestněný ženami: M. Červenka, O. Kryštofek, LitN 1964, č. 43; J. Opelík, HD 1964, č. 11; (ok), Práce 26. 9. 1964; J. Šimůnek, RP 14. 10. 1964 ●; O. Malevič in F. Š.: Serebrjannyj veter (Moskva 1965); Z. Kalista: Š. a my z počátku let dvacátých, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1967, č. 1; D. Moldanová: Zlaté jablko věčné touhy (o R Past), tamtéž, č. 6–7; S. Zvoníček: Nenatrás z nebe hvězd (Š. a film, o Š. vztahu k filmu a film. adaptacím jeho děl), tamtéž; M. Janovský: Š. dílo očima bibliofila, tamtéž; V. Formánková: Popis v próze F. Š., sb. Sobotka (1968); F. Buriánek in Generace buřičů (1968); S. Mazáčová in F. Š.: Tělo (1968); J. Brukner in F. Š.: Stříbrný vítr (1969); F. Buriánek in F. Š.: Tělo (1971) + in O české literatuře našeho věku (1972); M. Otruba: S nožem v ruce (Š. poetika),

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1973, č. 1–2; W. Nawrocki in F. Š.: Srebrny wiatr (Katovice 1973); J. Šimůnek in F. Š.: Srdce a flétna (1974); M. Hejnová: F. Š. za války a v r. 1945, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1975, květen; M. Pohorský: Dvě kapitoly o Š. próze, ČLit 1977, s. 93 + A přece Š. ..., Lit. měsíčník 1977, č. 1, oboje → F. Š.: Výbor z díla 2, 1 (1977); D. Moldanová: „... nenatrháš z nebe hvězdi“, ČLit 1977, s. 114 → Studie o české próze na přelomu století (1993, s. 136, s. tit. F. Š.); L. Soukup: Cesty Stříbrného větru, in V jejich stopách (1977, s. 149); B. Novák: Nad Š. Křižovatkami, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1977, říjen, listopad, prosinec; ● k 100. výr. nar.: F. Bulánek-Dlouhán, LD 15. 1. 1977; J. Nejedlá, RP 19. 1. 1977; F. Buriánek, Tvorba 1977, č. 3 ●; M. Pohorský in F. Š.: Stříbrný vítr (1978); D. Moldanová: Poznámky k historii recepce Š. díla, ČLit 1978, s. 462 → Studie o české próze na přelomu století (1993, s. 156); A. Fetters: K. Čapek a F. Š., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1980, leden, únor, březen; F. Buriánek in Z moderní české literatury (1980); J. Pavlík: F. Š. a Roudnice, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1981, leden, únor, březen; F. Buriánek: Š. Splav a avantgarda, tamtéž, říjen, listopad, prosinec; E. Bartůňková: Jazyk a styl Š. Léta, SPF Hradec Král., Jazyk – literatura – metodika, 1981, sv. 34, s. 7 + Jazyk a styl Š. divadelních her, tamtéž, 1982, sv. 38, s. 7; M. Hejnová: K Š. překladu Internacionály, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1982, říjen, listopad, prosinec; J. Pavelka: Š. anarchická „hra na vojáčky“, SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1982, č. 29, s. 87; F. Všeticka: Zamyšlení nad Stříbrným větrem, Literárněvědný sb. PNP 1983, s. 63; J. Žáček in F. Š.: Curriculum vitae (1983); P. Koukal: F. Š. buřičská léta, in Trubačí revolt (1984, s. 31); A. Fetters: K. Čapek a F. Š., Marginalie 1980–85 (1985, s. 66); M. Bastl: Š. lyrické hry Léto a Měsíc nad řekou, sb. Literární interpretace z české literatury 20. století (1985); D. Moldanová: Mladý Karel Čapek a F. Š., ČLit 1986, s. 149 + F. Š.: Stříbrný vítr, sb. Rozumět literatuře (1986); L. Stehlík: Žasnoucí voják, in U krbu (1987); F. Buriánek: Nezjednodušíte klasiky!, Lit. měsíčník 1987, č. 8; A. Fetters: F. Š. a hudba, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1987, říjen, listopad, prosinec; J. Černý: Zamyšlení nad básníkem, Práce 17. 1. 1987; V. Falada: Básník a čas, Mladá fronta 17. 1. 1987; J. Janáčková: Proměny vyprávěče v lyrizovaném románu z počátku 20. stol. (Sovův Ivův román a Stříbrný vítr), ČLit 1988, s. 446; M. Mravcová: Krška – Š., Stříbrný vítr (k dramatické úpravě lyrizované prózy), Filmový sb. historický 1, Film a literatura, 1988; vm (V. Macura) in Slovník básnických knih (1990, Splav, Života bído, přec tě mám rád); D. Moldanová: K. Čapek a F. Š., Sborník příspěvků z Národní konference k 100. výročí Čapkova narození (1990) → Studie o české próze na přelomu století (1993, s. 164); F. Všeticka: Jeden ze Š. Splavu (Sobotní večer), AUP Olomouc. Facultas paedagogica. Monographica 1994, s. 75; J. Janáček in F. Š.: Stříbrný vítr (1997); K. Sýs in F. Š.: Chtěl bych tě potkat i v lu-

kách (1998); V. Křivánek: Svět smyslů a smysl světa, Tvar 1999, s. 10 → Býti básníkem v Čechách (1999); M. Otruba in F. Š.: Modrý a rudý, Stříbrný vítr, Léto, Splav (2000); Kubkova necenzurovaná vzpomínka na F. Š., Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 2002, č. 1 (ed. K. Bílek); F. Všeticka: Stříbrný vítr F. Š. a Křižovatky F. Š., Možnosti Meleté (2005); M. Jareš: Anarchistická poezie a vojsko (1895–1914), Tvar 2005, č. 17; V. Hejn: Karel Čapek a F. Š., Zprávy Společnosti bratří Čapků 2005, č. 79.

es

Jan Šrámek

* 21. 5. 1820 *Křtětice* u Vodňan

† 31. 7. 1884 *Turtno* u Petrohradu (Rusko)

Autor elegických a vlasteneckých veršů, výchovné beletrie a jazykových učebnic; překladatel a pedagog.

V matrice uveden jako Johann Nep. Schrammek, tak byl psán i v Prusku; v Rusku zmiňován jako Ivan Fedorovič Š.; psal se též Jar. Šrámek Březanovský. – Syn sedláka. Absolvoval gymnázium a tzv. filozofii v Čes. Budějovicích a vystudoval teologii v Praze (spolužák K. Havlíček). Vysvěcen byl v Čes. Budějovicích, kde také složil učitelské zkoušky pro gymnázia. Jako kaplan působil v Jindř. Hradci (zde krátce redigoval v Landfrasově nakladatelství liberálně zaměřený časopis *Ozvěna*) a v Husinci. 1850 se chtěl oženit s dívkou evangelického vyznání a zůstat katolíkem. Přestup k reformované církvi, iniciovaný pastorem B. V. Košutem, Š. sice umožnil sňatek, rakouské úřady ho však neuznaly. Odešel proto o rok později do Vratislavi, kde učil na vychovávacím ústavu. Navštěvoval tzv. bohoslovecké kolokvium, složil zkoušku pro školní rektorát na učitelském ústavu v Minstrberku (Ziębice), 1852 se stal administrátorem české reformované církve v Bedřichově Hradci (Grodziec) v Opolsku, 1853 byl ordinován za pastora českého evangelického sboru augšpurského vyznání v Rozumicích v pruském Opavsku. Jako školdozorce si získal všeobecný respekt, postupně obnovoval styky s českým prostředím (K. J. Erben, V. Hanka, C. Lelek, A. V. Šembera), finančně podporoval první beletristický časopis slezských Čechů Opavský besedník, řízený A. Vaškem. Po zesíleném germanizačním tlaku pruské vlády na neněmecké školství odešel Š. na přímluvu F. Palackého a K. J. Erbena

1866 do Ruska, kde díky M. F. Rajevskému získal místo učitele klasické filologie na pátém gymnáziu v Petrohradě (1873 se stal ředitelem). V Rusku konvertoval k pravoslaví, několikrát byl vyznamenán (udělením řádu sv. Vladimíra 4. třídy byl povýšen do šlechtického stavu). V Petrohradě pracoval v několika charitativních spolcích, jako starosta první české Besedy se podílel také na spolkovém krajan-ském životě.

Po překladu povídky W. Scotta *Láska Suomalajky* (v Čes. včele) Š. svou literární činnost rozvinul v 50. letech, kdy vydal beletrizovanou učebnici dějin starověku *Povídky otce Jaromíra* a vzdělavatelnou prózu *Der arme David aus Rösnitz*. První cyklus básnické sbírky *Chudobky*, prozrazující vliv Růže stolisté F. L. Čelakovského a poezie J. J. Marka, podával ve formě sonetů a písňových ohlasů poněkud sentimentální obraz básníkovy duševního zrání; druhý a třetí cyklus elegicky tematizovaly touhu po vlasti; ve čtvrtém oddílu *Nápisy* uveřejnil satirické epigramy s duchovní a vlasteneckou tematikou. Do Opavského besedníku Š. přispíval četnými idylizujícími a mravoučnými povídkami z venkovského života a zvláště s mysliveckou tematikou (např. *Hajný Mikeš a pan Karel, Pytlák Kalina*); v později knižně vydané povídce *Dráteníček* (nepřiznané adaptaci překladu povídky F. Hoffmanna *Slasti a strasti dvou přátel*) vyzdvihl poctivost a lásku k vlasti jako následováníhodné ctnosti, které mohou nalézt i zasloužené společenské uznání. Překladem českých pohádek (Volksmärchen aus Böhmen) uvedl do německého prostředí např. práce J. Malého a B. Němcové; sám napsal knihu mravoučných povídek pro mládež *Obrazy ze života pro život*. Jako pedagog Š. adaptoval a sestavil učebnice dějepisu (v *Krátkém všeobecném dějepisui...* se zabýval historií od starověku až po současnost), francouzštiny, latiny a řečtiny; je též autorem jedné z prvních gramatik češtiny pro Rusy. – V Literárním archivu PNP v Praze se zachoval rukopisný zlomek Š. autobiografie.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Jar. Březanovský, Jaromír Březanovský, Jaromír Milenovský, Jaroslav Březanovský, J. Milenovsky, Milanovsky, Václav Jersey, J. Šr...k. ■ PŘÍSPĚVKY in: Budečská zahrada; Čes. včela (1846, překl. W. Scott: *Láska Suomalajky*); Českobratrský kalendář (1851); Českobratrský věstník (1850); Humorist. listy (1860); Opavský besedník

(1861–65; 1861 *Hajný Mikeš* a pan Karel, 1862 *Pytlák Kalina*); Posvátná kazatelna (Olomouc); – posmrtně: Věstník Matice opavské (1903, úryvky z BB); ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Obrazy ze života pro život (PP pro ml., 1852, pseud. Václav Jersey); *Der arme David aus Rösnitz* (P, Głubczyce 1857, pseud. Milanovsky); *Chudobky* (BB 1861, pseud. Jaromír Březanovský); *Dráteníček* (P 1863, podle F. Hoffmanna). – *Překlad a adaptace*: Volksmärchen aus Böhmen (Vratislav 1853, pseud. J. Milenovsky); (F.) Hoffmann: *Slasti a strasti dvou přátel* (1862). – *Učebnice*: Krátký všeobecný dějepis pro školu (1849); Povídky otce Jaromíra (1852); Škola francouzského jazyka (1863, připojen Klíč ku škole francouzského jazyka); Češská grammatika (Petrohrad 1868); Etimologija řečeskogo jazyka dlja gimnazij (Petrohrad 1872); O výslovnosti francouzského jazyka (1873); Gomerovskaja etimologija dlja gimnazij (Petrohrad 1874); Podrobný slovar' k Zapiskam K. Julija Cesarja o Gall'skoj vojne (1882). ■ KORESPONDENCE. A. E. Vašek: Z korespondence o Opavském besedníku s prof. Ant. Vaškem (z 1861), Věstník Matice opavské 1912, s. 48. ■ REDIGOVAL časopis: Osvěta (1848, tři čísla). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: J. N. Sýkora: Německá mluvnice s ohledem na jazyk český (1851, dopln. vydání); De viris illustribus urbis Romae a Romulo ad Augustum (Petrohrad 1877); Gai Sallustii Crispi De coniuratione Catilinae et De bello Iugurthino libri (Petrohrad 1879). ■

LITERATURA: an.: ref. Krátký všeobecný dějepis pro školu, Pražské noviny 19. 3. 1850; an.: ref. Povídky otce Jaromíra, Slovenské noviny 17. 1. 1852; an.: ref. Volksmärchen aus Böhmen, Prager Zeitung 5. 2. 1853; ● ref. Chudobky: an., Lada 1861, s. 39; an., Obecné listy 1861, s. 131 ●; an.: Z Pruského Slezska, Hlasy ze Siona 1866, s. 163; an.: Český emigrant, NL 4. 10. 1866; ● nekrology: an., Lit. listy 1884, s. 132; an., NL 9. 8. 1884; an., Pokrok 9. 8. 1884; F. Čenský, Osvěta 1884, s. 1143 ●; Z. Bár: Čeští spisovatelé z Hlučinska, česká kniha na Hlučínsku, 13. výr. zpráva státního čes. reálného gymnázia v Hlučíně za škol. rok 1932–33 (1933, s. 11); J. B. Čapek in Československá literatura tolerancí 2 (1933, s. 341); J. Ratibořský in Češi na Ratibořsku a Hlubčicku (1946, s. 85); V. Fícek in Antonín Vašek v boji za práva lidu a za vědeckou pravdu (1964) + Z příspěvků Opavského besedníka 1861–65, Vlastivědné listy Severomor. kraje 1980, s. 22; Ns. (J. Nečas): Pedagog a buditel, LD 31. 7. 1984.

mhs

Vladimír Šrámek

* 6. 9. 1893 *Libochovice* u Roudnice

nad Labem

† 4. 5. 1969 *Praha*

Překladatel klasických děl starověku z latiny, řečtiny a hebrejštiny, též děl novodobých, především dram, publicista a divadelní referent; herec a režisér.

Syn lékárníka, základní školu navštěvoval v rodišti, klasické gymnázium v Praze na Malé Straně. Po maturitě 1912 studoval (s přerušením válkou) právnickou fakultu (JUDr. 1920). Pak byl zaměstnán jako úředník na ministerstvu školství, od 1945 jako vedoucí divadelního oddělení ministerstva kultury, 1950 se stal ředitelem divadla v Hradci Králové, od 1952 byl vedoucím redaktorem dramatického oddělení agentury Dilia, 1958 odešel do důchodu. Přes úřednické zaměstnání životním zájmem Š. zůstalo umění, především dramatické. 1921 navštěvoval divadelní oddělení státní konzervatoře, 1921–23 působil jako elév v Nár. divadle, později do 1932 hrál ve Vinohradském divadle; na obou scénách vytvořil řadu charakterních postav. Ve stejné době se také účastnil počátků vysílání Českosl. rozhlasu, spolupracoval s filmem. – Syn Vladimír Š. (* 1927) byl jevištním výtvarníkem a šéfem výpravy divadla v Ostravě; dcera Hana Š. (* 1930), provd. Skřejpková, herečka v Karlových Varech a pak v Čes. Těšíně; zeť Jiří Skřejpek (1921–2001) trvale užívající umělecké jm. Jiří Roy, byl režisérem, hercem a dramaturgem, autorem dramatických adaptací i písňových textů (pseud. Jiří Roy užil též V. Š. ve svých úpravách klasických her).

Drobné prózy a překlady začal Š. časopisecsky publikovat v době 1. světové války a brzy po ní. K vlastní literární práci se dostal až koncem 30. let, kdy se středem jeho zájmu staly překlady antických autorů řeckých i římských. Š. považoval dosavadní metodu překládání antických autorů za překážku jejich porozumění a širšího uplatnění v kulturním dění. Pokusil se proto o nový, netradiční překlad *Odysey*, kterému předeslal i teoretické zdůvodnění (stať *Čínská zeď, výbornost a kacírství* v *Magazínu DP*). Š. především uvolnil hexametr, text překládal veršem o nestejném počtu slabik (veršové předěly však bývají na místě původních césur a kratší verše tihnou k přízvuknému hexametrickému zakončení), vymýtil různé

archaické výrazy a tvary a snažil se uplatnit soudobý slovník. Takto pojatý překlad vzbudil sice značnou pozornost, přesto však stejnou metodou zpracovaný překlad *Iliady* zůstal už jen v rukopisu. V duchu své herecké praxe se Š. pokusil i o nové pojetí překladů autorů antických dram; jednotlivé postavy se měly zejména mluvou přiblížit současným lidem. Nejprve tak zpracoval Stiebitzův překlad Aristofanova *Ženského sněmu*, největšího úspěchu však dosáhl vlastním překladem *Plautova Pseudola*. Stejně pokračoval v převodech dalších antických autorů (*Aischylos*, *Menandros*, *Sofokles*, *P. Terentius Afer*), poněkud méně radikálně u klasických autorů novodobých (*J. W. Goethe*, *F. Schiller*, *H. Ibsen*) i současných. Některé z těchto svých překladů, stejně jako jazykové úpravy českých klasiků 19. století (*E. Bozděch*, *V. K. Klicpera*, *J. Vrchlický*, *J. Zeyer* aj.) publikoval Š. jen v rozmnožených textech, které jako pomoc dramaturgům a režisérům vydávala agentura Dilia, několika z nich se dostalo i knižního vydání. Z obdobných pozic jako k překladu *Homéra* přistoupil Š. k převodu *Starého zákona*, který přebásnil za jazykové spolupráce *V. Kajdoše*. Pokusil se v něm o vymaňování z klasických vzorů, vymycoval nejasná alegoricky vysvětlovaná místa a zachovával původní hebrejská jména starozákonních postav. Š. překlad vzbudil rozporné reakce, přesto patří k jeho vrcholným tvůrčím činům. Stranou Š. překladatelské činnosti stojí skromná původní tvorba, pojednání určené mládeži, zpřístupňující výkladem i obrazem významná výtvarná díla (*Hmota a tvar...*) a drama *Přemysl II.*, které zůstalo v rukopisu; též divadelní referáty. Š. byl autorem scénáře k filmu *Stavitel chrámu* (1920) a podílel se na něm i režijně a herecky.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Antonín Kreiml, Eva Weissová, Jarmila Matoušková, Jiří Roy (textové úpravy her *E. Bozděcha*, *V. K. Klicpera*), Karel Teubner; vš. ■ *PŘÍSPĚVKY in:* Divadelní noviny; Divadlo (1954–56); ELK (1940); Lid. noviny (1942, 1944); Lid. noviny (1940–41); Magazín DP (1934–37; 1935 *Čínská zeď*, výbornost a kacírství); Národ (1918); Nové módy (od 1918); Praha–Moskva; Svoboda (1966–67); Topičův sborník (1917). ■ *KNÍŽNĚ. Práce o umění:* *Hmota a tvar*, vzduch, světlo a stín (pojednání pro ml., 1936). – *Překlady:* *Homér: Vražední ženichů* (1937, úryvek z *Odysey*) + *Odysea* (1940); *Aischylos: Oresteia* (1946, i prem.) + *Peršané* (1954); *T. M. Plautus: Pseudolus* (1946, prem. 1942) + *Thlučhuba* (1953, i prem.); *Písmo. Starý zákon 1–4* (2. 1947,

4. 1948, 1. 1951, 3. 1951, vše za jazykové spolupráce V. Kajdoše); P. H. Freyer: *Ztracená pozice* (1952, i prem.); J. W. Goethe: *Egmont* (1953); G. W. Menzel: *Marek na západě* (1953); Sofokles: *Oidipus na Kolóně* (1953); F. Schiller: *Úklady a láska* (1953) + Marie Stuartovna (1958) + Valdštejn (1958) + Vilém Tell (1963); Aristofanes: *Lysistrata* (1954) + *Uprchlíci* (1954); H. Ibsen: *Peer Gynt* (1955); Menandros: *Či je to dítě* (1956; 1964 společně s D Dědek); H. Zinner: *Člověk a pták* (1958); P. Terentius Afēr: *Formio* (1960; 1969 společně s D Kleštětec); S. Propertius: *Elegie* (1962); *Píseň o luku. Starožitovská poezie* (1968). ■ SCENICKY. Adaptace *překlady*: Aristofanes: *Ženský sněm* (1941, přel. F. Stiebitz). ■ KORESPONDENCE: P. Šipová: *Z korespondence V. Š. (vzáj. koresp. s F. Stiebitzem a O. Vaňorným z 1940, Š. dopis adresovaný Ústavu pro čes. literaturu z 1962), LF 2002, s. 289.* ■ REDIGOVAL *časopisy*: Divadelní dramaturgická korespondence (1954, rozmnož.), Měsíční informace divadlům (1955–56, rozmnož.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (soustavy her vydaných Dilií): *Sovětské hry* (1952, dodatky 1954, s J. Tůmovou); *Nové divadelní hry* (1953, s A. Kočovou); *Komedie a veselohry 1–3* (1954, 1955, 1957, s A. Kočovou); *Hry pro mládež* (1954); *Divadelní hry 1949–1955* (1956); *Divadelní hry 1956 1, 2* (1956, 1957); *Hry k 40. výročí Velké říjnové revoluce* (1957); (textové úpravy:) V. K. Klicpera: *Soběslav* (1957, pseud. Jiří Roy); E. Bozděch: *Baron Goertz* (1957, pseud. Jiří Roy); F. V. Jeřábek: *Služebník svého pána* (1958, pseud. Jarmila Matoušková). ■

LITERATURA: ● ref. překl. Homér: *Odysea: -úhl-* (B. Mühlstein), *Naše zprávy* 5. 10. 1940; V. Běhounek, *Nár. práce* 6. 10. 1940; J. Pilař, *Venkov* 8. 11. 1940; V. Jiráť, *KM 1940, s. 428*; vz. (V. Zelinka), *Zvon* 41, 1940/41, s. 306; R. Kuthan, *Střední škola* 1941, s. 210; K. Svoboda, *LF 1941, s. 230*; F. Novotný, *Řád* 1941, s. 297; F. Stiebitz, *Naše věda* 1941, s. 12 ●; ● ref. insc. překl. Aristofanes: *Ženský sněm* (úprava): B. (E. Bass), *LidN 14. 9. 1941*; K. Koval, *Venkov* 14. 9. 1951 ●; ● ref. překl. T. M. Plautus: *Pseudolus*: AMB. (A. M. Brousil), *Venkov* 14. 4. 1942; p. (A. M. Piša), *Nár. práce* 14. 4. 1942; B. (E. Bass), *LidN 14. 4. 1942*; pí (F. Pišek), *LidN 24. 7. 1942* ●; K. Janáček: ref. překl. Aischylos: *Oresteia, Akord* 1947, s. 311; ● ref. překl. Pismo. *Starý zákon 2*: S. Segert, *Slovesná věda* 1, 1947/48, s. 171; P. Trost, *SaS 12, 1950/51, s. 111* → *Studie o jazycích a literatuře* (1955) ●; ● ref. překl. Pismo. *Starý zákon 3*: P. Eisner, *LD 22. 4. 1951*; J. Pokorný, *LidN 3. 11. 1951* ●; jk (J. Kubát): k pětasedmdesátinám, *RP 13. 11. 1968*; mik (M. I. Křovák): *Za V. Š., Divadelní noviny* 12, 1968/69, č. 18; P. Peňáz: *Překlad? K Š. překlady Homéra, sb. Mezinárodní vědecká konference na paměť 50. výročí úmrtí... O. Vaňorného* (1997, s. 161).

vf

Josef Antonín Šrůtek

* 2. 9. 1822 *Náchod*

† 21. 6. 1901 *Hradec Králové*

Katolický kněz a náboženský spisovatel; autor, překladatel a upravovatel povídek pro děti a mládež v duchu striktního katolicismu, zakladatel vydavatelského spolku Dědictví maličkých. Autor školských a lingvistických příruček.

Psán i Josef Š., Šrutek. – Syn váženého náchodského souseda; rozvětvená rodina měla silnou kněžskou tradici (mj. bratranec J. Schrutek, farář ve Vlčkovcích, též literárně činný, a strýc z matčiny strany litoměřický biskup J. F. Hurdálek). Po obecné škole v rodišti vystudoval Š. gymnázium v Broumově, 1840–42 tzv. filozofii v Praze a poté teologii na bohosloveckém ústavu v Hradci Králové (žák biskupa A. Stránského). V tomto městě trvale působil celý život; po dokončení studií a vysvěcení se stal 1846 vikaristou katedrálního chrámu sv. Ducha a v kněžské dráze, zejména ve službách tamní konzistoře, rychle postupoval až k hodnostem kanovníka (1876), arcijáhna (1893) a papežského preláta (1896). Výrazně se angažoval v pedagogické oblasti: 1849 získal aprobaci pro vyučování matematiky a fyziky na středních školách, jako prozatímní učitel vyučoval bezplatně češtinu na gymnáziu (1851–52) a na učitelském ústavu (1852–54), byl též referentem školských záležitostí při královéhradecké konzistoři. Namísto zaniklého časopisu *Přítel mládeže* začal od 1851 každoročně vydávat pedagogický sborník *Školník*, který se po deseti letech za Š. redakce změnil ve významný časopis určený hlavně katolickým učitelům. 1859 se Š. stal zakladatelem Dědictví maličkých, vydavatelského spolku orientovaného na knížky pro mládež s cílem vychovávat ji v duchu křesťanské morálky a zároveň rozšiřovat její všeobecné vzdělání. – Pohřben byl na hradeckém hřbitově v Pouchově.

Š. začal publikovat ve 40. letech, kdy se jeho hlavní tribunou stal hradecký časopis *Polabský Slovan*. Uvěřňoval zde vedle zpráv o společenském a kulturním životě v městě příležitostné a oslavné básně (*Radecký*), deklamovánky a mravokárně zaměřené satiry na veřejné poměry; v pozdějších letech se Š. loajálně vlastenecké a výchovné verše určené mládeži objevovaly hlavně ve sborníku *Školník*. Pod-

statnější složkou jeho literární aktivity od počátku tvořily pokusy o lidovou povídku moralizujícího vyhocení. Mimo několika próz, u nichž se podepsal jako původní autor (v Polabském Slovanu např. na pokračování historická povídka ze Žižkových dob *Žebrákův chrám*) to byly hlavně volné překlady a adaptace mravoučných novel z němčiny (vztah k výchozímu textu byl charakterizován výrazem „podle“, „volně z německého“ apod.). V prvních knižně vydaných pracích tohoto druhu (rozsáhlé novele *Loterie a pověra...* a povídce *Pěvkyně* podle W. Hauffa) se vedle moralistického záměru projevila i snaha o vyšší stylistickou úroveň a o bohatost výrazu, jež měly přispět i k jazykové kultivaci čtenáře. Do dalších přepracování próz tehdy oblíbených německých autorů (F. A. F. Hoffmann, A. Werfer) vnášel Š. stále zřetelněji katolickou tendenci. – Rozsáhlá a ve své době ceněná byla Š. činnost v oblasti odborné církevní literatury a náboženské výchovy (několikrát vydaná *Liturgika...*, *Rukověť k farní instalaci*, *Modlitební knížka a mešní zpěvník...*); zejména pro školní potřeby pak sestavil řadu česko-německých jazykových příruček. – V rukopisu zůstala básnická příručka nazvaná *Rýmovník* (z 1. poloviny 40. let); A. Dostál (1895) uváděl i další Š. literární práce (např. hru *Bařka drotár*), jejichž existenci se nepodařilo ověřit.

ŠIFRY: J. A. Š., J. A. Šk., J. A. Šr., J. A. Šrtk., Jos. A. Šr., Josef Šr., J. Š., JŠ, J. Šr., P. Š., Š., Šk., Š-k, Šr., Šrtk., +, * *, * * * ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Blahověst* (1857); *Cyril a Metod* (Olomouc 1855); *ČČM* (1851, odpověď na J. Malého kritiku knihy *Náměstky...*); *Čech* (1851–70); *Čes. věla* (1840); *Hlas národa* (1888); *Lit. listy* (1881); *Mor. národní list* (Brno 1857); *Nár. noviny* (1849); *Obzor* (Brno 1896); *Památky archeologické a místopisné* (1857, polemika s J. K. Rojkem, editorem díla J. M. Ludvíka *Památky hradu, města a panství Náchoda...*, o Š. zásazích do textu a podílu na vydání spisu); *Polabský Slovan* (Hradec Král. 1848–49; 1848 PP V nouzi vykonaná sázka, *Meč a bába, Žebrákův chrám*, 1849 adaptace W. Hauff: *Pěvkyně*); *Pražské noviny* (1854–59); *Slovan* (1887); *Slovenské noviny* (Videň 1854); *Škola* (1854); sb. *Školník* (Hradec Král. 1852–61); *čas. Školník* (1861–71, 1878); *Světlozor* (1880); *Věstník Hospodářského spolku v okolí králohradeckém* (1874–80), pokr. *Hlasatel Hospodářského spolku pro okolí Hradce Králové* (1880–82); *Vlast* (1888–89); sb. *Zlaté listky* (Písek 1865). ■ **KNIŽNĚ**. *Beletrie, volné překlady a adaptace*: *Loterie a pověra* aneb *Obrácení se hříšníka k Bohu, sledujícího stopy prozřetelnosti Jeho* (P 1847); *Píseň Sboru národní obrany královéhradecké při*

svěcení nového... národního praporu (b. d., 1848); *Pěvkyně* (P 1849, podle W. Hauffa); *Kdo s slzami roz-sívá, s plesem pak požívá* (P 1852, podle F. A. F. Hoff-manna); *Ludvík z Granady: Pamětník křesťanského života* (P 1852) + *Život Pána a Spasitele našeho Ježí-še Krista* (P 1854); *Dívka z českých hor* (P 1854, pod-le A. Werfera); N. P. S. Wiseman: *Hymna ke cti Sv. otce Pia IX.* (B 1859, hudba J. N. Škroup); *Písně k slavnosti papežského jubilea* (1871). – *Ostatní práce*: Anton Liška's Elementar-Unterricht der böhmischen Sprache... nach den besten Sprachlehren ent-worfen (1849); Německo-česká konverzační knížka... (1849, podle J. Javornického; přeprac. a rozmnož. vyd. a vyd. v něm. verzi 1852, opr. vyd. 1872); J. M. Haube-rova *Úplná křesťansko-katolická modlitební kniha pro ženské pohlaví z německého volně přeložená a sestavená...* (1849; opr. vyd. 1856, 1864 změn. vyd. s tit. *Hauberovy Modlitby pro vzdělané paní a pan-y*); *Náměstky „se“ („sebe“) a „svůj“ osvětleny pravidly a příklady...* (1850); *Rukověť k farní instalaci* (1850; 1883 rozšíř. vyd. s tit. *Rukověť pro farní instalaci, prvotiny a druhotiny kněžské*); *Seznam všech městností a obcí* (1851); *Úplný výklad všech posvát-ných časů a obřadů katolické církve* (1851); *Liturgika čili Sv. obřady neb ceremonie, kterýchž sv. církev katolická při veřejných službách Božích užívá* (1852, podle Ř. Rippla a H. Himiobena; 1855 opr. a roz-množ. vyd. s tit. *Liturgika vysvětlující svaté obřady neb ceremonie, jichž užívá svatá církev katolická při veřejných službách božích*, změn. vyd. b. d., 1859, s tit. *Liturgika v rozmluvách čili ceremonie, jichž církev katolická při veřejných službách božích používá*); *Modlitební knížka a mešní zpěvník pro žáky a žáky-ně na školách národních* (1853; část s tit. *Mešní zpěv-ník pro žáky a žáky-ně... t. r. i. samost., znovu 1859*); *Svatopostní epistolý a evangelia s náležitým vysvětl-ením, rozjímáním a poučením* (1853; 1873 s tit. *Svatopostní řeči a epistolý i evangelia se stručným vysvětlením a rozjímáním*); *Statistisch-topographi-sches Handbuch der Königrätzer Diözes...* (1857); *Klíč k náležitému vyslovování němčiny spolu s čes-ko-německou konverzační knížkou* (1861); *Kaplička nad Plhovem na Hrobku u města Náchoda* (1862); *Lilie. Modlitební knížka a mešní zpěvník pro žáky na školách národních* (b. d., 1874); *Německá podobnice. Německá slova, podobně a stejně vyslo-vovaná a psaná...* (1878); *Po dvaceti letech! Stručné děje Dědictví malických* (1879); *Dědictví malič-kých. Provolání k duchovenstvu, aby získávalo další členy* (1887); *Do Náchoda a okolí!* (1890, k převozu ostatků biskupa J. F. Hurdálka). ■ **REDIGOVAL časopisy**: *Polabský Slovan* (1849), *Školník* (1861–70), *Věstník Hospodářského spolku v okolí králohradeckém* (1874–80, s L. Pospíšilem), *Hlasatel Hospodářského spolku pro okolí Hradce Králové* (1880–82); *sborník: Školník* (1852–61); *edici: Dědictví malič-kých* (1860–1901). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: J. N. Sýkora: *Německá mluvnice pro Čechy...* (9. vyd. 1854, i upr.). ■

LITERATURA: an. (V. Štulec): ref. Loterie a pověra..., Nár. noviny 29. 8. 1849; J. B. Malý: ref. Náměstky „se“..., ČČM 1850, s. 465; an.: Známý již na poli literárním p. Š. ... (o chystané mluvnické pro národní školy), Pražské noviny 25. 9. 1851; an.: Z Hradce Králové... (o Š. pamětním spisu, vloženém do věže radničního domu), Pražské noviny 25. 11. 1852; J. K. Rojek: Ohražení (o. Š. zásazích do textu díla J. M. Ludvíka Památky hradu, města a celého panství Náchoda), Památky archeologické a místopisné 1857, s. 280; an. (V. Štulec): ref. Liturgika v rozmluvách, Blahověst 1859, s. 108; an.: ref. Školník, Beseda učitelská 1870, s. 614; J. Ježek in Zásluhy duchovenstva o řeč a literaturu českou (1880); an.: Naše vyobrazení. J. A. Š., Světozor 19, 1884/85, s. 664, 668; an.: J. Š., Hlídka lit. 1886, s. 288; T. Škrdl in Zásluhy českého, moravského a slezského duchovenstva o zakládání knihoven, o rozšiřování knih a časopisů po dědinách a městech (1888, s. 147); Al. Dostál: J. A. Š., Náš domov 1895, s. 421; ● k 50. výr. kněžství: -ks, Večerní noviny 7. 7. 1896; an., tamtéž 23. 7. 1896; F. J. Košťál, Vlast 12, 1895/96, s. 997; J. Horský, Rajska zahrádka 5, 1895/96, s. 234; an., Anděl strážný 15, 1895/96, č. 10; R., Obzor 1896, s. 222 ●; ● nekrology: an., Vlast 17, 1900/01, s. 978; an., Obzor 1901, s. 198 ●; fn: Zajímavé exponáty na výstavě v Náchodě (osobní památky), LidN 18. 4. 1938; J. Benýšková, F. Vích in Literární Hradec Králové (1994); L. Baštecká: Hradecký kanovník z náchodského rodu Šrůtků, sb. Královéhradecko 1 (2004, s. 22).

mhs, ll

Vlasta Štáflová

* 1. 4. 1907 *Praha*

† 14. 2. 1945 *Praha*

Autorka lyrizovaných próz, románů, próz pro mládež převážně motivovaných obdivným vztahem k horské přírodě, písničce též tzv. dívčí romány sportovně výchovné tendence.

Roz. Košková. – Dcera venkovského lékaře v Petrovicích u Rakovníka. Středoškolská studia absolvovala od 1918 na vyšší reálné škole v Rakovníku a od 1922 na reálce v Praze-Podskalí (mat. 1925). Provádala se za malíře a grafika O. Štáfla (1884–1945) a žila s ním trvale v chatě u Popradského plesa ve Vysokých Tatrách, již byl Štáfl od poloviny 20. let spolunájemcem. Podílela se s ním i na jeho projektu symbolického hřbitova obětí Vysokých Tater na západním svahu Ostervy až do jeho realizace 1936. Sama se věnovala poznávání tatranské květeny (1930 se pokoušela založit tatranské alpinium), historii Tater, literární činnosti

a horolezectví. Byla aktivní členkou českosl. horolezeckých organizací a některé její výkony v Tatrách měly široký ohlas, zasloužila se též o rozvoj ženského horolezectví u nás. Jako spoluredaktorka časopisu Zora šířila mezi dívčí mládeží zájem o turistiku a zejména o lyžování. 1939 museli s manželem opustit Slovensko; za německé okupace žila v Praze a věnovala se spisovatelství a propagaci horolezectví v lezeckých školách pořádaných Klubem čes. turistů na cvičných skalách na Turnovsku. Zahynula spolu s manželem v sutinách domu při bombardování Prahy spojeneckými letadly.

Po povídkách, causeriích a fejetonech, otiskovaných časopisecky, vydala Š. knižně doprovod k barevným dřevorytům svého manžela, dvanáct kratičkových lyrických próz zachycujících vizuální i akustické proměny přírody v okolí Popradského plesa v průběhu roku (*Reflexy na hladině*). Okouzlení tatranskou přírodou a lidmi žijícími vysoko v horách zůstalo základním motivem jejích románových prací pro dospělé čtenáře: v milostném příběhu akademického malíře (*Hore zdar!*) i v baladicky laděném osudu mladého horského vůdce (*Závrať*). Ojedinelý zůstal její pokus o beletristické zpracování života ministerského předsedy A. Švehly (*I vyšel rozlévač...*). Zatímco v tvorbě pro dospělé výrazněji uplatnila lyrickou složku svého naturelu, v literatuře pro mládež prokázala schopnost zvládat pestrý a poutavý děj. Zejména v románech pro chlapce dovedla naplnit schéma dobrodružné četby konkrétními zážitky z panenského prostředí tatranské přírody (*Haló, kamaráde*, adaptace *Ivan, lyžař ze zbrojnické chaty*). Největší počet knih napsala Š. pro dívčí mládež. V zábavných, bez vyšších literárních záměrů psaných románech se záhy dokázala vyhnout planému romantizujícímu životnímu ideálu, běžnému v tomto žánru. Po několikerém zpracování osudů mladých dívek od dětských let po sňatek (*Uličnice*, *Palčivé mládí*, *Deník patnáctileté*) usilovala Š. vytvořit obraz moderní dívky v pětisvazkovém seriálu s hlavní postavou nejprve děvčátka a nakonec samostatné ženy Dany (*Děvčátko Dana*, *Skautka Dana*, *Studentka Dana*, *Kamarádka Dana*, *Samostatná Dana*), v němž se opírala i o vlastní zážitky ze studií a z prázdninových pobytů na Berounce; konvenční motivy školské výchovy tu obohatila ideálem výchovy sportem, která vede dívku k odvaze, kamarádství, samostat-

nosti a ke smyslu pro spravedlnost. Do horského prostředí situovala děj rozhlasové hry o pašerácích *Jménem zákona* (1935).

ŠIFRA: V-á. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Čes. slovo (1931–33); Čes. dělník (1940); Krásy Slovenska (Liptovský Sv. Mikuláš); Lid. noviny (1934); Nár. listy (1934); Nár. politika; Ozvěny; Salon (Brno 1930–31); Slovenská obecná samospráva (Spišská Nová Ves, Rudňany, Prešov, Kežmarok); Slovenský východ (Košice); Svět mladých žen; Večer; Venkov (1931–34); Východ republiky (Košice); Vysoké Tatry (Starý Smokovec, Zvolen, Nový Smokovec); Zora (1935–39); Zvon (1932). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Reflexy na hladině (PP b. d., 1934); Uličnice (P pro ml., 1934); Hore zdar! (R b. d., 1934); I vyšel rozsévач... 1, 2 (P 1935); Kamzíček (P pro ml., 1935; 2000 s tit. Dobrodružství zvědavého kamzíčka, upr. J. Moravcová); Uličnice zápasí o své štěstí (P pro ml., b. d., 1935); Zorka, tuláček (P pro ml., b. d., 1935); Palčivé mládí (P pro ml., 1936); Závrať (R 1937); Haló, kamaráde (P pro ml., 1937); Deník patnáctileté (P pro ml., 1937); Pavel a já (P pro ml., 1938); Vzkříšení (F 1938); Je mi šestnáct (P pro ml., 1939); Poslední kentaur (F b. d., 1938); Děvčátko Dana (P pro ml., 1939); Skautka Dana (P pro ml., 1939; 1941 s tit. Statečná Dana, 1996 společně s P Děvčátko Dana, s tit. Dana. Kniha první, upr. J. Moravcová); Studentka Dana (P pro ml., 1940); Kamarádka Dana (P pro ml., 1941); Pohádka svatojánské noci (P pro ml., 1941); – posmrtně: Kavče z dračích skal (P pro ml., 1945); Se zatajeným dechem (P pro ml., 1947); Samostatná Dana (P pro ml., 1948; 1997 společně s P Studentka Dana a s P Kamarádka Dana, s tit. Dana. Kniha druhá, upr. J. Moravcová). – *Překlad a adaptace*: O. F. Heinrich: Ivan, lyžař ze zbojnické chaty (1938). ■ **REDIGOVALA časopis**: Zora (1938–39, s B. Stýblovou). ■

LITERATURA: ● ref. Reflexy na hladině: V. Brtník, Venkov 6. 4. 1934; M. Majerová, LidN 21. 12. 1934 ●; E. Nováková: ref. Uličnice, Úhor 1934, s. 155; ● ref. Hore zdar!: -šp., NO 10. 2. 1935; drb. (J. Borecký), Zvon 36, 1935/36, s. 643 ●; A. F. J. (Fleischerová-Janovská): ref. Kamzíček, Úhor 1935, s. 208; M. Havel: ref. Jménem zákona (rozhlas. hra), NO 28. 2. 1935; Filip (D. Filip): ref. Zorka, tuláček, Úhor 1936, s. 108; ● ref. Palčivé mládí: -non-, Rozhledy 1936, s. 294; -tr-, Čes. osvěta 33, 1936/37, s. 279 ●; ● ref. Závrať: V. T. (Tichý), PL 2. 9. 1937; drb. (J. Borecký), Zvon 38, 1937/38, s. 26 ●; ● ref. Haló, kamaráde: -non-, Rozhledy 1937, s. 288; O. Pospíšil, Úhor 1938, s. 42 ●; J. Hloušek: ref. Deník patnáctileté, Úhor 1938, s. 12 + ref. Pavel a já, Úhor 1939, s. 14; L. Zbraslavská: ref. Je mi šestnáct, Úhor 1939, s. 186; ● ref. Děvčátko Dana: M. Majerová, LidN 22. 12. 1939; -e- (J. Koudelka), Nár. práce 23. 12. 1939; B. H. (Hloušková), Úhor 1940, s. 14 (i ref. Skautka Dana) ●; jp.: ref. Studentka Dana, Čes. osvěta 37, 1940/41, s. 29; R. Hrdlička: ref. Pohádka svatojánské noci, Úhor 1942, s. 17; L. Škvor: V. Š. mrtva, LidN 23. 2. 1945; Q. M. Vyskočil: Černý

Popelec, LD 14. 2. 1946; L. Janza: Mrtvým na pamiatku, Krásy Slovenska 25, 1947/48, s. 96; J. Moravcová in V. Š.: Dana. Kniha první (1996); R. Ditmar: ref. Dana. Kniha první, Nové knihy 1997, č. 4 + (šifra dit) ref. Dana. Kniha druhá, tamtéž, č. 34; (iz) (I. Zítková): ref. Dobrodružství zvědavého kamzíčka, Nové knihy 2000, č. 6.

dh

A. B. Šťastný

* 30. 7. 1866 *Smíchov* (Praha-S.)

† 24. 3. 1922 *Praha*

Autor výchovných tendenčních dobrodružných povídek pro mládež, povídek z dětského života, pohádek, říkanek a loutkových her, sentimentálně laděných próz, humoresek a hororových detektivních příběhů pro dospělé.

Celým jm. Alfons Bohumil Š., někdy bývá nesprávně uváděn jako Adolf Bohumil Š. – Obecnou a měšťanskou chlapeckou školu vychodil na Smíchově (absolvoval 1880), poté studoval na učitelském ústavu v Panské ul., který však vzhledem k závažným zdravotním problémům, přetrvávajícím po celý zbytek života, nedokončil. Od počátku 90. let se živil jako spisovatel z povolání, přes značnou extenzitu své tvorby se však často ocital v existenční tísní. Přispíval hojně do časopisů pro děti a redigoval knižnice dětské literatury, do nichž umísťoval především své vlastní práce. Bezprostředně před svou smrtí zaslal redakci Národní politiky vlastní stručný nekrolog spolu s prosbou, aby veřejnost hmotně podpořila jeho rodinu. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

V rozsáhlé povídkové tvorbě pro mládež Š. vycházel vstříc touze mladistvých čtenářů po tajemnu, exotice a dobrodružství, zároveň je však pomocí schematicky vedené dějové linie prvoplánově nabádal k pracovitosti, skromnosti, poslušnosti, lásce k vlasti a především ke zbožnosti. Podobné pojetí výchovné funkce dětské literatury bylo už v tehdejší době mnohými učiteli považováno za překonané a odmítáno jako profanace jak náboženství, tak literatury. Tematická škála Š. próz sahala od indiánek (*Úklady kaferského náčelníka*, *Hrůzná noc v území rudochů*, *Touha po skalpu*), kovbojek (*Americká královna stád*), loveckých příběhů (*Lovcova výstraha*, *Dcera zálesáková*) a robinzonád (*Na skalisku v moři*, *Dvanáctile-*

ty *Robinson*) po povídky inspirované pověstmi (*Zkamenělý mládenec*, *Bezhlavý rytíř*) či historickými událostmi (*Hrůzy třicetileté války*, *Morová rána v Praze*). Jejich hrdiny jsou často na jedné straně lidé ze samého okraje společnosti – pašeráci, pytláci (*Červený Beneda*, *vůdce pašerů*), cikáni (*Morel*, *cikánský vůdce*) a lupiči (*Vůdce brazilských lupičů*, *Železniční lupiči*), nechyběly však ani sentimentální příběhy o odstrkovaných dětech, chudých sirotcích a mrzáčcích (*Sirotkovy osudy*, *Štěstí chudé dívky*). Většinu postav Š. mechanicky koncipoval podle vžitých a leckdy i přežitých schémat (indiány jako zákeřné, primitivní bytosti neschopné vyšších citů, cikány jako nenapravitelné zloděje atp.). Š. povídková tvorba byla sice ve své době velmi oblíbená, v žádném ohledu se jí však nepodařilo vymanit se z rámce triviální spotřební literatury. S nevelkým uměleckým zdarem se Š. pokusil i o dívčí a chlapecký román (*Robinsonky v zámeckém parku*, *Vychovatelka*, *Z deníku Jendy Kropáčka*). Také jeho pohádky a pohádkové příběhy nesou znaky spíše rutinního, řemeslného zpracování, často jde o nenápadité, násilné kompilace známých pohádkových motivů. S nadpřirozenými prvky (věšteců sny, uhranutí), jen zčásti racionálně vysvětlenými, Š. pracoval i v mnoha povídkách (*Šílená mlynářka aneb Krajánkova pomsta*, *Nocleh na šibeničním vrchu*). Přestože některé jeho práce hraničí až s plagiátorstvím (neuvedenou předlohou povídek *Tajemná vzducholoď* a *Tajemný kraj v podzemí* byly např. romány J. Verna *Robur* *Dobyvatel* a *Cesta do středu země*), je díky příběhu o uměle vytvořeném mračnu ničícím vzducholoď (*Tajemný mrak zkázy*) považován za jednoho ze zakladatelů české vědecko-fantastické literatury. Š. napsal rovněž řadu loutkových her (zpočátku společně s F. Ruthem), z nichž jen část byla určena dětem (*Rytíř Milboj*, *Vysvobozená princezna*, výchovná hříčka *Strýček z Kalifornie*). Loutkohry s (někdy až drastickými) náměty ze života pytláků (*Šumavský pytlák*), pašeráků (*Podloudníci v Krkonoších*) a cikánů (*Mezi cikány*), strašidelné příběhy (*Čertův mlýn v horách*), rytířské činohry (*Jan za chrta dán*), hry s historickými náměty (*Švédové v Čechách*, *Mistr Jan Hus*) nebo hry odsuzující národní odrodilectví (*Červená a bílá*) či se vysmívající víře ve zlá znamení (*Bude vojna!*) předpokládaly dospělé diváky. Dospělým byly určeny i moralistní povídky dotýkající se tématu viny,

odpuštění, pokání a spasení, které byly zaměřeny proti lakotě, závisti, citové tvrdosti apod. (*V různé náladě*, *Pro dlouhé večery*, *Pozdě!*), sentimentální milostný román *Vlny života* či drobné humoresky z všedního života, postihující lidské slabosti (*Pilulky*, *Prášky*, *Masti a mastičky*, *Vodník Lebeda* a jiné *rozmarné příběhy*). Kolem 1910 se patrně (spolu s dalšími) podílel anonymně na autorství fiktivních pamětí amerického detektiva Léona Cliftona. Tyto hororové detektivní příběhy z chicagského podsvětí, jejichž hrdinou byl geniální detektiv hravě řešící i ty nejsložitější případy, vycházely týdně v rámci komerčně úspěšné edice *Detektivní novely* (celkem asi 275 svazků) a později byly vydány v několika (zčásti upravených) reedicích.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. B. Nešťastný, F. Hora, J. Zelenka, Václav Kraus; A. B., A. B. Š., A. B. Šf., Šf., Šf. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Anděl strážný* (Brno); *Besedy lidu* (1914); *Besídka malých* (1887–1913); *Budečská zahrada* (1886–89); *Čes. svět* (1915); *Hlas národa* (1905–07); *Hlasy od Oharky* (Louny 1890); sb. *Jitřenka* (1894); *Malý čtenář* (1888–91, 1895, 1900, 1905); *Maticе dítek*; *Mor. orlice* (Brno 1906–07); *Naši mládeži* (1887–92); *Nár. kalendář* (1892); *Nár. listy* (1887–88, 1905–07, 1915–17); *Nár. politika*; *Neruda* (1906); *Nové ilustrované listy* (Brno 1911); *Obzor* (Brno); *Přítel mládeže* (1888); *Rajská zahrádka* (1892–1922); sb. *Sto pohádek* (b. d., 1904); kal. *Šotkova mošna* (1908); *Uhör* (1914); *Veselé listy*; kal. *Vlast* (1892); *Zlatá Praha* (1905); sb. *Zlaté klasy* (1897–1902); *Zlaté mládí* (1890); – posmrtně: kal. *Smíšek* (1924). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie* (převážně pro ml.): *Drobné povídky z dětského života* (1890); *Rodina vojnová* (P 1890); *Na skalisku v moři* (P 1891); *Ze říší přírody* (pohádky, b. d., 1891); *Hluchý strýček* (D b. d., 1891); *Krakonoš* (D b. d., 1891); *Popelka* (D b. d., 1891); *Americká královna stád* (P b. d., 1892); *Bloudící pochodeň* (P b. d., 1892); *Bobraň ve dvou osobách* (P b. d., 1892); *Boje mezi indiány a bělochy* (P b. d., 1892); *Cestou k umění* (P b. d., 1892); *Černý Jambo* (P b. d., 1892); *Javorský purkmistr* (P b. d., 1892); *Mezi indiány* (P b. d., 1892); *Ohniví mužové* (PP b. d., 1892); *Olomah, pohlavár Chipewayů* (P b. d., 1892); *Požár indiánského pohřebiště* (P b. d., 1892); *Přepadení indiánské osady* (PP b. d., 1892); *Pustý mlýn v horách* (P b. d., 1892); *Rudí mužové na pampách* (P b. d., 1892); *Úklady kaferského náčelníka* (P b. d., 1892); *V jeskyni lupičů* (P b. d., 1892); *V území lidojedů* (PP b. d., 1892); *Větévky z útletého kmene* (PP b. d., 1892); *Vůdce brazilských lupičů* (P b. d., 1892); *Zlatonosnou pevninou* (P b. d., 1892); *Zločiny Saundersovy* (P b. d., 1892); *Zrádný host* (P b. d., 1892); *Železniční lupiči* (P b. d., 1892); *Bětuščin Pozorek* (D b. d., 1892); *Hloupý domácí*

a chytrá žena (D b. d., 1892, s F. Ruthem); Honza králem čili Duch na Orlí skále (D b. d., 1892, s F. Ruthem); Rytíř Milboj (D b. d., 1892, s F. Ruthem; zkrác. verze, b. d., 1910–18, jen pod vl. jm.); Vojenský zběh (D b. d., 1892, s F. Ruthem); Vyslouzilec Jindra (D b. d., 1892, s F. Ruthem); Vyžráli na něho (D b. d., 1892, s F. Ruthem); Australský poustevník (P b. d., 1893); Červené hvězdy (P b. d., 1893); Česká Amazonka (P b. d., 1893); Dáblova jeskyně (P b. d., 1893); Doly v pustině (P b. d., 1893); Duchové na skotském zámku (P b. d., 1893); Král moře (P b. d., 1893); Lovcova výstraha (P b. d., 1893); Město opic (P b. d., 1893); Na stepi orinocké (P b. d., 1893); Námořní spiklenci (P b. d., 1893); Nebezpečnou krajinou (P b. d., 1893); Opuštění u Ledového moře (P b. d., 1893); Poklady ve skalách (P b. d., 1893); Potápěč Henrik (P b. d., 1893); Rosné krůpěje (PP 1893); Rezbář a jeho syn (P 1893); Smrt vyzvědače Jacka (P b. d., 1893); Statečný pasáček (P b. d., 1893); Strašidelný mlýn (P b. d., 1893); Sedý vlk prerie (P b. d., 1893); Tajemné jezero (PP b. d., 1893); Tak se mstí indiánka (P b. d., 1893); Touha po skalpu (P b. d., 1893); U vodopádu Niagarského (P b. d., 1893); Údolí smrti (P b. d., 1893); Únos dítěte (P b. d., 1893); Útok na osadu misionářů (P b. d., 1893); V balonu přes Ameriku (P b. d., 1893); V kraji mléčných stromů (P b. d., 1893); Z amerických pralesů (P b. d., 1893); Záhadný pytlák (P b. d., 1893); Zajatí syna pohlavárova (P b. d., 1893); Cesta nad Austrálií (P b. d., 1894); Dcera zálesáková (P b. d., 1894); Duch americké pustiny (P b. d., 1894); Král uherské pusty (P b. d., 1894); Lesníkův schovanec (P b. d., 1894); Morel, cikánský vůdce (P b. d., 1894); Opuštěný mlýn (P b. d., 1894); Saharskou pustinou (P b. d., 1894); Sněženka, dcera pohlavárova (P b. d., 1894); Vděční mravenčkové (P b. d., 1894); Z pestrého záhonu (PP 1894); Z věků minulých (PP 1894); Za polárním kruhem (P b. d., 1894); Bílá paní sicilská (P b. d., 1895); Deset dní na prámu (P b. d., 1895); Dvě povídky (1895); Hošíkům i dívkám (PP b. d., 1895); Hruzy třicetileté války (P b. d., 1895); Kajman, náčelník indiánů (P b. d., 1895); Mezi vlky a rudochy (P b. d., 1895); Pohádka o synu krále Dobromíra (1895); Poklad ve starém hradě (P b. d., 1895); Rytířův syn (P b. d., 1895); Statečný syn pohlavářů (P b. d., 1895); Šťastná Josefinka (P b. d., 1895); U pana kmotra (P b. d., 1895); V lidomorně na hradě Žebřáku (P b. d., 1895); V různé náladě (PP pro dosp., b. d., 1895); Z dědouškových vyprávěnek (PP b. d., 1895); Z pohádkového kraje (pohádky, 1895); Ze středověku (P b. d., 1895); Slavnosti stromku vánočního (BB, DD, písně, proslovy, b. d., 1895, s L. Grossmannovou Brodskou, nápěvy G. J. Lašek); Braniboři v Čechách (P b. d., 1896); Dva rytíři (P b. d., 1896); Houslista z Rudohoří (P b. d., 1896); Původní pohádky (b. d., 1896); Rodina skalníková (P b. d., 1896); Černý paša (P b. d., 1896–97); Černý rytíř (P b. d., 1896–97); Hrob náčelníka Orla (P b. d., 1896–97); Chaloupka u Čertova jezera (P b. d., 1896–97); Kátova rodina (P b. d., 1896–97); Křesťanská msta (P b. d.,

1896–97); Morová rána v Praze (P b. d., 1896–97); Nevěrná žena (P b. d., 1896–97); Pražská čarodějnice (P b. d., 1896–97); Tajemství staré sochy (P b. d., 1896–97); Výstrahy mrtvého otce, Ze života zbloudilého člověka (PP b. d., 1896–97); Vzbouření sedláků (P b. d., 1896–97); Alpský lovec (P b. d., 1897); Hrabě a pasák (P b. d., 1897); Jezerní panna (pohádka, b. d., 1897); Malý kominíček (P b. d., 1897); Mezi bludičkami (pohádka, b. d., 1897); Nebud sobeckým (P b. d., 1897); Otroková vděčnost (P b. d., 1897); Robinson v Tichém oceánu (P b. d., 1897); Různé příběhy (b. d., 1897); Rytíř-loupežník (P b. d., 1897); Sirotcí ve mlýně, Pro sestru (PP b. d., 1897); Tajemná vzducholoď (P b. d., 1897); V domě strýcově, Půjčka neznámému (PP b. d., 1897); Z ciziny (PP b. d., 1897); Lovecké příhody na souši i na moři (PP 1898); Svěží pramenky (PP b. d., 1898); Zkamenělý mládenec (P b. d., 1898); Lid i páni. Milostné (BB pro dosp., b. d., 1899); Z výletů, z cest ohlasy, za každého počasí. Příležitostné projevy. Sport a jiné (BB pro dosp., b. d., 1899); Černí otroci v Zanzibaru (P b. d., 1899); Drobné pohádky přírodopisné (b. d., 1899); Had ze studánky (pohádka, b. d., 1899); Nešťastná rodina (P b. d., 1899); Osudy dělnické rodiny (P b. d., 1899); Poustevník na neznámém ostrově (P b. d., 1899); Starý hrobník (P b. d., 1899); Šlechtný pohlavár Sedý Sokol (P b. d., 1899; společně s P. B. Tábořského Doktorka z kmene Tuwneeů); Tři povídky (b. d., 1899); Doby radosti i žalu (PP 1900); Hruzná noc v území rudochů (P b. d., 1900); Otisk prstenu (P b. d., 1900); Šílenec (P b. d., 1900, pod šifrou A. B. Š.; společně s P. B. Tábořského Zajatý mezi lidožrouty); Vstali z mrtvých (P b. d., 1900); Zelené lístečky (PP b. d., 1900); Čertův mlýn v horách (D pro dosp., b. d., 1900); Loupeživý rytíř (D pro dosp., b. d., 1900); Mezi cikány aneb Uloupené dítě (D pro dosp., b. d., 1900); Šumavský pytlák (D pro dosp., b. d., 1900); Vysvobozená princezna (D b. d., 1900); Humor českého venkova (dramatické výstupy, deklamace, kuplety, b. d., 1900, s G. Zelinkou a J. Zuzánkem); Mlynářova dceruška (P b. d., 1901); Na útěku z indiánské osady (P b. d., 1901); Opuštěné dítě v pralese (P b. d., 1901); Pozdě! (P pro dosp., b. d., 1901); Příhody dobrovolníků v burské válce (PP b. d., 1901); Příhody otroků v Africe (P b. d., 1901); Trojlístek (PP 1901); V nebeské říši (P b. d., 1901); Ve hradním sklepení (P b. d., 1901); Vzbouření Indů (P b. d., 1901); Blaničtí rytíři (D pro dosp., b. d., 1901); Chaloupka v lese a jiné povídky (1902); Bude vojna! (D pro dosp., b. d., 1902); Paleček (D pro dosp., b. d., 1902); Podloudníci v Krkonoších (D pro dosp., b. d., 1902); Strýček z Kalifornie (D b. d., 1902); Bezhlavý rytíř (P 1903); Černý pokoj v opuštěném zámku (P b. d., 1903); Červený Beneda, vůdce pašerů (P b. d., 1903); Provaz oběšencův aneb Zločin z pověry (P pro dosp., b. d., 1903); Stříbrné vlnky (PP b. d., 1903); Šílená mlynářka aneb Krajánková pomsta (P pro dosp., b. d., 1903); Vychovatelka (R b. d., 1903); Zakletí námořníci na pustém ostrově (pohádka, b. d., 1903);

Burský hrdina (P b. d., 1904); Jeskyně v opuštěném lomu (P b. d., 1904); Malý krotitel (P b. d., 1904); Nebezpečná hračka (P b. d., 1904); Nocleh na šibeničním vrchu (P pro dosp., b. d., 1904); Otcova podobizna (P b. d., 1904); Pilným čtenářům (PP b. d., 1904); Proti Turkům (P b. d., 1904); Spiklenci (P b. d., 1904); Tajnosti Faustova domu v Praze (pověsti, b. d., 1904); Ve skryši loupežníků (P b. d., 1904); Z bojů husitských (P b. d., 1904); Mistr Jan Hus (D pro dosp., b. d., 1904); Chaloupka pod skalou (P b. d., 1905); Komedianti na vsi (P b. d., 1905); Odložené dítě (P pro dosp., 1905); Poklad na neznámém ostrově (P b. d., 1905); Pytlák Vavřinec (P b. d., 1905); Sirotkovy osudy (P b. d., 1905); Tajemství staré knihy (P b. d., 1905); Vltavští rybáři (P b. d., 1905); Zkamenělý rytíř (pověst, b. d., 1905); Červená a bílá (D pro dosp., b. d., 1905); Jan za chřta dán (D pro dosp., b. d., 1905); Říše vodníkova (D b. d., 1905); Školská „Matička“ (D pro dosp., b. d., 1905); Švédové v Čechách (D pro dosp., b. d., 1905); V táboře Žižkově (D pro dosp., b. d., 1905); Kletba vesničanky (P pro dosp., 1906); Vlny života (R pro dosp., b. d., 1906); Hrad pod mořem (P b. d., mezi 1906–09); Jiří a Otokar (P b. d., 1906–09); Kolotoč za branou (P b. d., 1906–09); Na bludné pouti (P b. d., 1906–09); Na starém přívoze (P b. d., 1906–09); Nebezpečné lovy (P b. d., 1906–09); Osudy vystěhovalců v Americe (P b. d., 1906–09); Potopený ostrov (P b. d., 1906–09); Povoďeň v údolí (P b. d., 1906–09); Příhody mladých uprchlíků (P b. d., 1906–09); Příhody z výletu parníkem (P b. d., 1906–09); Rodinný poklad (P b. d., 1906–09); Rytíř z Černodolu (P b. d., 1906–09); Slepá zpěvačka (P b. d., 1906–09); Statečný Barry (P b. d., 1906–09); Syn Hněvsův (P b. d., 1906–09); Šťěstí chudé dívky (P b. d., 1906–09); Tajemná světélka Bergenska (P b. d., 1906–09); Tajemný dobrodinec (P b. d., 1906–09); Tajemný kraj v podzemí (P b. d., 1906–09); Továrníkův syn (P b. d., 1906–09); Týden samoty (P b. d., 1906–09); U mistra obuvníka (P b. d., 1906–09); Uloupené dítky (P b. d., 1906–09); V obleženém městě (P b. d., 1906–09); Ve službách kouzelníka (P b. d., 1906–09); Ve staré věži (P b. d., 1906–09); Vláda lásky (PP b. d., 1906–09); Za ztracenou sestřičkou (P b. d., 1906–09); Ze staré Prahy (P b. d., 1906–09); Domovníkův syn, Třešně (PP 1909); Když vládl „zlatý“ a „železný“ král (PP b. d., 1909); Matička příroda (pohádka, b. d., 1909); Květy z dětské zahrádky (PP b. d., 1910); Pro dlouhé večery 1, 2 (PP pro dosp., 1910, 1912); Pudlák (PP b. d., 1910); U nemocné paní, Na den dušiček (PP 1910); Když jsem byl ještě kluk (vzpomínky, b. d., 1910); Dobrodružné příhody krále Dlouhonosa na ptačím ostrově (P 1911); Komediantova dcera (P 1911); Pilulky. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný (PP b. d., 1911); Kapky. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný (PP b. d., 1911); Prášky. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný (PP b. d., 1912); Mazání. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný (PP b. d., 1912); Jsem už „mladý pán“ (vzpomínky, b. d., 1912); Injekce. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný

(PP b. d., 1913); Masti a mastičky. Předpisuje dr. hum. A. B. Šťastný (PP b. d., 1913); Pohádky našemu miláčkovi (b. d., 1913); Z říše královny pohádky (b. d., 1913); Různou cestou (PP 1914); Drobnůstky (PP b. d., 1916); Příhody bílé myšky (PP b. d., 1916); Robinsonky v zámeckém parku (R b. d., 1916); Veselý život trpaslíků (pohádka, b. d., 1916); Bílá paní zámecká (P 1917); Podivný případ Gastona Aubryho (P pro dosp., b. d., 1917); Pohádky zimních večerů (b. d., 1917); Verše na pohlednici (pro dosp., b. d., 1917); Ferdáčkův svátek (P 1918); Jak hráli u Sýkorů divadlo (P 1918); Pod jihoafrickým sluncem (PP b. d., 1918); Svět v pohádkách (b. d., 1918); Vodník Lebeda a jiné rozmarňné příběhy (pro dosp., b. d., 1918); Z deníku Jendy Kropáčka 1–3 (b. d., 1918, 1. O našem spolku, 2. Filipojakubská pouť, 3. Jak jsme chodili za tři krále); Darebné kousky (BB 1918); Dětské radosti (BB b. d., 1918); Kočičí rod (BB b. d., 1918); Milé chvíle (BB b. d., 1918); Jiříkovy příhody (BB b. d., 1918); Obrázky a veršičky (b. d., 1918); Sněhulka a sedm trpaslíků (D b. d., 1910–18); Kašpárek policajtem (D b. d., 1910–18); Červená Karkulka (D b. d., 1910–18); Perníková chaloupka (D b. d., 1910–18); Šípková Růženka (D b. d., 1910–18); Zakletá princezna (D b. d., 1910–18); Kašpárek v podsvětí (D b. d., 1910–18); Flik a Flok (D b. d., 1910–18); Kašpárek na vandru (D b. d., 1910–18); Doktor Faust (D b. d., 1910–18); Kouzelnou říši pohádky (b. d., 1919); Naše zlaté pohádky (b. d., 1919; poté v souborném vyd. s tit. V čarovné říši pohádek, b. d.); O čarodějích a čarodějnicích 1, 2 (pohádky, b. d., 1919); Pohádkové večery (b. d., 1919; poté v souborném vyd. s tit. V čarovné říši pohádek, b. d.); Pohádky o Krakonoši (b. d., 1919); Pohádky o princích a princeznách 1, 2 (b. d., 1919); Tajemný sad pohádek (b. d., 1919; poté v souborném vyd. s tit. V čarovné říši pohádek, b. d.); V dračích spárech (pohádky, 1919); Pohádky o trpaslících (b. d., 1920); Rodina Lípka (P pro dosp., b. d., 1920); Veselý trojlístek na prázdninách (P b. d., 1920); Bílý duch (P 1921); Čarodějník a víla (pohádka, 1921); Divadlo U Stehlíků (P 1921); Dvanáctiletý Robinson (P 1921); Hloupý Honza králem (pohádka, 1921); Když byli u nás Švédové a jiné povídky (1921; P Když byli u nás Švédové t. r. i. samost., b. d.); O zakletých zámcích, železných rytířích a skrytých pokladech (pohádka, 1921); O záračném kladívku (pohádka, 1921); Obr. a Jaromír (pohádka, 1921); Plavčík a námořník (P 1921); Pohádka o zlatém meči (1921); Pohádky a povídky zimního večera (1921); Růžový zámek v oblacích (P 1921); Tajemné údolí (P 1921); U mistra Kolaříka (P 1921); V opuštěné myslivně (P 1921); V ovocném sadě (P 1921); V písčinné (P 1921); V ráji pohádek (1921); V táboře skautů (P 1921); V zahrádce pohádek (1921); V zajetí obrů (pohádka, 1921); Z říše trpaslíků (pohádky, 1921); Zajatí trosečníci (P 1921); Zvoníkův syn (P 1921); V cirkuse (BB b. d., 1921); Tajemný mrak zkázy (P 1922); Jasoň a princezna Hvězda (pohádka, b. d.); Lesní skřítkové (pohádka, b. d.); O pasáčkovi

(P b. d.); Výpravy na Hvězdu (pohádky, b. d.). – *Překlady*: M. Rodziewiczówna: Zápas o život v Sibiři (1900); R. H. Savage: Z říše bílého cara 1, 2 (1900–01); Th. M. Reid: Vystěhovalci v Transvalu (1900); G. Peckár: Bílá dáma (b. d., 1901); W. C. Russell: Ztroskotání Grosvenoru (b. d., 1902). – *Úpravy*: M. de Cervantes y Saavedra: Bláznivý rytíř don Quijote de la Mancha (b. d., 1912); A. Dumas st.: Tři mušketýři (b. d., 1921); B. Němcová: Pohádky (výbor, 1919). – *Výbory*: Do tajemných světů (pohádky, b. d., 1927); Mandel pohádek (1929). ■ **REDIGOVAL kalendář**: Smíšek (1904–05); *knižnice*: Zábavné a poučné čtení pro mládež (1894–1908), Neubertova všeobecná románová knihovna (1900–02), České loutkové divadlo (1900–05), Veselé čtení našim hochům (1918), Nebeského knihovna pro mládež (1921), Nebeského knihovna pro mládež dospívající (1921–22). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Zábavy ve škole (1913, s jinými). ■

LITERATURA: an.: ref. Ze říší přírody, Slovan 1891, č. 17; -Vač.- (F. Vaněček): ref. Poklad ve starém hradě, Vlast 12, 1895/96, s. 413; K. Zákoucký: ref. Hoříkům i dívčenkám, Vlast 12, 1895/96, s. 506; V. Hálek: ref. Vychovatelka, Vlast 20, 1903/04, s. 464; -uk.-: ref. Mistr Jan Hus, Mor. kraj 1904, č. 30; an.: A. B. Š. (médailon), Rajská zahrádka 25, 1915/16, s. 237; J. Voborský: ref. Pilulky, Kapky, Prášky, Mazání, Vlast 32, 1915/16, s. 163; O. Pospíšil: ref. Příhody bílé myšky, Veselý život trpaslíků, Úhor 1916, s. 169 + ref. Pohádky zimních večerů, Robinsonky v zámeckém parku, Úhor 1917, s. 53 + ref. Zábavné a poučné čtení pro mládež (o knižnici), Úhor 1918, s. 78; J. Fabian: ref. Rodina Lipkova, Vlast 37, 1920/21, s. 138; ● nekrology: an., Rajská zahrádka 31, 1921/22, s. 121; an., Nár. politika 25. 3. 1922; an., Tribuna 28. 3. 1922 ●; J. E. B.: Cliftonky, LidN 7. 2. 1936; O. Neff in Něco je jinak (1981, s. 126); I. Adamovič in Slovník české literární fantastiky a science fiction (1995).

mv

Alois Josef Šťastný

* 8. 7. 1901 *Praha*

† 19. 9. 1979 *Praha*

Prozaik, autor experimentálního románu a autobiografických povídek, překladatel z angličtiny orientovaný zejména na současný americký román, publicista.

Matka byla švadlena, otec zámečník, posléze poslanec a senátor za národněsocialistickou stranu. Po základní škole Š. studoval od 1916 obchodní akademii v Karlíně (Praha-K.), avšak pro politickou činnost v organizaci sociálnědemokratické mládeže studium nedokončil; pracoval jako písař ve skladu státních drah. 8. 1.

1919 se pokusil o atentát na tehdejšího ministerského předsedu K. Kramáře, když na něho vystřelil. Byl odsouzen k osmi letům těžkého žaláře, po 21 měsících byl z věznice na základě prezidentské amnestie propuštěn a v říjnu 1921 odjel do USA. Pracoval v New Yorku, Chicagu, Bostonu, Pittsburgu a Filadelfii, vstoupil do americké armády a sloužil na Filipínách. Když byl 1925 z armády propuštěn, cestoval po USA a jako námořník poznal evropské země, Čínu, Japonsko i Střední Ameriku. Do Prahy se vrátil 1926 a chtěl pracovat jako novinář, neměl však příliš úspěch. Stal se proto úředníkem. Levicová orientace ho 1933 přivedla do komunistické strany, působil v ústředním výboru Svazu přátel SSSR a zároveň začal překládat; 1935 podnikl s dělnickou delegací cestu do SSSR. 1936 se oženil. Za 2. světové války žil v ilegality na venkově, pomáhal při rozšiřování komunistického tisku, psal a překládal (většinou pod neznámými pseudonymy) krátké kovbojky a detektivky, upravoval rukopisy a překlady; 1941 byl několik měsíců vězněn. Po osvobození 1945 pracoval v redakci časopisu Svět sovětů a v ústředí sekretariátu Svazu přátel SSSR, byl členem umělecké rady ELK. 1948 se stal vedoucím redaktorem zahraničněpolitické rubriky deníku Práce, pak pracoval jako šéfredaktor v nakladatelském družstvu Dílo, později v nakladatelství Brázda, nakonec se živil jako profesionální překladatel a publicista.

Jako překladatel se Š. soustředil především na americkou románovou a povídkovou tvorbu; překládal většinou práce sociálněkritických autorů 20. století. Největší pozornost věnoval dílu J. Londa, navštívil místa, kde spisovatel žil, setkal se s jeho první manželkou, přeložil přes deset jeho knih a redigoval jeho spisy. Své převody provázel informacemi o uváděných autorech a o souvislostech jejich děl se soudobou americkou literaturou. Ve vlastní původní tvorbě se Š. pokusil o experimentální román (*Východní vítr*), jehož kaleidoskopicky komponovaný text proudem lyricky impresivních vzpomínek a obrazů popisuje poměry v Čechách od Rakousko-Uherska až po německou okupaci a směřuje k oslavě východní orientace naší národní existence. Soubor povídek *Tichomořské ozvěny* autor vytěžil ze zkušeností filipínského pobytu, zachytil jak svět dramát, lásek i nudy vojenské služby, tak běžný život domorodého obyvatelstva, záro-

veň se vrátil i k prožitkům dětství v Karlíně. Pokus o román *Silák*, v němž Š. využil své zkušenosti z USA, nevyšel. Psal též reportáže, komentáře, fejetony i sloupky.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Franta Fráň, Karel Kerouš; AJŠ, jš. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Almanach Kmene (1948); Čes. slovo (1926–31, i Večerní Čes. slovo); Českosl. voják (1965); Čes. socialista (1917); Čin (1935–37); ELK (1937); Haló – Nedělní noviny (1948); Haló noviny; Jitřenka (1927); Klub čtenářů (1958); Kultura (1957–62); Kulturní kalendář Mostecka (1958); Květy (1956–69); Lid. demokracie (1961–71); Lid. kultura (1936–37); Lid. kultura (1949); Lid. noviny (1940, 1949–50); Lit. noviny (1937–40); Lit. noviny (1954–57); Magazin Co vás zajímá (1965); Mladá fronta (1959); Mladé proudy (1917); Mladý socialista (1918); Mladý svět (1959); Nový život (1953, 1956–59); Obrana lidu (1952–53); sb. Oheň a růže (1961); Pionýrské noviny (1967–68); Pondělník; Práce; Právo lidu (1936); Předvoj (1957); Rudá zář (1936); Rudé právo (1936, 1956–66); Svět sovětů; sb. Světová kulturní výročí (1962); Světová literatura (1956–62); Tribuna (1973); Tvorba (1937); sb. Vesnice včera a dnes (1951); Vlasta (1965); Zdravotnické noviny (1962); Zeměd. noviny (1960). ■ **KNIŽNĚ** *Beletrie*: Východní vítr (R 1946); Tichomořské ozvěny (PP 1971). – *Překlady*: J. Dos Passos: Dva čtyřicátá rovnoběžka (1935) + 1919 (1962) + Haldy peněz (1962) → (vše souhrnně) USA 1–3 (1962) + Manhattanská přestupní stanice (1972); F. Pitcairn: Reportér ve Španělsku (1937); E. Caldwell: Boží políčko (1937) + Tabáková cesta (1946) + Tam na jihu (1946) + Dlouhá noc (1948) + Trápení v červenci (1966); S. Lewis: Marnotratní rodiče (1938) + Krev královská (1957); A. Kandel: Město se vzdává (1938) + První a poslední máč (1968, in *Boxerské povídky*); J. H. Bradley: Země vypravuje 2. O sobě (1939, s L. Špačkovou); R. E. Byrd: Sám a sám v ledových pustinách jižní točny (1939); L. Paul: Žena na křižovatce (1939, s H. Slavíčkovou); G. B. Savi: Svatyně v džungli (1939); H. S. Walpole: Vanessa (Sága rodu Herriesů 4, 1939, s J. Hrušou); R. A. W. Hughes: Uragan bouří (1940); R. Stout: Pohřbený César (1940); E. P. O'Donnel: Zelené břehy (1941); F. Stuart: Poslední milostpán (1943); L. Zugsmith: Dny radosti a zrání (1945); J. Steinbeck: Bitva (1945) + Toulavý autobus (1948) + Zima úzkosti (1965); R. L. Stevenson: Černý šíp (1947); R. Wright: Černý chlapec (1947); U. Sinclair: Dračí zuby (1947) + Automobilový král (1949); J. O'Hara: Dostaveníčko v Samaře (1948); B. Smith: V Brooklynu roste strom (1948); R. Sasuly: I. G. Farben (1950, s O. Kořánovou); Pozemková reforma v Čínské lidové republice (1952); H. Lass: Po dobrém nebo po zlém (1953); E. a J. Rosenbergovi: Dopisy z domu smrti (1953); L. L. Brown: Železné město (1953); J. London: Martin Eden (1953) + Železná pata a výbor z povídek (1953, s J. Bílým) + Bílý den (1954) + Volání divočiny a jiné povídky (1956) + Mořský vlk

(1959) + Volání divočiny a povídky z Aljašky (1968) + *Odyssea Severu* (1969, s J. Cahou) + *Aljaška* (1972, s J. Cahou) + *Kaňon celý ze zlata* a jiné povídky (1975) + *Ztracená tvář* (1977, s I. Schulzem); M. Wilson: Vysoké napětí (1954); O'Henry: Katedra filantromatematiky a jiné povídky (1955) + *Romance čumilů* (1961, s překl. A. Schulze); W. Burchett: Na sever od 17. rovnoběžky (1956, s A. Humplíkem); B. Harte: Kalifornské povídky a legendy (1958) + *V údolí Sacramento* (1975, s R. Nenadálém); G. Metaliou: Peytonův hrádek (1960); B. Appel: Smrt Jima Tookera (1964); J. Jones: Pistole (1964); H. H. Swift: Dráha na svobodu (1964); R. P. Waren: Všichni jsou zbrojnoši královi (1970); – posmrtně: B. Harte: Jak jsem se stal zlatokopem (1986, s překl. R. Nenadála, M. Rejla a M. Maixnera). – *Ostatní práce*: Devátý květen (1946). ■ **SCÉNICKY**. *Překlad a adaptace*: E. Caldwell, J. Kirkland: Tabáková cesta (1974). ■ **REDIGOVÁL časopis**: Svět sovětů (1945, odp. red.); *sborník*: Vesnice včera a dnes (1951); *knižníci*: Třicet vítěznych let SSSR (1947–48, s B. Havránkem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: V. Hálek: Tři obrázky (1949); Spisy J. Londona (1966–75, 8 sv.). ■

LITERATURA: ● ref. Východní vítr: -zsa. (Z. Skyba), PL 19. 10. 1946; an., Svob. noviny 28. 12. 1946; O. Jahoda, KM 1946, s. 404; I. Skála, Tvorba 1946, s. 830; vbk (V. Běhounek), Práce 9. 1. 1947; Brk (F. Buriánek), Zeměd. noviny 4. 4. 1947; š., Lid. kultura 1949, s. 57 ●; J. Jařab: Překlad jako převod informace (překlady A. J. Š.), ČLit 1966, s. 141; ● ref. Tichomořské ozvěny: vbc (V. Vrabec), Svob. slovo 18. 3. 1971; H. Hrzalová, RP 24. 4. 1971; (ves) (A. Janů-Veselá), Práce 16. 6. 1971; Š. Vlašín, Tvorba 1971, č. 23 ●; D. Uhlíř: Šťastná hvězda ministerského předsedy, Analý ze Spálené ulice (1979, s. 11).

zp, jž

Bohumil Šťastný viz in Vladimír Šťastný

Vladimír Šťastný

* 17. 3. 1841 *Rudíkov* u Velkého Meziříčí
† 20. 8. 1910 *Obřany* (Brno-O.)

Básník, prozaik, dramatik, literární kritik a publicista, překladatel, vydavatel a organizátor katolické literatury na Moravě.

Nejstarší ze sedmi dětí v rodině učitele Františka Š. (1807–1858), autora poučných článků o štěpařství a hospodaření v kalendářích (Moravan) a časopisech (Moravskoslezský časopis pro lid), sběratele pohádek a veršovce (rukopisná sbírka *Slovanské písně*, 1848). Na náboženské i vlastenecké zanícení Š. zapůsobil také

rudíkovský kaplan J. Špirk. Po roce studia na gymnáziu v Jihlavě (učitel K. Šmídek) přešel Š. 1852 na gymnázium do Brna, kde měl zaopatření v biskupském semináři (mat. 1860). Na gymnáziu na něj zapůsobil profesor náboženství a češtiny M. Procházka. Poté studoval v Brně teologii (1860–64), kde ho natrvalo ovlivnil F. Sušil. Š. zde inicioval vznik psaného domácího časopisu bohoslovců Jaro (1861), který také s J. Klímou redigoval; od 1862 byl časopis změněn v litografovanou dvoujazyčnou česko-německou Concordii, která za redakce Š. vycházela až do 1864. Po vysvěcení krátce kaplanoval v Židlochovicích, od října 1864 byl prefektem biskupského semináře a 1867–99 profesorem katolického náboženství na (nově zřízeném) Slovanském (později 1. českém) gymnáziu v Brně, kde patřil pro svou vlídnost, vlastenectví a podporování chudých studentů k nejoblíbenějším učitelům. Dlouhodobě působil jako biskupský komisař a náboženský dozorce na českých obecných školách v Brně i na dívčím lyceu Vesny, dále byl členem výboru Matice moravské, výboru Družstva Hlasu a především jednatelem (1874–89) a poté starostou (1889–1910) Dědictví sv. Cyrila a Metoděje. Působil také v Katolickopolitické jednotě a jako duchovní správce v Mariánském ústavu (ten sdružoval penzionát, školu, sirotčinec a útulek pro děvčata hledající službu). Mezi jeho nejbližší přátele patřili F. Bartoš, V. Brandl, V. Kosmák a filozof J. Pospíšil. Za své učitelské a spisovatelské působení byl jmenován konzistorním radou (1877), biskupským radou (1894) a monsignorem (1896), nakonec byl i nobilitován s přídomkem von Mikloš. Na odpočinku žil s matkou a sestrou Josefou (1847–1907), učitelkou a administrátorkou Obzoru, ve vilce, kterou si zakoupil v Obřanech u Brna, kde se spřátelil s V. K. Jeřábkem. Zemřel na dlouholetou srdeční chorobu a rakovinu žaludku. Pohřben byl na Ústředním hřbitově v Brně. – Š. práce podepsané pseudonymem bývají někdy připisovány Josefu Rudovi (1807–1875), historiku a knihovníku Nár. muzea. – Synovec Bohumil Š. (* 14. 1. 1874 Bystrc, † 25. 9. 1937 Brno, řídící učitel) napsal román z hasičského prostředí Červený kohout (1925), byl též příležitostným básníkem, publicistou, autorem vlastivědných prací, vydavatelem písní, říkadel a koled pro děti, napsal též monografii o svém strýci (1936).

Š. v 70. a 80. letech 19. století platil za nejvýznamnějšího moravského básníka, následovníka F. Sušila. Od něho přejal jak ideové východisko, spočívající v nerozlučném spojení lásky k církvi a k vlasti, tak výběr básnických prostředků, včetně tendence (postupně slábnoucí) k užívání archaismů a nezvyklých novotvarů. V prvotině *Kvítí májové*, kterou věnoval Sušilově památce, se projevil především jako mariánský básník. V době požadující národní epiku měla největší ohlas sbírka *Kytka z Moravy* s cyrilometodějskou a velkomoravskou tematikou; výrazově sevřenější a zpěvnější byly drobnější skladby druhé části knihy, jejíž některé legendy, pověsti, pohádky (O dvanácti měsíčkách) a historické básně zpopularizovaly školní čítanky (např. F. Bartoše). V básnické technice se zde střídavě projevovaly silné vlivy RK, Erbenovy Kytice, V. Hálovy a lidové epiky. V tomto směru pokračoval Š. ve sbírce *Hlasy a ohlasy*, v níž oslavil hymnami, legendami a idealizujícími obrázky počátky křesťanství na Moravě (s výrazným kultem Velehradu) i v Čechách. Výběr z moralizujících drobnějších básní, které (pod vlivem B. Jablonského) uveřejňoval časopisecky, přinesla knížka *Drobné květy*. Š. lyrika vyvrcholila knihou *Hory a doly*, v níž se nejvíce přiblížil lidové písni, zvučná melodická sloka se mu však stala jistou konvencí. Sbírkou přinesla náladové básně poznamenané Hálkem a Heydukem, v nichž se dojmy z přírody prolínaly s náboženskými představami o dobrotivosti boží, dále obsahuje reflexivní skladby (vzpomínky z toulek Podyjím, slučující krajinné motivy s historickými reminiscencemi), ale i cyklus studentských písní, v nichž občas probleskuje humor (populárními se staly ve zhudebnění A. Vlka). Duchovní i světské verše Š. zhudebňovali také J. Chmelíček, L. Janáček, F. Musil, J. C. Sychra aj. Z kostelních písní Š. se ujala především dodnes zpívaná velehradská hymna *Bože, cos ráčil před tisíci roky...* Vysoké hodnocení Š. poezie jeho vrstevníky a přáteli (F. Bartošem, V. Brandlem, J. E. Kosinou) zpochybnula již v 70. letech mladší kritika (H. Babička, E. Krásnohorská); až na výjimky vyplývající z piety se k němu nehlásili ani mladší básníci a kritikové katolické orientace. – Do kalendáře Moravan a zprvu i do Obzoru psal Š. také epigramy, nenáročné prózy s venkovskou a historickou tematikou, literární biografie (o F. Bartošovi, V. Brandlovi, J. Dobrovském, V. Kosmákovi aj.) a humo-

resky. Překládal též náboženskou poezii z ruštiny, ukrajinštiny a polštiny; veršovanou podobu dal svému obsahově zjednodušujícímu překladať spisu Tomáše Kempenského Čtvero knih o následování Krista. Pro literární život na Moravě měl nepominutelný význam beletristický a populárně-naučný časopis Obzor, který Š. založil, třicet let finančně podporoval a redigoval (v tiráži uveden jako redaktor až od 1882). Kromě nejrůznějších pojednání, mravních rozhledů, časových úvah, jubilejních rozprav, cestopisů a polemik do něj psal referáty o literatuře, v nichž mu východiskem byly hodnoty nábožensky mravní, vymezené umírněným katolickým konfesionalismem, dokázal však ocenit umělecké hodnoty i u autorů, k nimž měl z nábožensky ideových důvodů výhrady (J. Neruda, J. Vrchlický); nejvýše kladl S. Čecha, smířlivě přijal i autory Katolické moderny.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Josef Ruda, Jos. Ruda, J. Ruda; J. R., R., Št., Vl. Št., ViŠt. ■ PŘÍSPĚVKY in: Beseda (1874–75); Blahověst (1863); Časopis Matice moravské (1873–77); Hlas (od 1864); Hvězda (1862); Komenský (1879); Lid. čítanka moravská (Telč b. d., 1907, stať Václav Kosmák); Lit. listy (1880); sb. Morava svým Maticím (Brno 1897); kal. Moravan (od 1859); Mor. orlice (Brno); roč. O bídě lidské, pokr. Chudým dětem (Brno 1889–1907); Obzor (Brno 1878–1909); sb. Památce Františka Sušila (1904); Program Prvního českého gymnázia státního v Brně (1893); ant. Slovanská poezie 1, 2 (1874, 1878); Vlast; Zábavné večery (1864); alm. Zora (Olomouc 1860); – posmrtné: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Kvítí májové (BB 1869); Vánoční dárek (BB a D 1872, obs. vánoční hru se zpěvy Svatí tři králové); Kytky z Moravy (BB 1879); Drobné květy (BB 1887); Hlasy a ohlasy (BB 1892); Hory a doly (BB 1894). – *Překlad*: Tomáš Kempenský: Čtvero knih o následování Krista (1902). – *Ostatní práce*: Úvahy v roku cyrilometodějském (1863); Prostor... při prvé schůzi jednoty katolickopolitické (b. d.); Učení katolického náboženství pro 1. třídu středních škol a jiné ústavy (1881; opr. vyd. 1890); Devatero služeb družiny lásky k nejsvětějšímu Srdci Páně (1889). ■ REDIGOVAL *časopis*: Obzor (1878–1908, do č. 6); *kalendář*: Moravan na rok 1878 – ...1879 (s P. J. Mathonem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Poutní kniha (1903, s F. a T. Korcem); sb. Památce Františka Sušila (1904). ■

LITERATURA: F. J. Rypáček: Msgr. V. Š. (1910); B. Šťastný: Monsignore V. Š. (1936). ■ ● ref. Kytky z Moravy: J. E. Kosina, ČMM 1879, s. 41; E. Krásnohorská, Osvěta 1879, s. 429; H-a. (H. Babička), Kolem 1879, s. 128 → O české literatuře (1910, s. 38), k tomu polemicky V. Brandl, Obzor 1879, s. 93 ●; J. Korec:

Literární činnost monsignora V. Š., 33. program Prvního českého gymnázia státního v Brně (1900, s. 41); ● nekrology: an., LidN 21. 8. 1910; an., Hlas 22. 8. 1910; an., Náš domov 1910, s. 289; F. J. Rypáček, Obzor 1910, s. 218; F. V. Vykoukal, Osvěta 1910, s. 907 ●; L. P. C. (A. Kolísek): V. Š., Hlas 28. 8. 1910; F. J. Rypáček: Msgr. V. Š., básník a spisovatel..., 44. program Prvního českého gymnázia státního v Brně (1911, s. 1); M. Hýsek: V. Š., MSIR 7, 1910/11, s. 232 + in Literární Morava v letech 1849–1885 (1911, s. 238); L. Zavadil: V. Š., sb. Šedesát let českého gymnázia v Brně 1867–1927 (1927, s. 79); E. Masák in Dějiny Dědictví sv. Cyrila a Metoděje v Brně 1850–1930 (1932, s. 219); A. N. (Novák): Básník družiny Bartošovy, LidN 20. 8. 1937; B. Slavík: V. Š. – moravský kněz a básník, LidN 16. 3. 1941; J. B. (Beneš): P. V. Š., vlastenecký kněz, spisovatel, Duchovní pastýř 1954, s. 69 → Ač zemřeli, ještě mluví (1964, s. 399); B. Zlámal: Sušilovský básník V. Š., Duchovní pastýř 1985, s. 176; M. C. Putna in Česká katolická literatura v evropském kontextu 1848–1918 (1998, s. 227).

pp

Vladimír Štědrý

* 1. 11. 1904 *Praha*

† 11. 8. 1968 *Mnichov* (Německo)

Prozaik, autor povídek, v nichž převažuje tematika 2. světové války, publicista.

Po středoškolských studiích se stal redaktorem deníku Venkov. 1939 odešel do Anglie, kde se nejdříve živil jako číšník, plavčík a noční vrátný, poté vstoupil do českosl. armádního sboru a zúčastnil se bojů na Blízkém a Středním východě a v Africe, mj. u Tobruku. Po návratu 1945 pracoval v pražské redakci United Press, 1948 znovu emigroval a převážně žil v NSR; 1951–56 byl redaktorem českosl. vysílání rozhlasové stanice Svob. Evropa v Mnichově, poté v USA.

S výjimkou rané bibliofilie a povídkového eseje z prostředí nemocnice, v němž se kloubí vlastní prožitky a osobní náhledy s bystrým pozorováním rozmanitých typů lékařů a pacientů (*Lékaři těla a duše*), se Š. prozaické dílo inspirovalo válečnými zážitky. Jeho povídky a črty (*Než přijde léto, Očima a srdcem*) charakterizuje pozorovatelský zřetel reportážního rázu s citem pro poetizaci všedních drobných projevů života. Častým tématem je přitom postupné sžívání zahraničních vojáků s místními obyvateli, čímž se současně prostřednictvím neobvyklých situací vytváří mozaikovitý obraz

anglické válečné reality. V kronice středověkchodní anabáze *Kde léčí stesk* konfrontoval Š. historii a současnost biblických míst, zachytil jejich sugestivní atmosféru a vylíčil obtíže plynoucí z národnostní a náboženské rozdílnosti. V Š. exilové tvorbě dominovala povídková próza; v souboru *Věž svědectví* autor rozjímavě nastolil otázky neuchopitelnosti údělu emigranta a člověka moderní doby vůbec, který je vyvržen z tradice a kontinuity svého bytí a odsouzen k setrvalým krizím a bloudění. Pro rozhlas psal kulturněpolitické pořady, do exilových časopisů články, medailony a recenze.

ŠIFRY: dry-, -dry-, ŠT, št, Š-rý. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (1924–29); Hlas exilu (Mnichov); Náš týden; Nový život (Řím); Ročenka Května 1947 (1946); Sklizeň (Hamburk 1954–60); Skutečnost (Ženeva 1952); Svob. noviny; Venkov (1922, 1932–39); Zpravodaj (Chicago). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Děvče uprostřed velkoměsta (B 1933, bibliof.); Lékaři těla a duše (P 1938); Než přijde naše léto (PP 1946, anglicky Londýn 1945 s tit. *Until Our Summer Comes*); Kde léčí stesk (PP 1948); Očima a srdcem (PP 1948); Kožich (P, Mnichov 1954); Věž svědectví (PP, Montreal 1955); J. V., císař Spojených států a jiné povídky (Stockholm 1956). – *Ostatní práce*: Jak se stalo Československo satelitem Sovětského svazu (Chicago 1963); Red Infiltration – a Permanent Threat (Chicago 1965). – *Výbor*: Přerušená stopa (PP, Mnichov 1966). ■

LITERATURA: ● ref. Lékaři těla a duše: sl. (J. Strnad), Ranní noviny 19. 7. 1938; V. F., NO 17. 9. 1938; Kp. (J. Knap), Venkov 11. 11. 1938; drb. (J. Borecký), Zvon 39, 1938/39, s. 27 ●; B. Polan: ref. Než přijde naše léto, Svob. noviny 9. 8. 1946; A. Vlach: k padesátinám, Sklizeň (Hamburk) 1954, č. 11; A. Kratochvil in V. Š.: Kožich (Mnichov 1954); P. Javor (J. Škvor) in V. Š.: Věž svědectví (Montreal 1955); ● ref. Věž svědectví: jt. (J. Tumlíř), Čes. slovo (Mnichov) 1956, č. 1; mp. (M. Podivínský), NŽ (Řím) 1956, č. 2; S. M., Sklizeň (Hamburk) 1956, č. 3 ●; -jr. (J. Dresler): ref. J. V., císař Spojených států..., Čes. slovo (Mnichov) 1956, č. 7; p: ref. Přerušená stopa, NŽ (Řím) 1967, č. 5; F. Smrček in Tricet let českého vysílání Svobodné Evropy, Čes. slovo (Mnichov) 1981, č. 5; F. Tomáš in Je sedm hodin střeoevropského času (Mnichov 1990, s. 87); an. (J. Kratochvil): V. Š., sb. Český a slovenský exil 20. století (2003, s. 74); V. A. Debnár: Nejsme všichni stvořeni pro exil, LitN 2005, č. 34.

jz

Jiří Štefl

* 7. 10. 1904 *Všestary* u Řičan

† 15. 12. 1961 *Brno*

Prozaik orientovaný na detektivní žánr a popularizační lékařskou fejetonistiku; autor odborných prací z oboru farmakologie.

Syn železničního úředníka, jehož působení se často měnila. Dětství prožil v Mnichovicích, Střezimíři (u Benešova) a v Soběslavi. Gymnázium, pak reálné gymnázium navštěvoval v Benešově u Prahy, v Táboře a ve Slaném (mat. 1922). Na lékařské fakultě v Praze promoval na podzim 1927; již předtím se stal asistentem ve fyziologickém ústavu lékařské fakulty brněnské univerzity, 1930 přešel na její farmakologický ústav, kde se 1932 habilitoval prací z oblasti fyziologie a farmakologie nadledvinek; 1937 byl jmenován mimořádným bezplatným profesorem farmakologie. Kolem 1930 se oženil se zubní lékařkou. Od 1939 vedl farmakologický ústav; jeho přednostou se stal 1945, kdy byl rovněž jmenován řádným profesorem se zpětnou platností od 1940. 1929 byl na studijním pobytu v Paříži a 1938–39 v Rockefellerově ústavu pro lékařské bádání v New Yorku. Kromě svého působení na univerzitě od 30. let do 1950 pracoval jako revizní lékař nemocenských pojišťoven a jako terapeutický poradce několika firem na výrobu léčiv; 1952–54 byl též závodním lékařem krajského nár. výboru v Brně a 1959 se stal občanským soudním znalcem Lidového civilního soudu v Brně. 1958 byl zbaven vedení katedry, ústavu, přednášek a praktik; na katedře zůstal jako vědecký pracovník. V polovině 1959 byl nucen z lékařské fakulty odejít; pracoval pak jako závodní lékař až do své náhlé smrti (na následky mozkové mrtvice). – Byl spoluzakladatelem a spoluredaktorem populárně-vědeckého časopisu *Věda a život* (1935–49).

Kromě vědeckých prací z oblasti farmakologie se Š. projevil jako průkopník zdravotnické osvěty. Psal populární lékařské causerie pro noviny a proslavil několik set přednášek v rozhlase; z této činnosti, která si získala díky názornosti a vtipnosti podání širokou oblibu, vznikly postupně i knižní publikace (knížka *Lékař hovoří se ženami* vyšla během pěti let v devíti vydáních, další *Lékař hovoří s muži* dosáhla během tří let pěti vydání). – V beletrii

se Š. uplatnil především jako autor úspěšných detektivních próz, spojených svéráznou postavou českého komisaře Saláka, řešícího systematickostí a důslednou logikou, ale také za pomoci intuice zapeklité případy. Zatímco *Případ profesora Rocha* a *Vražda ze zdvořilosti* jsou zasazeny do domácího prostředí, obsáhlý román *Vrah duší* se odehrává v USA (kam byl komisař Salák vyslán na studijní pobyt). Š. záměrně porušoval zákony žánru, neváhal uplatnit složky úvahové (např. o lidských povahách nebo o specifičnosti amerického prostředí a mentality), stejně jako medicínské a psychologické poznatky, především však svůj dar humoru i smysl pro grotesknost a životní paradoxy. „Surrealistická povídka o čtvrtém rozměru“ v podobě filmového libreta *Vražedný polibek* má ráz vědecko-fantastický s prvky satirického pohledu na oblast vědy. V knize *Medicínské historky* obsáhl Š. vzpomínkové epizody vlastní i příhody svých přátel v širokém rozpětí od komických až po tragické.

PSEUDONYM, ŠIFRA: MUDr. Matěj Straka (Lid. demokracie, od 1950); Š. (Věda a život). ■ PŘÍSPĚVKY in: Kvart; Lid. demokracie; Lid. noviny (od 1938); Praktický lékař; Svob. slovo; Věda a život; Vesmír (1943). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Případ profesora Rocha (P 1944); *Vražda ze zdvořilosti* (R 1946); *Vrah duší* (R 1947); *Vražedný polibek* (film. libreto, 1948); *Medicínské historky* (PP 1958). – *Popularizační zdravotně vědné práce*: *Život a smrt* (1941); *Lékař hovoří se ženami* (1944); *O nemocech* (1944); *Jak se rodí lék* (1944, s jinými); *Lékař hovoří s muži* (1946); *Lékařovy odštepky* (1947); *Lékař hovoří s dětmi* (1958). – *Ostatní práce*: *Farmakoterapie praktického lékaře* (1941; upr. vyd. 1955); *Farmakoterapie* (1952; upr. vyd. 1954 a 1957); *Farmakologie pro lékárníky* (1956; upr. vyd. 1957) aj. ■ REDIGOVANÉ *časopis*: *Věda a život* (1935–49, s jinými); *knižnici*: *Knižnice Vědy a života* (1941–44). ■

LITERATURA: B. Golombek: Dr. J. Š., LidN 16. 1. 1944 + (šifra bg) ref. Lékař hovoří se ženami, LidN 22. 5. 1944; p: ref. Případ profesora Rocha, LidN 24. 12. 1944; jar: ref. *Vražda ze zdvořilosti*, Svob. Československo 22. 9. 1946; ry: ref. *Lékař hovoří s muži*, Rovnost 13. 11. 1946; an.: *Hovoříme s autorem našeho nového románu Vrah duší*, Rovnost 24. 8. 1947; Sch: ref. *Lékařovy odštepky*, PL 20. 4. 1948; J. Sajner: Profesor MUDr. J. Š. padesátníkem, *Lékařské listy* 1954, s. 480; (-b-): ref. *Medicínské historky*, *Kulturní život* (Bratislava) 1959, č. 3; J. Záhejský: Úsměvy profesora J. Š., *Universitas* 1991, č. 6; S. Káš: K výročí profesora J. Š., LidN (Brno) 11. 10. 1994, příl. Mor. listy; J. Mervart: ref. *Vrah duší* (vyd. 1999), *Rovnost* 10. 3. 1999; S. Káš: Profesor MUDr. J. Š. – člověk stíhaný osudem a poměry, *Praktický lékař* 2002, s. 767;

M. Šimáček: *Život mezi vědou a uměním*, *Naše rodina* 2004, č. 41.

PP

Václav Štech

* 29. 4. 1859 Kladno

† 23. 2. 1947 Praha

Dramatik, zejména autor populárních veseloher a frašek z maloměstského prostředí a světa podnikatelů, autor románů, povídek i humoresek se společenskou a milostnou tematikou, divadelník, publicista a osvětový pracovník.

Otec byl vyučen kupcem, pracoval však jako strojník v kladenské hutí. Když 1860 zemřel, matka porůznu sháněla obživu: ve Slaném dávala hodiny ručních prací, nato pracovala jako kuchařka v piaristické koleji a syna svěřila ovdovělé sestře do Mžan u Sadové; 1863 se Š. do Slaného vrátil a začal tam předčasně chodit do školy. Po roce se matka se synem přestěhovali do Kuklen u Hradce Král. (opět tam vyučovala šití), odkud za prusko-rakouské války 1866 museli na přechodnou dobu uprchnout do Losenic u Přibyslavi a přišli přitom o majetek. Z Kuklen se 1868 vrátili do Slaného, Š. 1870 vstoupil do piaristického gymnázia a 1873 ve studiu pokračoval v Praze na Akademickém gymnáziu. Po absolvování šesté třídy přestoupil do 2. roč. učitelského ústavu (dějepis ho učil 1876/77 J. Vrchlický). Jeho další působení silně ovlivnil kustod Nár. muzea F. X. Beneš, jenž ho přivedl k žurnalistice, k psaní a překládání zpráv a referátů o archeologii pro pražské noviny (pro *Pokrok* i za pravidelný honorář). Po maturitě 1879 Š. týden učil v Olšanech na Slánsku a pak byl ustaven na obecnou školu ve Slaném. Od 1885 učil též kreslení na pokračovací průmyslové škole. Ve Slaném se od počátku intenzivně účastnil místního veřejného a spolkového života v Sokole, v Ochotnickém spolku jako herec, knihovník i hlavní režisér, 1883 byl iniciátorem stavby divadelní budovy, zakládal Vlastivědné muzeum (1886), kde byl kustodem, 1891 Muzejní spolek Palacký a veřejnou knihovnu. Od 1882 pořádal ve Slaném debatní večery (sám proslovil desítky přednášek), 1883 dal podnět k zřízení místního odboru Ústřední matice školské a stal se jeho jednatelem, byl i členem obecního zastupitelstva, současně působil i ve funkci jednatele od-

boru Národopisné výstavy československé pro okres Slaný, 1893 založil sborník Slanský obzor. Po necelém roce manželství mu 1885 zemřela žena po narození syna (pozdějšího historika umění Václava Viléma Š.), 1889 se oženil podruhé a měl dalších pět dětí; dcera Marie Š. (provd. Lehnerová, 1890–1970) se jako učitelka a publicistka věnovala literatuře pro mládež. 1894 získal učitelské místo na dívčí obecné škole na Žižkově, 1900 se stal řídícím učitelem, v únoru 1905 zažádal o penzionování. V Praze působil v různých funkcích: ve výboru Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (člen od 1888), 1897 vypracoval stanovy jeho penzijního fondu, od 1901 řídil jako předseda tehdy založené Nakladatelské družstvo Máje, podílel se na redakci jeho stejnojmenného časopisu, do něhož také soustavně přispíval romány na pokračování, fejetony, literárními i divadelními články a referáty. Od 1890 byl členem Svatoboru, od něhož získal podporu na cestu po českých zemích (1897), pak do Německa a Paříže (1900). V 80. letech cestoval též do Lince, Solné komory a Hamburku, na počátku století do Itálie. Vedl 1898–1907 divadelní agenturu, jako iniciativní organizátor se přičinil spolu s dalšími o založení pražského divadla Uranie (1898), stál u vzniku divadla na Král. Vinohradech, jehož byl prvním tajemníkem, 1909–14 ředitelem. Po nedobrovolném odchodu z funkce, provázeném bouřlivými kampaněmi v tisku i v divadle, konflikty s jeho průbojným režisérem K. H. Hilarem a polemikami o umělecké úrovni repertoáru (obránná brožura *Městské divadlo Královských Vinohradů za mé správy a próza Vinohradský případ*) se stal těsně před 1. světovou válkou ředitelem Uranie (1914–18). Po převratu byl povolán do brněnského Nár. divadla, které vedl 1919–25. 1918–19 vykonával funkci (prvního) předsedy Syndikátu čes. spisovatelů. Po návratu do Prahy 1928 byl viceprezidentem správní rady pojišťovny Slavia. Do pozdního věku byl literárně činný. Pohřben byl ve Slaném.

Š. byl především dramatik, jenž neváhal čerpat látku ke svým hrám z prostředí světa novodobého podnikání, politických zápasů a milostných vztahů sloužících neziřídka jako prostředek ke kariéře. Zatímco prvotina, přijatá vesměs kritikou jako dílko pozoruhodného talentu, se pohybovala ve veseloherním žánru, jenž postihoval se shovívavým i kousavým humorem postavy soudobého maloměsta

v jejich zápase o ovládnutí radnice (*Maloměstské tradice*), její pokračování znamenalo pokusy o vážné společenské drama s kritickým postojem ke společenským nešvarům, které přinášel politický a hospodářský vývoj před 1. světovou válkou. Prostředí vysoké politiky a jejích parlamentních intrik se dotýká příběh o snahách postátnit železnici (*Žena*), do světa financí Š. umístil drama, v němž podvodné spekulace s otevřením neproduktivního uhelného dolu vyústily v sebevraždu (*Zlatý děšť*). Obdobně aktuálně laděné tematické zaměření (spíše však na nižší společenské vrstvy) je příznačné i pro Š. veselohry, častěji frašky, v nichž však vždy jde o kariérismus, machinace a intriky v úsilí o proniknutí do veřejné správy: o poslanectví (*Ohnivá země*), starostenství v obci (*Deskový statek*), místo ředitele školy (*Habada a Jordán*), obsazení pražské radnice (*David a Goliáš*). Nad vším pak vládne záměr nepřiliš náročné obecenstvo pobavit a rozesmát. Š. v nich prokázal zvláště schopnost předvídání účinku uměle konstruovaných humorných situací, méně už umění fabulační a kompoziční. Mezi těmito hrami vznikla i fraška *Třetí zvonění*, v níž sice též touha rozesmát situačním i slovním vtípem převažuje nad skromným dějem o ženichově předsvatební noci nevině strávené s pikantní vdovou, ale jež zručným vystižením prostředí i dobře odpozorovanými postavami z prostředí maloměstské honorace přinesla Š. největší úspěch a v různých inscenacích a úpravách zůstala na českých jevištích až dodnes (pozoruhodné byly zvláště inscenace M. Horníčka s pozměněným titulem *Svatba pod deštníky*, 1949, a M. Stehlíka s V. Hudečkem v takřka muzikálové podobě, 1970). Podobný vývoj jako na divadle prodělal Š. i jako prozaik, když od drobných humoresek a črt čerpajících hlavně z vlastních zážitků z divadelního zákulisí dospěl nejdříve k několika satirickým pracím komentujícím kriticky maloměstské poměry s jejich ustálenými rituály a mravními poklesky (*Koleje*, *U tří bláznů*, *Kovové ruce*), poté k široce koncipovaným románům zobrazujícím život vznikající pražské velkoměstské periferie (*Hřích paní Hýrové*). Po 1. světové válce, která se ozvala v několika Š. dramatech, psal hlavně obsáhlé politicky zaměřené romány o českých protihabsburských předpřevratových zápasech (*Řetěz*, *Les krásných žen*, *Pražský chorál*, *Pobřeží lásky*, *Sladké vody*), v nichž splétal dění

politické s množstvím často choulostivých motivů milostných, detektivních i špionážních do nepřehledně roztržitého dějového toku bez pevné kompozice a psychologického zázemí. Líčení prostředí a postav příslušníků vysoké šlechty, mezinárodních kurtizán a spiklenců je přitom plné trivialit a absurdností. Š. jediná próza pro mládež *Stříbrná věž* vychází z autobiografických zážitků malého chlapce za prusko-rakouské války, realistická osnova je však narušena romantickým vyústěním v dětské literatuře dávno opuštěným. Pro poznání společenské a kulturní atmosféry konce 19. a první třetiny 20. století mohou sloužit obsáhlé, často však neobjektivní paměti (*Džungle literární a divadelní*). V rukopisu zůstaly sbírky básní Sněhové vločky, Hříčky, dramata Zákopy a Krize (z 80. let 19. století) a libreto k baletu Cikánské kouzlo a k opěře Studentská láska (ze začátku 20. let 20. století). – Za součást Š. díla část odborné literatury považuje i básnické sbírky Jsem dítě bolesti a Pohár, vydané 1912 vlastním nákladem pod pseudonymem Ladislav Aladin. Vybočují však natolik z rázu Š. prací, že se jeho autorství jeví jako velmi nepravděpodobné, čímž je zpochybněn i jemu přisuzovaný pseudonym. Rovněž častý údaj, že redigoval Pražský kurýr a jeho přílohu Slosovací list se netýká Š., ale jeho jmenovce.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aladin, Bohuslav Jelínek, Dr. Hrachovina (Čes. stráž), „Homér český 2“, István Szilanyina (Švanda dudák), Ježík Špička (časopisy na Slánsku), Nemo, Onyx (Nár. listy, Švanda dudák), Onyx-Sarafán (Nár. listy), Petr Houžvička (Švanda dudák), Sanherib, Sarafán (Nár. listy), T. Entočka (Svornost), Vasil Sufflerov, Verus Přímý; ech, ech., -ech, ECh., S-án., Si-si, Si-Si, V. Š. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Almanach praktického člověka (1907); Besedy lidu (1910); Cesta (1924–25); Časopis agrárního studentstva (1927); sb. Čechy 11 (1903); Čes. stráž; Čes. škola (1887–91); Čes. Thalia (1887–92; Maloměstské tradice); Čes. knihovnictví (1900); Čes. svět (1911); Divadelní list Máje (1905–08); Divadelní listy (1883–84); kal. Havlíček (1919); Hlas národa (1901–04); Humorist. listy (1912); sb. Jubilejní památník (1928, k 80. výr. zal. učitelského ústavu); Květy (1888); Lid. noviny (1919–38; 1920–24 vzpomínky, 1924–25 Řetěz); Lit. rozhledy (1907–14, 1929); Máj (1902–12; 1903 Štěstí Zlatého hroznu, 1906–07 Hřích paní Hýrové, též FF. lit. a divad. referáty); Malý čtenář (1895); Moderní život (1903); Nár. listy (1873–75 an., 1888, 1895–1906, 1914–19, 1933–36; od 1935 vzpomínky Přes ostnaté dráty); Nová svoboda (1938); Noviny

mládeže (1904–07; 1904–05 Stříbrná věž); roč. O bídě lidské, pokr. Chudým dětem (Brno 1889–90, 1931); Obzor lit. a umělecký (1899); Osvěta (1894–1901); sb. Padesát let života Jaroslava Vrchlického (1903); kal. Palacký (1919); sb. Pohledy do kulturních dějin Slaného a Slánska (1939); Pokrok (1873–85; 1873–75 an.); Posel z Prahy (1873–75, an.); sb. Praha včera a dnes (1907); Právo lidu, Večerník (1924); F. Pražák: Paměti českých spisovatelů z dětství (1946); Přítel mládeže; Přítomnost (1929–30); Ročenka Městské spořitelny ve Slaném (1939); Rozhledy (1897); Rozpravy Aventina (1928); sb. Slanský obzor (1893, 1934); Studentský časopis (1928); Světozor (1892–99); Světozor (1915–16, 1925–30); sb. Svity (Slaný 1880); Svob. občan (Slaný 1879–94); Svornost (Slaný 1879–94); Švanda dudák (1888–1902); Topičův sborník (1914–18); Tribuna (1920); Velký Slovanský kalendář na rok 1894; Venkov (1911, 1917–18, 1925–40); Vesna (Brno, Vel. Meziříčí 1894); Vilímkův humoristický kalendář... (1894–45, 1914); sb. Vpřed! (1887, pamětní list k jezdě akad. spolku Krakovec ve Slaném); Výr. zpráva Kladenské spořitelny (1931); Vzlet (Plzeň 1919); Zábavné listy (1887); Zlatá Praha (1897–99, 1907); Zvon (1926–32, 1940–41); Ženské listy; sb. Žofín (1894). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře a divadle*: Kandidát a kandidátka (BB 1878, tištěno jako autograf, 1. a 4. vyd. pseud. „Homér český 2“, 2. a 3. vyd. pseud. Nemo); Pomněnky (BB, PP 1886, tištěno jako autograf); Maloměstské tradice (D 1888, prem. 1887); Žena (D 1888, i prem.); Zlatý déšť (D 1890, i prem., pův. s tit. Prapor); Maloměstský pepř (PP b. d., 1893); Hloží (PP 1896); Koleč (R 1896); Praha za sto let! (P 1896); U tří bláznů (R 1899); Ohnivá země (D 1900, prem. 1898, pův. s tit. Vlasta; 1947 s tit. Kocourkovští diplomati); Třetí zvonení (D 1900, i prem.; 1949 upr. M. Horníček s tit. Svatba pod deštníky aneb Zvoní se potřetí); Strniska (PP 1901); Divadelní paběrky (vzpomínky, 1902, s J. Štolbou a K. Šípkem; Jak jsem se dostal na jeviště ND v Praze a jak opět z něho → Divadelní mžitky, 1913); Kovové ruce 1, 2 (R 1903); Humoresky (PP b. d., 1904; 1930 rozšíř. vyd.); Stříbrná věž (R pro ml., b. d., 1905); Deskový statek (D 1908, i prem.; 1958 upr. J. Štech s tit. Napoleon na předměstí aneb Deskový statek); Prozluklé historky (PP 1908; 1920 rozšíř. vyd.); Předměstské humoresky (PP 1908; 1928 rozšíř. vyd.); Štěstí Zlatého hroznu (R b. d., 1910); Habada a Jordán (D 1911, i prem.); Hřích paní Hýrové (R b. d., 1911); Humoristův zápisník (PP b. d., 1911); Divadelní mžitky (PP b. d., 1913; 1927 rozšíř. vyd.); Matiční brázdou (D b. d., 1914, i prem.); Pod vlajkou válečného lazaretu (D b. d., 1914, i prem., pův. s tit. Pod vlajkou Červeného kříže); David a Goliáš (D 1915, i prem.); Do komína černou křídou (FF 1918); Když uhodila dvanáct! (D 1918, i prem.); Pražské klevety (PP 1918); Někde a nikde (PP 1919); Zmatená pohádka (D 1920, prem. 1919); Vinohradský případ. Román divadelní skutečnosti (1922); Les

krásných žen (R 1925); Řetěz (R 1925); Žerty a pablesky (PP 1926; 1931 P Strach samost.); Pražský chorál (R 1927); Kejkle a frašky (PP 1928); Pobřeží lásky 1, 2 (R 1929); Zálety a pletky (PP 1929); Co s knihou? (D 1931); Sladké vody 1, 2 (R 1933); Co tropí ženy (PP 1934); Džungle literární a divadelní (paměti, 1937). – *Překlad*: F. Molnár: Dábel (b. d., 1911). – *Ostatní práce*: Historie opravy Staroměstské věže mostecké v Praze (1878, pod jm. J. S. Skrejšovský, konfiskováno); Před učitelským prahem (1886, pseud. Verus Přímý); Mladý živnostník (1892); Národní katechismus aneb Co má vědět každý Čech (1894); Českým ženám: Nejsme s vámi spokojeni (1897); O úkolech sokolstva (1898); O veřejných knihovnářích (1899); Mladý obchodník (1899); O provozovacím právu divadelních her, jež propůjčuje Spolek českých spisovatelů beletristů Máj (1901); Městské divadlo Královských Vinohradů za mé správy (1913). – *Souborná vydání* (vše v nakladatelství J. Otto): *Knihy V. Š.* (1904–22, 13 sv.); *Dramata V. Š.* (1911–31, 13 sv.); *Spisy V. Š.* (1925–34, 28 sv.). ■ SCÉNICKY: *Hry*: *Není všechno zlato, co se třpytí* aneb *Vévoda z Burdvalu* (1872); *Pan knihupec* (1881); *Náš dům v asanaci* (1898, s K. Šípkem a B. Kaminským). – *Překlady*: G. von Moser: *Bibliotékář* (1888); M. Montégut: *Moderní nevěsty* (1906); G. Kadelburg, R. Presber: *Kaňka* (1910, strojopis s tit. *Rodinná kaňka*). ■ KORESPONDENCE: V. Štech: *Národní divadlo v Brně* (Lid. novinám z 1920), LidN 13. 11. 1920; F. Hampl: *Slánský „historiograf“* (Hamplovi z 1947), in *Dobrodružství Jaroslava Seiferta* (1969, s. 123). ■ REDIGOVAL *periodika*: *Svobodný občan* (červen–červenec 1882, an.), Máj (1902–05, s jinými), *Noviny mládeže* (1904–07, s R. J. Kronbauerem a red. kruhem); *ročenku*: *Almanach praktického člověka* (1907, s D. Panýrkem); *spisy*: *Sebrané spisy Karla Šípka* (1928–30, 5 sv.). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. *Svity* (1880, pamětní list ochotníků ve Slaném); sb. *Slánský obzor* (1893); *Vilémův humoristický kalendář na r. 1896*; *Kuchařka Marie Štechové* (1908). ■

LITERATURA: P. Fingal: V. Š., dramatik, proza-tér, organizátor (1919; 1929 rozšř. vyd.); B. Slavík: V. Š. a Slaný (1939); sb. V. Š. *Hrst vzpomínek k uctění 1. výročí jeho smrti* (1948, ed. J. Rus). ■ ● ref. *Maloměstské tradice*: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 22, 1887/88, s. 286; B. F. (Frida), Zlatá Praha 5, 1887/88, s. 302; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 22. 3. 1888; -o. (V. Mrštík), *Ruch* 1888, s. 160; F. Zákrejs, *Osvěta* 1888, s. 1139 ●; ● ref. *Žena: V. Vítězný*, Lit. listy 9, 1887/88, s. 382; J. L-ý. (Ladecký), *Čes. Thalia* 1888, s. 171 ●; ● ref. *Zlatý déšť*: -k. (M. A. Šimáček), Světozor 24, 1889/90, s. 598; R. J. Kronbauer, *Hlas národa* 21. 10. 1890; *Astur* (H. G. Schauer), *Lit. listy* 12, 1890/91, s. 107 ●; ● ref. *Maloměstský pepř*: J. Karásek, *Niva* 4, 1893/94, s. 175; A. Vrzal, *Hlídká lit.* 1894, s. 102 ●; F. V. V. (Vykoukal): ref. *Hloží*, Světozor 30, 1895/96, s. 406; ● ref. *Koleje*: F. V. V. (Vykoukal), Světozor 30, 1895/96, s. 431; jv. (J. Vodák), *Lit. listy* 18,

1896/97, s. 15; K. Staněk, *Osvěta* 1897, s. 360 ●; an. (F. V. Krejčí): ref. *Českým ženám*, *Rozhledy* 6, 1896/97, s. 527; J. Procházková (J. Misárek): *Českým mužům: Ani my nejsme spokojeni s Vámi!* (1897, k brožuře *Českým ženám...*); ● ref. *Oohnivá země: Nemo* (K. B. Mádl), *Zlatá Praha* 15, 1897/98, s. 357; N-k. (J. Kamper), *Čes. revue* 1, 1897/98, s. 1247; -z-, *Lumír* 26, 1897/98, s. 324; K. (F. V. Krejčí), *Rozhledy* 7, 1897/98, s. 853; P., *Světozor* 32, 1897/98, s. 358; F. Zákrejs, *Osvěta* 1898, s. 747; -r. (R. J. Kronbauer), *Hlas národa* 28. 5. 1898; š. (J. Kuffner), *NL* 28. 5. 1898; F. X. Šalda, *Lit. listy* 20, 1898/99, s. 10 → KP 4 (1951, s. 162) ●; ● ref. *insc. Náš dům v asanaci*: M. A. Š. (Šimáček), Světozor 32, 1897/98, s. 406; Nemo (K. B. Mádl), *Zlatá Praha* 15, 1897/98, s. 394; R. J. Kronbauer, *Hlas národa* 2. 6. 1898 ●; ● ref. *Třetí zvonění*: jv. (J. Vodák), *Obzor lit. a umělecký* 2, 1899/1900, s. 60; Nemo (K. B. Mádl), *Zlatá Praha* 17, 1899/1900, s. 165; *Dugazon*, *Lumír* 28, 1899/1900, s. 203; F. Zákrejs, *Osvěta* 1900, s. 255; -r. (R. J. Kronbauer), *Hlas národa* 6. 2. 1900; š. (J. Kuffner), *NL* 6. 2. 1900; Ar..ti. (A. Kraus), *Politik* 6. 2. 1900; r. (F. V. Krejčí), *PL* 6. 2. 1900; A. Nečásek, *LidN* 8. 2. 1900 ●; ● ref. *U tří bláznů*: -er. (E. Lederer), *Rozhledy* 9, 1899/1900, s. 889; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1900, s. 365 ●; ● ref. *Strniska*: J. ze L. (Karásek), *MR* 1901/02, sv. 13, s. 291; J. Kamper, *Obzor lit. a umělecký* 4, 1901/02, s. 284 ●; ● ref. *Kovové ruce*: -r. (R. J. Kronbauer), *Hlas národa* 20. 12. 1903; -áský., *Zvon* 4, 1903/04, s. 322; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1905, s. 82 ●; ● ref. *Deskový statek*: O. Theer, *Přehled* 6, 1907/08, s. 276; D., *Zlatá Praha* 25, 1907/08, s. 204; an. (J. Vodák), *Čas* 8. 1. 1908; J. Hilbert, *Venkov* 8. 1. 1908; V. Červinka, *Osvěta* 1908, s. 162; Hký (K. Horký), *Nár. obzor* 1908, č. 4; F. X. Šalda, *Novina* 1908, s. 60 → KP 7 (1953, s. 145) ●; Hký (K. Horký): *Trvanlivá kůže* (k Š. působení v Brně), *Nár. obzor* 1908, č. 47; ● ref. *Prožluklé historky*: Ds. (J. D. Konrád), *Máj* 6, 1907/08, s. 332; -ejč- (J. Krejčí), *Naše doba* 15, 1907/08, s. 865 ●; V. Kol. (V. Červinka): ref. *Prožluklé historky*, *Předměstské humoresky*, *Zvon* 8, 1907/08, s. 445; ● k *padesátinám*: K. Šípek, Ds. (J. D. Konrád) a *Rf.*, *Máj* 7, 1908/09, s. 370, 372 a 373 ●; ● ref. *Štěstí Zlatého hroznů*: R. (V. Červinka), *Zlatá Praha* 27, 1909/10, s. 420; F. Nusl, *Stopa* 1, 1910/11, s. 410 ●; ● ref. *Habada a Jordán*: A. Dvořák, *Přehled* 9, 1910/11, s. 400; Dr. P. (D. Panýrek), R. J. Kronbauer, *Máj* 9, 1910/11, s. 277 a 279; KMČ. (K. M. Čapek Chod), *Zvon* 11, 1910/11, s. 365; M. Rutte, *MR* 1910/11, sv. 23, s. 362; Ft., *Zlatá Praha* 28, 1910/11, s. 290; T. (V. Tille), *NL* 19. 2. 1911; jh., *PL* 19. 2. 1911; J. Hilbert, *Venkov* 19. 2. 1911; M. (J. Mahen), *LidN* 31. 3. 1911; P. Maternová, *Ženský svět* 1911, s. 89; an. (K. Horký), *Stopa* 2, 1911/12, s. 21 ●; ● ref. *Hřích paní Hýrové*: V. Dyk, *Samostatnost* 26. 11. 1911; K. Sezima, *Lumír* 40, 1911/12, s. 318; -ejč- (J. Krejčí), *Naše doba* 19, 1911/12, s. 384 ●; ● ref. *Humoristův zápisník*, *Hřích paní Hýrové*: R. (V. Červinka), *Zlatá Praha* 29, 1911/12, s. 171; F. V. Vykoukal, *Osvěta* 1912, s. 233 ●; ● ref. *Městské divadlo Královských Vinohradů za mé správy*: F., *Samostat-*

nost 5. 10. 1913; V. Dyk, tamtéž 7. 10. 1913; an. (J. Vodák), Čas 10. 10. 1913; ksg., Čas 25. a 26. 11. 1913; K. Šípek, Čas 2. 12. 1913 ●; ● ref. Divadelní mžítky: R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 216; W., Máj 12, 1914/15, s. 187 ●; ● ref. David a Goliáš: H. Jelínek, Lumír 1915, s. 527; K. Čvančara, Osvěta 1915, s. 863; t., PL 3. 11. 1915; an. (J. Vodák), Novina 1, 1915/16, s. 92; O. Fischer, Čes. revue 9, 1915/16, s. 127; -í-, Topičův sborník 3, 1915/16, s. 142 ●; ● k šedesátinám: -m-, Zvon 19, 1918/19, s. 435; P. Fingal, Vzlet 1919, s. 198; A. N. (Novák), Venkov 29. 4. 1919 ●; ● ref. Zmatená pohádka: E. S. (K. Elgart Sokol), LidN 30. 11. 1919; L. Blatný, MSIR 13, 1919/20, s. 224, 246; Ž, Zvon 20, 1919/20, s. 632; M. M. (Majerová), PL 14. 7. 1920; J. H. (Hilbert), Venkov 14. 7. 1920 ●; ● ref. Vinohradský případ: K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 24. 9. 1922; K. (F. V. Krejčí), PL 15. 10. 1922; M. Hýsek: Naše věda 5, 1922/23, s. 63 ●; A. Heinrich: Dobrý hospodář odchází, LidN 12. 4. 1925; ● ref. Les krásných žen: J. Dvořák, Lit. rozhledy 10, 1925/26, s. 4; V. Brtník, Venkov 27. 5. 1926; K. H. (Hikl), Naše doba 34, 1926/27, s. 120 ●; ● ref. Řetěz: V. Brtník, Venkov 3. 12. 1925; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 11. 2. 1926 ●; ● ref. Pražský chorál: drb. (J. Borecký), Zvon 28, 1927/28, s. 431; K. (F. V. Krejčí), PL 18. 3. 1928 ●; ● k sedmdesátinám: B. (E. Bass) a an., Světozor 29, 1928/29, s. 652 a 672; Mdk., Lit. rozhledy 13, 1928/29, s. 219; vz. (V. Zelinka), Zvon 29, 1928/29, s. 463; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 28. 4. 1929; A. Novák, LidN 28. 4. 1929; R. Venkov 28. 4. 1929; K. (F. V. Krejčí), PL 30. 4. 1929 ●; ● ref. Pobřeží lásky: drb. (J. Borecký), Zvon 30, 1929/30, s. 530; V. Brtník, Venkov 3. 5. 1930 ●; ● ref. Sladké vody: a. (J. Hora), Čes. slovo 2. 11. 1933; V. Brtník, Venkov 11. 11. 1933; Jos. B., Čin 1933, s. 425; drb. (J. Borecký), Zvon 34, 1933/34, s. 209; -jen-, Čes. osvěta 30, 1933/34, s. 259; K. J. (Juda), Střední škola 14, 1933/34, s. 120; K. (F. V. Krejčí), PL 22. 2. 1934; b., Rozhledy 1934, s. 32 ●; ● k pětasedmdesátinám: G. (F. Götz), NO 29. 4. 1934; ach. (A. Chaloupka), Venkov 29. 4. 1934 ●; ● ref. Džungle literární a divadelní: -och- (F. S. Procházka), Zvon 38, 1937/38, s. 321; B. Mathesius, KM 1938, s. 176; K. P. (Polák), PL 23. 3. 1938; M. N. (Novotný), LidN 28. 3. 1938 ●; ● k osmdesátinám: -btk- (V. Brtník), Zvon 39, 1938/39, s. 448; B. Slavík, LidN 29. 4. 1939; m. (A. M. Piša), Nár. práce 29. 4. 1939; b. (A. M. Brousil), Venkov 29. 4. 1939 ●; J. V. Šmejkal, Grunt rodu Š. (rozhovor), Venkov 30. 4. 1939; B. Koutník: K osvětové práci V. Š., Osvětový věstník Podbrdská 1939, s. 53 a 69; J. Sajíc in sb. České umění dramatické 1 (1941, s. 193); ● k pětasedmdesátinám: V. Kolář, LidN 29. 4. 1944; V. Hánek, Venkov 4. 5. 1944 ●; F. Pražák: V. Š., in Spisovatelé učitelé (1946, s. 189); ● nekrology: J. Sajíc, Nár. divadlo 22, 1946/47, s. 112; K. Engelmüller, Divadlo 1947, s. 3; V. Růt, Čes. lidové divadlo 1947, s. 34; J. Thon, Knihy a čtenáři 1947, s. 97; an., NO 25. 2. 1947; kp. (K. Polák), PL 25. 2. 1947; J. Kvapil a kd. (E. Konrád), Svob. noviny 25. 2. 1947; Hý (L. Holý), Svob. slovo 25. 2. 1947; E. Janský, Zeměd. noviny

25. 2. 1947 ●; J. Čadík: Vzpomínám V. Š., LD 23. 10. 1947; J. Thon: Ve stopách učitelské tradice, in Knihovníci a knihomilové (1947, s. 101); Trn.: Z brněnské působnosti V. Š., Divadlo 1948, s. 75 ●; ref. Svatba pod deštníky (insc.): H. Budínová, LidN 10. 4. 1949; bs. (B. Slavík), LD 12. 4. 1949; O. Popp, Mladá fronta 13. 4. 1949; JR, Práce 13. 4. 1949; J. Hájek, RP 13. 4. 1949 ●; E. Janský: V. Š., Program Městských divadel pražských 1954, č. 41; ● ref. Třetí zvonění (insc.): V. Šolín, Svob. slovo 5. 1. 1971; J. Beneš, Práce 6. 1. 1971; V. Hrouda, RP 13. 1. 1971; I. Křovák, LD 19. 1. 1971; M. Smetana, Mladá fronta 21. 1. 1971 ●; V. Müller: Divadelník tělem a duší, LD 23. 2. 1972; Š. Vlašín: Znovu Š. kontra Mahen?, Rovnost 4. 2. 1983; H. Tichá: Všestranný Š., Svoboda 22. 5. 1989; (jan): V. Š., Mladá fronta 19. 8. 1989; M. Sehnalová: Dramatik V. Š. a kladenské divadlo, Slánský obzor 2000, s. 103.

sm

Václav Vilém Štech

* 31. 3. 1885 *Slaný*

† 24. 6. 1974 *Praha*

Historik, teoretik a kritik výtvarného umění s mnohostranným záběrem, usilující o literární vyjádření uměleckohistorického zkoumání založeného na bezprostředním kontaktu s uměleckým dílem, autor pamětí a cestopisů, překladatel.

Syn spisovatele Václava Š. Matku ztratil krátce po narození; dětství prožil v rodišti. V Praze absolvoval gymnázium v Truhlářské ul. (mat. 1904); na filoz. fakultě studoval zprvu historii a zeměpis (člen Historického klubu), poté dějiny umění a estetiku (profesoři J. Šusta, F. Čáda, J. Pekař, O. Hostinský, B. Matějka aj.; PhDr. 1910 práci *Poznámky k problému formy ve výtvarném umění*, knižně 1915 s tit. *O projevu výtvarnou formou*). Za studií působil ve Svazu všeslovanského studentstva (věnoval se i divadlu). Jako člen Klubu za starou Prahu (od 1904) byl 1910 přijat do Muzea hl. města Prahy (zprvu písař, posléze ředitelský asistent, mj. zde prosadil vědecké zkoumání inventáře). Od mládí se setkával s četnými osobnostmi uměleckého života, např. v kavárně Union (kde se scházel mj. se členy Osmy). 1910 absolvoval studijní pobyt na berlínské univerzitě (u H. Wölfflina, bydlel zde s K. Čapkem), 1911 v Paříži na Sorbonně. Po celý život hojně cestoval po Evropě za uměním (též jako kurátor výstav). 1911 se stal členem Skupiny výtvarných umělců a redakčního kruhu Uměleckého měsíčníku; pak působil ve Spolku výtvarných umělců Mánes

(1930 byl vyloučen spolu s K. Holanem, P. Kotíkem aj.). Od 1918 působil u Nár. výboru (byl též členem českosl. delegace na mírové konferenci v Paříži), od 1921 byl tajemníkem, odborným referentem (pro výtvarné umění a výstavnictví) a později poradcem ministerstva školství a nár. osvěty, od 1925 rovněž vyučoval nauce o slohu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. 1930 byl jmenován mimoř. profesorem dějin umění na Akademii výtvarných umění (habilitoval se studií *Michelangelo. Poznámky o renesanční prostorové kompozici*). 1939–42 byl vězněn v koncentračním táboře Buchenwald (spolu s J. Čapkem a E. Fillou). 1945 se vrátil k pedagogické činnosti na Akademii výtvarných umění (1945 řádný profesor, 1955 doktorát věd o umění). 1958 odešel do důchodu. V 60. a 70. letech pobýval rovněž na zámku v Dobříši. Široká byla Š. přednášková, výstavní a spolková činnost, byl členem Kuratoria Moderní galerie a Umělecké rady Nár. galerie v Praze a dalších uměleckých a vědeckých institucí (též držitelem četných domácích a zahraničních vyznamenání a řádů). Pohřben byl ve Slaném.

Š. byl především historikem výtvarného umění mnohostranných zájmů (malířství, sochařství, architektura, grafika, fotografie, užité umění, památkářství atd.) v rozpětí od pravěku do současnosti, jenž se zároveň soustavně věnoval otázkám teoretickým a výtvarné kritice. Do literatury pronikal jednak úsilím o vytříbený a sugestivní (často esejistický) styl svých textů a požadavkem oživujícího podání výsledků uměleckohistorické práce literární formou, jednak cestopisnými a vzpomínkovými knihami. K nástupu moderního českého dějepisu umění (těžícího z podnětů tzv. vídeňské školy) Š. významně přispěl studií *O projevu výtvarnou formou* (průkopnický na materiálu paleolitu a neolitu), v níž zdůraznil individualizační činitele uměleckého vývoje a proti pozitivistické popisnosti vyzdvihl tvůrčí intuici a vcítění (pod vlivem B. Croceho) v bezprostředním styku s konkrétním uměleckým dílem (jako rozpoznávání trvalých principů lidství a kladných životních sil). V těchto intencích a převážně na základě interpretace jedinečných uměleckých výkonů dále rozpracovával dílčí teoretické a metodologické otázky výrazu a slohu, tradice, lidové kultury, rustikalizace (vztahu centra a periferie), specifického postavení svého oboru mezi příbuznými disciplínami aj., stále výrazněji se věnoval problematice společenské

funkce umění: v souborech shrnujících úvahy publikované v časopisech a sbornících (*Včera, Pod povrchem tvarů, Dohady a jistoty a Umění? Proč a k čemu?*), v knize *Skutečnost umění* i v syntéze *Rozprava o reliéfu*. Ve výtvarných kritikách (Přehled, Venkov, Čes. slovo aj.) a v kulturní publicistice projevoval rovněž smysl pro aktuální umělecké dění (zejména v souvislosti s výtvarnou avantgardou 10. a 20. let, s vitalismem, expresionismem a nástupem kubistické architektury); účastnil se generačních polemik i diskusí o národní povaze umění, se svým historickým založením i osvětovým zaměřením záhy zastával osobitý tradicionalistický postoj, přičemž proti formalistickým tendencím stavěl sepětí umění se životem. Objevitelské (i pedagogické) schopnosti osvědčil především jako historik umění širokého rozhledu, zdůrazňující možnosti stylové analýzy vycházející z pronikavého zrakového postřehu a usilující o plastické postižení životných typů a dějů. Ze světového umění se vracel častěji zvláště k italské renesanci (*Michelangelo, Donatello, Italská renesanční plastika, Piero della Francesca* aj.) a k dílu Rembrandtovu, z českého výtvarnictví k období baroka (*Sochaři pražského baroku, Československé malířství a sochařství nové doby, Die Barockskulptur in Böhmen* aj.) a pod vlivem muzejnické práce k pražským památkám (mj. *Zmizelá Praha, Pražská domovní znamení, Krásy plná, slávou i kletbou bohatá... Praho!*) a k pragensiím (*Praha v několika pohledech, Vltava v městě*). Monografie, studie i texty pro obrazové publikace věnoval tvorbě osobností 19. a 20. století (M. Aleš, J. V. Myslbek, J. Štursa, M. Švabinský, F. Kaván, V. Sedláček, K. Holan, L. Kuba, A. Slaviček, O. Španiel, M. Holý, J. Navrátil, V. Beneš, aj.). Š. sklon k literárnosti plynoucí z pojetí dějin jako umění a z důrazu na subjektivní prožitek se výrazněji projevil v širěji založených cestopisných úvahách (*Duše nad grachty, Cesta do Paestum*) a zvláště ve vzpomínkových knihách *V zamlženém zrcadle* a *Za plotem domova*, v nichž působivě (v řadách asociací a s pozoruhodnými detaily) zachytil své zážitky z dětství a mládí (před 1. světovou válkou) ve Slaném, v Praze a na cestách v Německu, Francii a Itálii, přírodní dojmy a setkávání s uměleckými díly a s tvůrci několika generací (pokračování Na předělu věků nedokončil). Za okupace Š. napsal pod vlivem válečných událostí drama o ohrožení demo-

kracie (Obléhání Syrakus, v rukopise). Po 2. světové válce se věnoval též obecnějším kulturním problémům a popularizační činnosti (četné rozhlasové a televizní naučné pořady, mj. *Procházky Prahou*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jan Hoch, Karel Novák, Karel Sylvestr, Karel Záhora, Václav Prokop; Š., -šte-, -stech-, Š. V. V., V. V. Š. ■ PRÍSPĚVKY in: Actes du XIIIe Congrès International d'Histoire de l'Art (Stockholm 1934); Ahoj na sobotu (1970); Architektura ČSR (1954); sb. L'Art des pays lointains, též něm. – Kunst ferner Länder (oboje 1956); sb. L'arte decorative Cecoslovacca – L'art décoratif tchecoslovaque (1923); Budoucnost (1918); Čas (1908–12); Čes. slovo (od 1927); Českosl. republika (1920); sb. Československo (1930, Písek – Zvíkov – Orlik); Českosl. voják (1956); Dějepis výtvarného umění v Čechách 1 (1931, Umění v pravěku); Den (1909); Dílo (od 1945); Fotografický obzor (1922, Estetika fotografie, i sep.); Hlas revoluce (1954); sb. Hollar (od 1923); Hospodářské noviny (1965); roč. Chudým dětem (Brno); sb. Kavárna Union (1958); Kmen (1927); sb. Kniha o Národním divadle (1964); sb. Kniha o Praze (1930–34); Knihomol; Kultura (1959); Kulturní tvorba (1964–65); Květy (1957, 1967–68); Lid. demokracie; Lid. noviny (1928, 1938); Listy (1968); Listy pro umění a kritiku (1933); Lit. noviny (1930–32); Lit. noviny (od 1956); Lumír (1917, 1932–37; 1934 Cesta do Paestum, i sep.); Máj (od 1905); sb. Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu (1915); sb. Národ sobě. Národní divadlo a jeho umělecké poklady (1940); Nár. a Stavovské divadlo (1931); Nár. kultura (1924); Nár. listy (1919); Naše rodina (1972); Nová Praha (1969); Nový život (od 1955); sb. O Praze (1933); sb. Od pravěku k dnešku 1. K 60. narozeninám Josefa Pekaře (1930); Orientace (1968); Panoráma (1931–38); Panoráma (1971); Práce; sb. Praha (1929); Přehled (od 1908); Přítomnost (1928, 1937; 1937 Předpoklady československého umění, i sep.); Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění (1916); Ročenka Městské spořitelny ve Slaném na r. 1939; sb. Rodné město V. V. Štechovi (1968); Rudé právo; Salon (Brno 1931); Sborník k 70. narozeninám K. B. Mádl (1929, Z dílny Matyáše Brauna); Slovanská knihovna (1931); sb. Staletá Praha (1967, 1971); Styl; Svět práce (1968–69); Svět v obrazech (1970); Světozor (1918); Svob. slovo; Švanda dudák; Topičův almanach 1883–1933 (1933); Topičův sborník (1916); Tvorba (1972); sb. Umělecké poklady Čech 2, 3 (1913, 1915); Umělecký měsíčník (1911–14); Umění (1918–33; mj. 1933 Dílo a život. Poznámky o Antonínu Slavíčkovi, i sep.; Z obrazárny Pražského hradu, i sep.); Umění (od 1953); sb. Umění a kritika (1961); Umění a řemesla (1967–68); Venkov (1916–18); Vitrinka (1930); Volné směry (1914–1929; 1928 Michelangelo. Poznámky o renesanční prostorové kompozici, i rozšíř. sep.); Výr. zpráva Muzeu král. hl. města Prahy za rok

1912 (Dřevěné řezby v Muzeu král. hl. města Prahy, sep. 1913); Výtvarná práce (od 1923); Výtvarná práce (od 1954); Výtvarné dílo; Výtvarné snahy (1928–29); Výtvarné umění; sb. Za starou Prahu (1910); Zprávy památkové péče. ■ KNIŽNĚ. *Práce o umění*: Drážďany (přůvodce, 1906, pseud. Václav Prokop); Pedagogická vyjižďka na Karlštejn (osnova výkladů, 1914, se Z. Wirthem); Mikoláš Aleš. Jeho život a dílo 1 (monografie, 1915, s F. X. Jiříkem; sešit. vyd. 1913–15); O projevu výtvarnou formou (studie, 1915); Zmizelá Praha 1. Staré Město (studie, 1916; rozšíř. vyd. 1945 s podtit. Staré a Nové Město s Podskalím, se Z. Wirthem a V. Vojtěškem); Mistr Jan Hus ve výtvarném umění (studie, 1916); Pražská domovní znamení 1, 2 (studie, 1916, 1917; upr. vyd. 1943, 1955); Valdštejnský palác (příležitostný tisk, b. d., válečná léta); Včera (EE 1921); Jos. V. Myslbek (medailon, 1922; upr. vyd. 1929, 1941 a 1952); Praha v několika pohledech (1928, k dřevorytům ze školy J. Bendy); Vltava v městě (1932, k dřevorytům ze školy T. F. Šimona; 1941 in Pod povrchem tvarů); Duše nad grachty (cestopis, 1933; 1941 in Pod povrchem tvarů); Moderní český dřevoryt (studie, 1933); O zlaté kapličky (studie, 1933); Praha, matka měst (studie, 1933); Procházka Moderní galerií (1934); Sochaři pražského baroku (studie, 1935, i zkrác. franc. a něm. verze); Fotografie vidí povrch (studie, 1935); Československé malířství a sochařství nové doby 1–7 (1938–39, nedokonč., od 5. sešitu s tit. Malířství a sochařství nové doby v Čechách a na Moravě); Pod povrchem tvarů (EE 1941; obs. i knihy Vltava v městě a Duše nad grachty); Skutečnost umění (EE 1946); Čtení o Antonínu Slavíčkovi (monografie, 1947); Krásy plná, slávou i kletbou bohatá... Praho! (studie, 1948, s fotografiemi J. Ehma); Ludvík Kuba (monografie, 1949); Aleš a Slovensko (studie, Bratislava 1952); Alšova Vlast (studie, 1952); Národní divadlo (studie, 1954); Červený Kameň (studie, Bratislava 1954, s D. Menclovou); Josef Václav Myslbek (monografie, 1954); Rembrandt. Kresby a grafika (studie, 1955); Donatello (monografie, 1956); Rembrandt Harmensz van Rijn (medailon, 1956); Vojtěch Sedláček (monografie, 1958); Rozprava o reliéfu (studie, 1958); Wandmalereien des Biedermeiers. Ein Werk Josef Navrátils (studie, 1958, s V. Hnízdem, přel. G. Solar); Adolf Kosárek (monografie, 1959, s L. Halasovou); Die Barockskulptur in Böhmen (studie, 1959, přel. A. Wulkan); Italská renesanční plastika (studie, 1960); Umění? Proč a k čemu? (EE 1960); Piero della Francesca (monografie, 1962); Rembrandt (monografie, 1966); Vincenc Beneš (monografie, 1967, s L. Hlaváčkem); Dohady a jistoty (výbor studií a článků, 1967, ed. J. Homolka, J. Mašín a V. Procházka); V zamlženém zrcadle. Vzpomínky 1 (1967); Za plotem domova. Vzpomínky 2 (1970); Procházka Prahou (1972, z televizního vyprávění ed. H. Rissová); Význam rodiny Mánesů v naší tvorbě (studie, 1972). – Mimoto úvod a textové doprovody k obrazovým souborům a katalogům (i s jinými): J. Gočár,

F. Kysela, P. Janák: Čechische Bestrebungen um ein modernes Interieur (1915); Pozůstalost prof. Františka Ženíška (kat., 1917); Jan Štursa 1880–1925 (kat., 1926); Norbert Grund (kat., 1932); Seznam děl jubilejní výstavy Mikoláše Alše 1, 2 (1932); Souborná výstava obrazů akademického malíře Frant. Kavána (kat., 1932); Hanuš Schwaiger (kat., 1937); Pražské baroko (kat., 1938); Souborná výstava Vojtěcha Sedláčka (kat., 1943); Karel Holan: Karlův most (kat., 1944); Vojtěch Sedláček. Výstava obrazů z let 1943–1946 (kat., 1946); Ludvík Kuba, malíř (1946); Praha Karla Holana (kat., 1948); Polské malířství 19. a 20. století (kat., 1949); Výstava Akademie výtvarných umění (kat., 1949); Z obrazárny pražského hradu. České malířství 19. století (1950); Ludvík Kuba: Z mých styků (kat., 1951); Výstava díla Mikoláše Alše (kat., 1952); České dějiny v díle Mikoláše Alše (1952); Bechyně, státní zámek, město a okolí (1953); Ludvík Kuba. Vlastní podobizny 1899–1952 (1953); Vincenc Beneš. Soubor díla (kat., 1954); Otakar Španiel (1954); Nové obrazy Miloslava Holého (kat., 1956); Umění čtyř světadílů z českých sbírek mimoevropského umění 1, 2 (1956, 1957); Josef Navrátil – Jirny (1958); Vojtěch Sedláček. Proměny roku 1943–1958 (kat., 1958); Národní umělec Max Švabinský (kat., 1958); Sběrka francouzského umění Národní galerie v Praze (kat., 1962); Rembrandt (Londýn 1963); Kouzlo bílých nití. Krajčářská práce Marie Sedláčkové-Serbouskové (kat., 1965); Rembrandt (1968); Česká krajina (kat., 1969); J. Doležal, I. Doležal: Zlatá Praha (1971); Jan Štursa – Vratislav Nechleba (kat., 1975); Ludvík Kuba (kat., 1979, s M. Novákovou) aj. – *Překlady*: H. Wölfflin: Klasické umění. Úvod do italské renesance (1912); R. de Flers, G. A. Caillaet: Buridanův osel (1916); É. Bernard: Vzpomínky na Paula Cézanna (1917, s F. Žákavcem). ■ **REDIGOVAL sborník**: Studentský almanach na rok 1905 (1905, s J. Kopalem); *knižnici*: Umělecké památky (1916–24), Umění v obrazech (1931–34). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL** (s úvodními texty): M. Švabinský: Dvanáct dřevorytů v reprodukcích (1926); Hory a řeky v Československu (soubor grafik, 1932); Kalendář českých impresionistů 1934 (1933); Kalendář českých romantiků 1935 (1934); Kalendář českých realistů 1936 (1935); Krajiny z pěti století 1937 (kalendář, 1936); Šest set let Staroměstské radnice 1938 (kalendář, 1937); Vývoj české podobizny 1940 (kalendář, 1939); Praha českých malířů 1943 (kalendář, 1942). ■

LITERATURA: sb. Rodné město V. V. Štechovi (1968, ed. A. Leopold). ■ **Gamma** (G. Jaroš): ref. Mikoláš Aleš. Jeho život a dílo 1, Novina 1, 1915/16, s. 186 a pokr.; K. Čapek: ref. O projevu výtvarnou formou, Čes. mysl 16, 1915/17, s. 208 → O umění a kultuře 1 (1984); rd. (R. Weiner): ref. Zmizelá Praha 1, LidN 23. 2. 1916; ● polemika se Š. pojetím národního umění: rd. (R. Weiner), LidN 17. 11. 1916 + (šifra R. W.), Kmen 1, 1917/18, č. 2; J. H. (Hilbert), Venkov 18. 1. 1918 ●; bm. (B. Markalous): ref. Včera, LidN

5. 1. 1922 + ref. Jos. V. Myslbek, LidN 22. 6. 1922; V. Brtník: ref. Mistr Jan Hus ve výtvarném umění (2. vyd.), Venkov 9. 8. 1924; jh. (J. Hora): ref. Vltava v městě, Čes. slovo 1. 9. 1932; Š. J. (Jež): ref. Praha, matka měst, Lumír 59, 1932/33, s. 412; Šn. (V. Šuman): Vylučovací spor Mánesa, Samostatnost 1933, č. 3; V. D.: ref. Procházka Moderní galerií, RP 15. 2. 1935; A. N. (Novák): ref. Sochaři pražského baroku, LidN 29. 8. 1935; ● ref. Československé malířství a sochařství...: ne (A. Novák), LidN 22. 7. 1938; Ad. Veselý, Zvon 39, 1938/39, s. 418 a 687 ●; jd (J. Drda): ref. sb. Národ sobě, LidN 5. 7. 1940; ● ref. Pod povrchem tvarů: Pav., Čes. osvěta 38, 1941/42, s. 352; F. Kovárna, KM 1942, s. 73; jbs (J. B. Svrček), LidN 9. 5. 1942 ●; Z. W. (Wirth): V. V. Š., Umění 16, 1944/45, s. 390; om (O. Mrkvička): ref. Skutečnost umění, Svob. noviny 15. 12. 1946; -rna. (F. Kovárna): ref. Čtení o Antonínu Slavíčkovi, KM 1948, s. 99; ● k sedmdesátinám: F. Dvořák, sb. Hollar 1955, s. 1; M. Mičko, Výtvarná práce 1955, č. 6; E. Poche, Umění 1955, s. 273 ●; L (M. Lamač): ref. Rembrandt, Výtvarná práce 1955, č. 20–21; jb (J. Burian): ref. Rozprava o reliéfu, Výtvarná práce 1958, č. 20; ● k pětadesátinám: O. Stefan, Výtvarná práce 1960, č. 7; jš (J. Šmíd), Tvorba 1960, č. 13; J. Šetlík, LitN 1960, č. 14; J. Hofmeisterová, Plamen 1960, č. 3; V. Nejedlý, Zprávy památkové péče 1960, s. 178 ●; J. Šetlík: ref. Die Barockskulptur in Böhmen, Umění 1960, s. 314 + in V. V. Š.: Umění? Proč a k čemu? (1960); jš (J. Šimůnek): ref. Italská renesanční plastika, RP 22. 10. 1960; Olaf (O. Sus): Šalda v papíru, HD 1965, č. 2 (polemika se Š. názorem na Šaldu); ● k osmdesátinám: E. Poche, ČNM 1965, s. 107; L. Kesner, Výtvarné umění 1965, s. 258; J. Burian, Českosl. architekt 1965, č. 5 ●; J. Homolka, J. Mašin a V. Procházka in V. V. Š.: Dohady a jistoty (1967); L. Hlaváček: ref. Dohady a jistoty, Mladá fronta 17. 3. 1967; J. Šíp: ref. Rembrandt, Umění 1967, s. 633; ● ref. V zamlženém zrcadle: M. Staňková, Nové knihy 1968, č. 3; V. Běhounek, Práce 18. 2. 1968; J. Lang, Kulturní noviny 1968, č. 8; V. Karfík, Orientace 1968, č. 3; Olaf (O. Sus), HD 1968, č. 4; V. Forst, Impuls 1968, s. 367; F. Benhart, Plamen 1968, č. 10; L. Radimský, Proměny (New York) 1969, č. 1 ●; J. Benda in Léta s umělci (1969, s. 132); P. H. Toman: k pětadesátinám, LD 28. 3. 1970 + (pht): ref. Význam rodiny Mánesů..., LD 26. 4. 1972; ● nekrology: F. Dvořák, LD 25. 6. 1974; P. H. Toman, Práce 26. 6. 1974; H. Rokyta, LD 29. 6. 1974; D. Konečný, RP 29. 6. 1974; H. Katol. noviny 1974, č. 27; šH (L. Hlaváček), Tvorba 1974, č. 27 ●; J. Vopařil: Vzpomínka na vzpomínání s panem profesorem, Svob. slovo 10. 8. 1974; J. Turková: K nedožitým devadesátinám prof. V. V. Š., ČL 1975, s. 106; L. Hlaváček: Zakladatelé českého moderního umění a jejich výtvarné myšlení, Estetika 1975, s. 109 + Umění je lidskost, Výtvarná kultura 1985, č. 1; J. Kutina: k 100. výr. nar., Praha 1985, č. 3; J. Pejša in Doktor a jeho přátelé (1987); J. Slavík in Kapitoly z českého dějepisu umění 2 (1987); Z. Šebová: V. V.

Štěchovský

Š., Res musei pragensis 1992, č. 2; M. Lamač in Osmá a Skupina výtvarných umělců (1992); EPch (E. Poche) in Nová encyklopedie českého výtvarného umění (1992); J. Březina in Děti slavných rodičů (1998); L. Daneš in Můj život (2005).

lm

Bohuslav Štěchovský

* 17. 7. 1858 *Rakovník*

† 4. 12. 1943 *Brno*

Autor lidových veseloher, publicista a divadelní kritik.

Po absolvování české reálky v Praze studoval od 1879 technickou chemii na Vysoké škole technické (v červnu 1882 vyškrtnut). Za studií byl členem studentského řečnického spolku Slavia a též v něm přednášel. 1882 nastoupil jako technický úředník do cukrovaru v Čes. Brodě, 1886 jako adjunkt do Třebovic u Hořic. Za cukrovarnické krize odešel do Prahy, kde se živil jako novinář; 1888 se stal stálým spolupracovníkem časopisu Všehrd. 1892 nastoupil do redakce olomouckého Pozoru (rok vedl jeho přerovskou filiálku), koncem 1893 přešel do redakce nově vzniklých (sloučením Pozoru a Moravských listů) Lid. novin, od 1895 až do odchodu do výslužby v listopadu 1919 byl uváděn jako jejich šéfredaktor, zároveň byl 1897–1905 šéfredaktorem Týdeníku Lid. novin (zaměřen především na venkov) a 1918–19 šéfredaktorem Malých Lid. novin; od 1904 však podobu Lid. novin zásadně formoval A. Heinrich (1880–1933).

Literární činnost Š. je úzce spojena s působením v Lid. novinách, pro něž napsal množství článků, referátů a hlavně fejetonů (od 1899 pravidelná nedělní beseda); věnoval se především jazykové, dále státoprávní otázce a divadelní kritice: již dříve v Čes. Thalii sledoval letní divadlo na Král. Vinohradech, v Lid. novinách pak brněnské divadelní dění. Tiskem vydal tři nenáročné komedie z maloměstského prostředí s tradiční milostnou tematikou námluv a s nimi spojenou komickou záměnou postav, s rivalitou nápadníků a jejich „zamilovaností“ podle výše věna, s žárlivostí, aktivitou místních klepen apod.; vše pak končí očekávaným happy endem. Ve hře *V zábavním výboru* Š. oživil toto téma satirickým zobrazením zákulisních intrik při přípravě dobročinné akce.

ŠIFRY: -B.-., B. Š., -š., -š.-, št., -št. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. Thalia (1888–89, divad. ref.); Lid. noviny (od 1893, i Večerní LidN); Nár. listy (1891, 1894); Pozor (Olomouc 1892). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: V zábavním výboru, Na výletu (DD 1888); Dostaveníčko (D 1890). – *Ostatní práce*: Utrpení lidu českého na Moravském Krumlovsku (1897, s J. Šubertem). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Nespokojenci (1900). ■ REDIGOVAL *periodika*: Pozor (1892–93, přerovská pobočka); Lid. noviny (1895–1919, od 1895 odp. red., od 1898 šéfredaktor, 1897–1905 též šéfredaktor Týdeníku Lid. novin a 1918–19 Malých Lid. novin). ■

LITERATURA: F. Zákřejs: ref. V zábavním výboru, Na výletu, Osvěta 1889, s. 224; ● ref. insc. Nespokojenci: an., Mor. orlice 17. 3. 1900; jzh, LidN 17. 3. 1900 ●; ln: nekrolog, LidN 6. 12. 1943; Mk. (O. Mikulášek): Pohřeb B. Š., LidN 9. 12. 1943; B. Golombek in Dnes a zítřka (1944, s. 46); J. Pernes in Svět Lidových novin 1893–1993 (1993, hlavně s. 27, 36, 139).

ik

Vojta Štein Táborský

* 12. 6. 1860 *Orlov u Tábora*

† 8. 1. 1940 *Praha*

Autor kronikářských historií ochotnického a kočovného divadla, popularizujících příruček pro ochotníky a nenáročných veseloher.

Do matriky narozených židovské obce v Jistebnici byl zapsán jako Abraham Stein (údaj o povolení pozdější změny rodného jména na Vojtěch není uveden). Po dosažení plnoletosti (a po konverzi ke katolicismu 1882) začal užívat počeštěné formy příjmení a doplnil je jménem odvozeným od města Tábora, jímž pak převážně podepisoval své práce (podoby podpisu: Vojta Štein Táborský, Vojta Štein-Táborský, Vojta Š. Táborský, V. Š. Táborský, Vojta Táborský). – Narodil se v osadě Smrkov náležející k obci Orlov. Otec byl nájemcem venkovské usedlosti, po přesídlení rodiny do Prahy se stal obchodníkem. Š. T. vystudoval vyšší reálné gymnázium v Táboře a po maturitě 1880 se zapsal na pražskou techniku, kde vystudoval tři ročníky chemie. Zastává myšlenku židovské asimilace zapojil se, údajně již během středoškolských studií, do českého kulturního života jako zanícený divadelní ochotník (v Praze v divadelních představeních Akademického čtenářského spolku). Po odchodu z techniky pracoval jako zaměstnanec cukrovaru v Háji u Opavy, kde se rovněž angažoval v ochotnickém divadle; po několika letech se

vrátil do Prahy a 1896 začal samostatně provozovat chemickou laboratoř na Vinohradech, 1900 rozšířil dosavadní živnost chemického zkoušení průmyslových výrobků a surovin o výrobu fotografických preparátů. Vlastní podnik mu umožňoval věnovat se divadelním zájmům; pokračoval v ochotnických aktivitách jako herec (mj. v Čtenářsko-ochotnické jednotě Pokrok, v dramatickém odboru čtenářského zábavního spolku Hálek), posléze stále více jako režisér a organizátor spolkového dění. Zasloužil se např. o založení česko-židovského ochotnického souboru, který se orientoval na hry s židovskou tematikou a uvedl v Nár. domě na Král. Vinohradech a ve Švandově divadle na Smíchově práce domácích i zahraničních autorů (J. N. Čirikov, H. Heijermans, G. Zapolska). Postupně byl Š. T. členem a funkcionářem řady korporací, včetně Ústřední matice divadelních ochotníků českoslovanských. Vedle hereckého a režijního působení vyvíjel i přednáškovou, kritickou a publicistickou činnost. Od 1903 pravidelně přispíval do nově založeného čtrnáctideníku *Divadlo* (údajně patřil k jeho spoluzakladatelům), v prvních ročnících byl na titulním listě uváděn jako hlavní spolupracovník (pod pseud. A. Vojta); psal i do dalších divadelních časopisů, ve 20. letech hlavně do *Divadla* a *Českosl. divadla*, občas i do jiných periodik.

Š. T. literární činnost zahrnovala původní práce dramatické, mezi nimiž dominovaly nenáročné veselohry humoristického, někdy lehce satirického ladění, zesměšňující z konzervativních až šosáckých pozic jevy současného života (ženská emancipace, moderní umění, rozvodovost apod.). Některé z nich pronikly i na profesionální, vesměs předměstské scény (*Společnost slečny Máši*, *Pavouk lapil mušku* aj.). Ve vážné hře *Kouzlo kulis* vylíčil s anachronickou obrozeneckou tendencí osud nadšence, obětujícího divadlu existenci, rodinu i veškeré prostředky, jemuž se dostane uznání až po dobrovolné smrti. Podvodné podnikatelské čachry majitele velkostatku, zbídačující vesnické společenství, pojednal v sociálním dramatu *Nový pán*. Výčty prací Š. T. uvádějí další hry (Pan Alter, též s tit. *Jiný?*, *Ghetto*, *Šadchenové*, *Ratejny*, *Klín klínem*), jejichž vydání ani scénické provedení není jinak doloženo; anoncována byla též monografie o J. S. Stankovském. V referátech o činoherních premiérách pražského

Nár. divadla, které Š. T. uveřejňoval v *Kavkově Divadle* 1903–05, projevoval pochopení pro nové režijní tendence a značnou pozornost věnoval herecké složce. Významné místo v jeho literárních aktivitách zaujímaly příspěvky k historii českého divadla. Působení kočovných družin zachytil ve studii *Půlstoletí českého divadla*. *Faltys a jeho doba* a v přehledové práci *Dějiny venkovských divadelních společenství*. První z nich je životopisným portrétem divadelního ředitele na pozadí existenčních podmínek kočovných divadelníků, druhá podává výčet činnosti a personalie jednotlivých kočujících družin, řazených chronologicky podle jejich vzniku. Vnější fakta sledovaly i kronikářsky pojaté *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*, mapující historii a činnost ochotnických spolků prostřednictvím materiálů z jejich archivů a předchozí literatury. Pilným sběrem roztroušených dokumentů, časopiseckých ohlasů a pamětnických svědectví, absencí kritického přístupu k pramenům i rezignací na uměleckou charakteristiku se Š. T. řadil k amatérským historikům českého divadla. V příručkách pro ochotníky (*Základy režie a dramatické reprodukce*, *Masky*) shrnul praktické návody počínaje ustavením spolku až po otázky režie, dramaturgie atd.

PSUDONYMY, ŠIFRY: A. Vojta, T. A. Borský; T., T-y, V. Š. T., -ý. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach čes. divadel (1906–10); Čes. divadlo (1917); Českosl. divadlo (1923–31); Čes. lid (1894); Divadlo (red. B. Kavka, 1903–07; 1907 cyklus *Z pamětí průkopníků českého divadla*); Divadlo (1928–31; 1929–30 *Dějiny venkovských divadelních společenství*, jako příl.); Kalendar českožidovský (1922–23); Nár. listy (1888); Osvěta (1905). ■ KNÍŽNĚ. *Hry*: *Kouzlo kulis* (1905, prem. 1901); *Nový pán* (1906); *Společnost slečny Máši* (1924, i prem.); *Pavouk lapil mušku* (b. d., 1926, i prem.); *Manželství se rozvádí na zemi* (1933, s J. Pakostou). – *Práce o divadle*: *Základy režie a dramatické reprodukce* (1903); *Půlstoletí českého divadla*. *Faltys a jeho doba* (1904); *Masky*. Teoretické i praktické pokyny, jak se má herec líčiti (1905); *Žid v českém dramatu* (1910); *Dějiny venkovských divadelních společenství* (1930); *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého* (1931). ■ SCÉNICKY. *Hry*: *Procitnutí* (1904); *Sedávěj panenka v koutě* (1929). – *Operní libreto*: *Kainovo znamení* (1924, hudba V. Karbulka). – *Překlady*: S. Juškevič: *Dina Glauková* (1920); L. Andrejev: *Anathema* (1924, pseud. T. A. Borský, s V. Gamzou). ■

LITERATURA: I. Sládková: V. Š.-T. (1860–1940). Soupis osobního fondu (LA PNP 2001). ■ S: ref. Kouz-

lo kulis, Divadelní list Máje 1905, s. 32; J. B.: ref. Půlstoletí českého divadla. Faltys a jeho doba, Osvěta 1905, s. 755; J. Krejčí: Inž. V. Š. T. (o studii Žid v českém dramatu), Naše věda 5, 1922/23, s. 29; Klo.: ref. Společnost slečny Máši, NO 12. 6. 1924; If (I. J. Fischerová): ref. Pavouk lapil mušku, NO 4. 6. 1926; an.: V. Š. T., Švejdlův divadelní věstník 1929, č. 4; V. Nejedlý in V. Š. T.: Dějiny venkovských divadelních společností (1930); ● ref. Dějiny venkovských divadelních společností: vkm, Lit. rozhledy 15, 1930/31, s. 320; P. Laichter, Naše doba 39, 1931/32, s. 501 ●; m. n. (M. Novotný): ref. Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého, LidN 19. 5. 1932; jr.: nekrolog NL 13. 1. 1940.

eš

Jan Štelcar Želetavský

* asi 1530 *Kutná Hora*

† po 1597 snad *Kopidlno*

Autor teologických a mravokárných spisů, příležitostný hymnograf.

Psal se též Stelcerius, Sztelcar, Zieletavinus, Zieletavský, ze Želetavy. – Pocházel z utrakvistické rodiny. Vzdělání nabyl patrně na latinských školách v Kutné Hoře a Praze. Poté působil v Kouřimi jako městský písař. Před 1577 byl ordinován na kněze. Proslul jako kazatel a náboženský polemik. Pokoušel se vybudovat pevnější organizační strukturu luteránských sborů, a to zásahy do patronátního práva vrchnosti prezentovat kněze; proto byl nucen často měnit místo působení. Jako kaplan a kněz byl činný v Kutné Hoře (1577–79), v Cetorazi u Pacova (1580–81), v Choceradech (1584), v Mnichovicích (1585), v Krutech u Kouřimi (1589), ve Velké Bystřici u Libáně (1591), v Kopidlně (1595) a na Dohaličkách (1597).

Většina Š. literárního díla patří k dogmatické, polemické a kazatelské literatuře. Beletrizující tendence se projevují uváděním exemplů, aktualizovaných časově a lokálně. Celkově působí Š. knihy kompozičně a stylisticky nevyrovnaným dojmem. V *Knížce o dobrých a zlých anjelích...*, snad překladu některého spisu z německé produkce tzv. Teufelsliteratur, Š. groteskními anekdotami provázenými mravně výchovným výkladem popsal působení ďábla a způsob obrany proti němu. *Knížka o pravé a falešné církvi* podala dogmatický výklad o martyrologii a svátostech. *Kázání dvojce...* pranýřují cizoložství, překlad

Zpráva o lichvě, lakomství a bohatství lichvu. V polemických spisech *Knihy o stvoření světa... a Knihy nová... o původu kněžství Krista Pána, patriarchův, prorokův a apoštolův...* Š. podal formou dialogu apologii luteránské teologie, zvláště učení o nepřipustnosti podávání svátosti oltářní dětem, zautočiv přitom na jednotu bratrskou; do druhého z nich zařadil „index spisů nepravých jednajících o přijímání dítek“, obsahující značnou část tehdejší teologické produkce. Veden snahou dokázat věroučnou kontinuitu mezi utrakvisty a luterány vydal Š. starší spis kněze Martina, člena konzistoře podobojí. Knížka proti ošemetné počtě a pokryté svatých... – Zcela na okraji jeho tvorby leží hymnografická produkce, která se nijak neodlišuje od tehdejšího příležitostného didaktického básnictví. Vydávání některých Š. knih provázely obtíže způsobené jeho konfliktní povahou a snad také věroučnými důvody. Některé jeho rukopisy se ztratily už v jeho době, některé vydané spisy jsou dnes známy pouze z Koníášova Klíče. Š. dílo, prozrazující důvěrnou znalost pranostik, pověr apod., je důležitým kulturněhistorickým pramenem (Z. Winter, Č. Zíbrt).

KNÍŽNĚ: Artikulův šest o víře a liturgii... (1577, výt. nezjišť.); Kázání nad tělem... Johanky z Valdštejna... (1584, výt. nezjišť.); Knížka o dobrých a zlých anjelích... (1585); Kázání dvojce... (1586); O marnosti žen a panen (1586, výt. nezjišť.); Knihy duchovní o velikých skutcích Pána Boha všemohúcího... (1588); Knihy o pokutách božských (1588, výt. nezjišť.); Knížka o pravé a falešné církvi (1589); Knihy o stvoření světa, mezi Michalem a Václavem rozmlouvání (1591); Knihy nová o původu kněžství Krista Pána, patriarchův, prorokův a apoštolův... (1592); Rytířský stav manželský (1592, výt. nezjišť.). – *Překlad*: an.: Zpráva o lichvě, lakomství a bohatství... (1596). ■ VYDAL: Martin, farář u Sv. Jindřicha v Praze: Knížka proti ošemetné počtě a pokryté svatých... (1593) → in O. Halama: Otázka svatých v české reformaci (2002, s. 167). ■ EDICE. *Ukázky in*: Výbor z literatury české 2 (1868, sl. 1637, ed. K. J. Erben); ant. Zrození barokového básníka (1940, s. 220, ed. V. Bitnar). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Knihopis č. 5221, 15 735, 15 980 – 15 993; srov. č. 14 822, 17 078. ■ LITERATURA: F. A. Vacek (Kopidlanský): Cesta z Kopidlna na Staré Hradě, ČČM 1840, s. 133; I. J. Hanuš: Kněz J. Š. Ž. z Želetavy co literát český, ČČM 1864, s. 262 a pokr.; J. Jireček in Rukověť 2 (1876); Z. Winter in Život církevní v Čechách 1, 2 (1895, 1896); F. Pátek: J. Š. Ž. kniha O po-

kutách božských r. 1588, ČČM 1900, s. 254; A. Novák: J. Š. Ž. ze Želetavy Knížka o pravé a falešné církvi, LF 1902, s. 373; Č. Zíbrt: Dodatky a opravy k biografii starších spisovatelů českých. Štelcar Jan Ž. z Želetavy, ČČM 1902, s. 545; F. Hrejša in Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny (1912); J. Volf: Dodatky a opravy k biografii starších spisovatelů českých. 273. Druhý, úplnější výtisk Š. knihy O pravé a falešné církvi, ČČM 1913, s. 303 + Zima zimu bude stihati, v kožiších budou žinati, ČČM 1922, s. 102 (s ed. proctví); M. L. Černá: Kn. H. Žalanský a kn. J. Š., ČNM 1924, s. 203; E. Bešta: Život a knihy J. Š. Ž. z Želetavy, Vyr. zpráva st. gymnázia v Písku 1930–31, s. 15 + ...1932–32, s. 3; J. Kábrt in Počátky české bibliografie (1961, s. 119); Z. Uhlíř: Ošemetná pocta svatých a pokrytá, mezi středověkem a novověkem, in Příspěvky ke Knihopisu 11 (1996, s. 25); J. Kašpar: Několik příspěvků k otázkám démonologie v kronikách Marka Bydžovského z Florentina, Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků... 15, 1998 (2000), s. 87.

vpb

Jindřich Štemberka

* 28. 3. 1867 *Pecka* u Nové Paky

† 3. 10. 1926 *Rychnov nad Kněžnou*

Básník zpočátku ruchovsko-lumírovské poetiky, autor sociální poezie a veršů s přírodními motivy z Orlických hor, realistický prozaik, osvětový a menšinový pracovník.

Vyrůstal ve stísněných poměrech početné rodiny tkalce, poznamenaných vleklou matčinou chorobou. Od 1880 navštěvoval gymnázium v Jičíně (mat. 1888). Za studií již byl zcela samostatný, přivydělával si kondicemi. V zimním běhu 1888/89 začal studovat práva na pražské univerzitě (do 1892; JUDr. 1893); v březnu 1890 se zapojil do studentských protestních demonstrací proti vyloučení ze studií redaktora Časopisu čes. studentstva K. S. Sokola (složil tehdy píseň demonstrantů Okovy pukly, duch se výše nese...). Na podzim 1891 nastoupil jako právní praktikant na Novém Městě pražském u soudce, který vyšetřoval studentské nepokoje. 1893 pod vlivem zatčení K. S. Sokola napsal pokrokářskou píseň Když se národ přestál bát své vlády. 1894 po procesu s Omladinou byl Š. sledován policií; tehdy se oženil a odešel mimo Prahu. Působil jako kandidát advokacie v Sušici, ve Dvoře Král., od 1896 jako koncipient v Rychnově n. Kněžnou (1899 pobýval na Moravě), kde si 1900 otevřel samo-

statnou advokátní kancelář. Navzdory dlouhodobé nervové chorobě se Š. intenzivně účastnil politického života a osvětové činnosti (množství přednášek). Působil ve straně radikálně pokrokové, od 1903 v tzv. frakci Osvěty lidu (Pardubice) a od 1905 v České straně pokrokové. 1907 se stal za ni poslancem sněmu Království českého za Žamberecko. Za války byl perzekvován; v jejím závěru vstoupil do České státoprávní demokracie, 1925 za ni, už jako národní demokracii, kandidoval do poslanecké sněmovny v župě královéhradecké. Zasadil se o propagaci Orlických hor a o výstavbu turistických objektů. Aktivně působil v Klubu českosl. turistů v Rychnově n. Kněžnou (1919 předseda Orlické župy), též v Národní jednotě severočeské. Počátkem století navštívil Bled, Opatiji a Benátky. Byl členem Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj. Přátelské i korespondenční styky udržoval s T. G. Masarykem, J. S. Macharem, F. Drtinou a A. Jiráskem, s bratry Hajnovými. Zemřel na zápal plic; kremace se konala v Pardubicích a urna s popelem byla uložena v Š. památníku u jeho turistické chaty Panoráma v Orlických horách. – Š. bratr Josef (1869–1942), farář popravený v Lidicích, je postavou knihy F. Křeliny Každý své břímě (1969). Vnučka L. Lojdová (* 1943) je výtvarnicí, publikuje časopisecky a vydala knihu pro děti (Pohádky naruby, 1972).

Š. debutoval ještě jako gymnazista, v časopisu Jitřenka hojně publikoval reflexivní lyriku, mj. s náboženskými motivy, romantizující epiku, cyklus sonetů ovlivněný poetikou lumírovců, prozaické realistické obrázky. Již tehdy považoval spisovatele za „apoštola svobody, obhájce chudých“. V básnickém debutu *Mladé peruti*, ovlivněn ruchovsko-lumírovskou rétoričností, Š. sklon k idyličnosti doprovází snílkovské světobolné gesto. Po delší pauze se Š. v básních motivicky zakotvených v kraji pod Orlickými horami (*Spása v lidu*) obrátil k sociálně-kritickému protestu a také k teskně elegické tematizaci lásky k půdě, jazyku (vzpomínkové básně, exulantské motivy). K trvalému tíhnutí k epice (v básni *Silné kořeny* se ozvaly reminiscence na Lešetinského kováře S. Čecha) přistoupil prozaizovaný verš. V básnickém epilogu *Pod horami domov můj* převládaly přírodní a krajinné dojmy, nálady z cest, vzpomínky na mládí a apostrofy orlického podhoří. Svou ranou prozaickou tvorbu Š. shrnul do povídkové knihy *Stínové kresby*, ve které převládaly mo-

ralizující realistické sociální črty lokalizované do Prahy či na venkov, žánrové příběhy ze života chudých lidí a vyprávění o tragických milostných vztazích. Přírodní půvab Orlických hor Š. vylíčil v pozdních idylických prózách (*Antoniino údolí*).

PSEUDONYMY: Emil Stella, E. Stella (Jitřenka). ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1925); Jitřenka (Polička 1886–94, debut); Květy (1890, 1902–03); Lid. noviny (1926, i epigramy); Máj (1903–04); Nár. osvobození (1926); Osvěta (1902–06); Samostatnost (1903); Srdce (1902–03); Světozor (1888); Vesna (1890); Zábavné listy (1889–90); Zlatá Praha (1888–89); Zvon (1903, 1924–26); – posmrtně: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Mladé peruti (BB 1890); Stínové kresby (PP 1890); Spása v lidu (BB 1904); Pod horami domov můj (BB 1925); Antoniino údolí (PP 1925). – *Ostatní práce*: Několik myšlenek o národním programu pracovním pro Králové Dvůr a okolí (1896); Česká hlídka v horách Orlických (1910, pojednání o menšinách). ■ KORESPONDENCE: Al. Hajn: V zájmu historické pravdy (Hajnovi z 1926), NO 31. 10. 1926. ■

LITERATURA: V. Šplíchal: JUDr. J. Š. Život a dílo (1991). ■ an. (F. L. Popelka): Stellův večer..., Jitřenka 1888, s. 188; ● ref. Mladé peruti: B. Čermák, NL 7. 2. 1890; –č (J. Vrchlický), Lumír 1890, s. 60 + (Halifax.) Hlas národa 17. 2. 1890 ●; B. Čermák: ref. Stínové kresby, NL 11. 7. 1890; ● ref. Spása v lidu: –kš., Máj 2, 1903/04, s. 432; L., Zvon 4, 1903/04, s. 406 ●; M. Navrátil in: Almanach českých právníků (1904, s. 153); ● k padesátinám: an., NL 2. 3. 1917; an., Jitřenka 1917, s. 90 ●; ● ref. Pod horami domov můj, –pa- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 97; –ejč- (J. Krejčí), Naše doba 33, 1925/26, s. 376 ●; drb. (J. Borecký): ref. Antoniino údolí, Zvon 26, 1925/26, s. 378; ● nekrology: an., NO 5. 10. 1926; K. Hovorka, Tribuna 10. 10. 1926; an., Zvon 27, 1926/27, s. 72; an., Čes. svět 23, 1926/27, č. 4 ●; Al. Hajn: V zájmu historické pravdy (o Š. politické orientaci), NO 31. 10. 1926; F. Soldan, J. Plavec: Tři socialistické písně (o Š. překladu revoluční písně B. Czerwieńského Czerwony sztandar), Kultura doby 2, 1937/39, s. 205; K. Sokol, J. Hégr: 80 let Jiráskovy horské chaty, sb. Orlické hory a Podorlicko 2001, s. 78; L. Lojdová: Už to není ono (vzpomínky), Čes. dialog – Czech Dialogue 2006, č. 6.

vfr

Jarmila Štenglová

* 21. 2. 1914 Vídeň (Rakousko)

† 1. 10. 1973 Praha

Autorka románů z maloměstského světa prostých lidí; překladatelka.

Roz. Antošová; pseudonym zvolila dle příjmení své babičky. Jako datum úmrtí bývá uváděno i 30. 9. 1973. – Rodové vazby měla k Chlumci n. Cidlinou. Byla zaměstnána jako úřednice v Praze. Po válce působila v severních Čechách (např. Nový Bor u České Lípy), pobývala na Dobříši a na Slovensku. Žila v Praze.

Ve své prozaické tvorbě, vznikající v krátkém časovém období, byla Š. zaujata světem maloměstských prostých lidí (zejména kupců, řemeslníků a živnostníků) a jejich osudy. Vypravěčská přímočarost a lehkost spjatá se schopností sociální drobnokresby a realistické věrohodnosti se však mýjela se smyslem pro kompozici ať již v románu *Kupecký rod Havelků*, kronice maloměstského rodu mlynářů a pekařů pečlivě sledující koloběh života, či v obrazech všednodennosti i tragédií provázejících hledání osobního štěstí mladých žen v románech *Přijme se švadlena do domu*, *Vyhrála jsem první cenu* a *Slečny na vdávání*. V retrospektivně podaném románu *Až budu pánem* vede hrdinu touha vymanit se z nevlídného prostředí chudoby ke kariéře lékaře, ale i k sobeckosti a osamělé existenci. Rodinná kronika *Slunce svítí na městečko* zachycuje osud silné a obětavé ženy a matky, jejíž těžký život není na svém konci prost zklamání. Překládala z angličtiny a němčiny. – Š. bývá připisováno autorství novely *Buzuluk* (1946, pseud. Antoška), autentického příběhu z prostředí československého armádního sboru v SSSR.

PSEUDONYMY: Jaryna Říhová, J. Říhová. ■ PŘÍSPĚVKY in: Lid. noviny (1940); Osvěty domova i světa (1940); Venkov (1941, i příl. Neděle Venkova). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Přijme se švadlena do domu* (R 1941); *Až budu pánem* (R 1942); *Kupecký rod Havelků* (R 1943 ← Lid. noviny 1940 s tit. Pod rodinou střechou); *Vyhrála jsem první cenu* (R 1943, pseud. J. Říhová); *Slunce svítí na městečko* (R 1944); *Slečny na vdávání* (R 1945, pseud. Jaryna Říhová). – *Překlady*: A. Selinko: *Šťastné děvče* (1940); N. Dale: *Tajná služba* (1946); M. Rolland-Lewis: *Osamělý poutník* (1947). ■

LITERATURA: Inz. (L. N. Zvěřina): ref. *Přijme se švadlena do domu*, Čteme 1942, s. 107; ● ref. *Až budu pánem*: an., LidN 8. 11. 1942; Inz. (L. N. Zvěřina), Čteme 1943, s. 47; P. Bojar, LidN 11. 1. 1943 ●; –b.: ref. *Kupecký dům Havelků*, Nár. práce 16. 1. 1944; ● ref. *Slunce svítí na městečko*: vp, Venkov 27. 1. 1945; J. M. (Machon), LidN 4. 3. 1945 ●.

vs

Jan Vlastimil Štěpán

* 7. 6. 1782 *Jinín* u Strakoníc† 22. 3. 1859 *Pohoří* (Mišovice-P.) u Mirovic

Autor překladu populárního francouzského sentimentálního románu do češtiny, propagátor sběru lidových zvyků v Čechách.

Vlastimil je přijaté vlastenecké jméno. – Pocházel z početné rodiny, otec byl učitelem v Jiníně. Už od dětství Š. projevoval literární a hudební nadání (v dospělosti psal příležitostné hudební skladby). Po ukončení gymnázia v Písku studoval 1802–03 tzv. filozofii v Praze a 1804 v Čes. Budějovicích, 1805 jako privatisa teologii v Praze, t. r. byl vysvěcen na kněze. Krátce působil jako prefekt v českobudějovickém semináři. 1806 byl jmenován kaplanem v Hosině u Čes. Budějovic a 1809 lokalistou v Drahenicích. 1817 v Černisku (Černívsko). 1821 byl instalován na faru v Pohoří u Mirovic a zde působil až do své smrti. Během života vykonával také řadu církevních funkcí (biskupský vikář a školní dozorce na Mirovicku, biskupský konzistoriální rada, osobní děkan, arcikněz archipresbyteránního okresu strakonického). Pohřben byl v kostele v Pohoří.

Vedle příležitostné básně a didaktické povídky (otištěných časopisecky) je Š. autorem překladu populárního francouzského sentimentálního románu *Obležení roželské...*, který patří k nejrozsáhlejším prózám tohoto zaměření u nás a svým raným uvedením mohl spoluovlivnit jejich mohutný nástup ve 20. letech 19. století. V románu je na nevýrazném historickém pozadí boje francouzského krále s kalvinistickou proanglickou opozicí v La Rochelle v 17. století rozvíjen typicky sentimentální syžet ověřování ctnosti zbožné, citlivé a mravně bezúhonné hrdinky v mnoha dobrodružných a málo pravděpodobných situacích. Děj je motivován náhodami a významné místo v něm zaujímají citově vypjaté scény. – Časopisecky Š. publikoval studii *Pozůstatky rusadelských svátků v Čechách*, inspirovanou pracemi P. J. Šafaříka. Její přínos spočívá jak v detailním záznamu lidových oslav svatodušních svátků na Prachaticku, které znal z vlastní zkušenosti, tak v připojené výzvě k systematickému sbírání lidových zvyků, ale i dialektů a zanikajících slovních výrazů v Čechách. Součástí článku je také varování před odnárodňováním jihozápadních a jižních Čech.

PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1834, Pozůstatky rusadelských svátků...); Hyllos-Dobrozvěst (1819); Prvotiny pěkných umění (Viedeň 1817). ■ **KNÍŽNĚ.** *Překlad:* S.-F. Ducrest de St. Aubin de Genlis: *Obležení roželské aneb Neštěstí a svědomí* (Písek 1820). ■

LITERATURA: J. Svoboda: *Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii (dodatek)*, ČČM 1886, s. 144 a 1890, s. 294; P. Drews: *La réception des lettres françaises dans la littérature du renouveau national tchèque*, *Revue de littérature comparée* 1994, s. 218.

lk

Bohumil Štěpánek

* 9. 3. 1902 *Smíchov* (Praha-S.)† 9. 1. 1985 *Praha*

Překladatel především Shakespearových her, autor románů, scenárista, dramaturg a publicista.

Po 2. světové válce užíval též křestního jména Bohuš. – Pocházel z úřednické rodiny (otec byl vrchním správcem zastaváren v Praze). K rodným přátelům patřil J. Vrchlický (mj. byl kmotrem jedné ze Š. sester; v rodině se traduje, že byl otcem Š. matky). Manželství rodičů se rozpadlo a Š. v době studií žil u otce. Po absolvování reálky složil 1923 doplňovací maturitu z latiny a zapsal se na pražskou filoz. fakultu, kde studoval anglistiku, romanistiku a germanistiku, též ruskou a jihoslovanskou literaturu a teatrologii. K jeho vysokoškolským učitelům patřili mj. F. X. Šalda, V. Tille a zejména O. Fischer a V. Mathesius, kteří ho spolu s jeho blízkým přítelem R. Wellkem podporovali v překládání (Mathesius sledoval a korigoval Š. překlady z W. Shakespeara po celá 30. léta). Aniž studium uzavřel státnicemi, odjel 1927 do Paříže, kde působil mj. jako univerzitní lektor, často pak pobýval dlouhodobě v cizině (hlavně v Anglii a Belgii). Doma pracoval jako filmový scenárista a dramaturg. V Anglii se 1937 oženil s Belgičankou, syn Jan Š. (1937–1989) byl od 60. let pracovníkem Českosl. státního filmu a Českosl. televize v různých útvarech produkce a výroby (v některých materiálech je myilem uváděn syn Bohumil Š. jako scenárista a dramaturg). Brzy po sňatku rodina přesídlila do Prahy, 1943 se Š. rozvedl a až do druhého sňatku koncem 50. let žil sám se synem (1946 se bývalá manželka vrátila do Belgie). 1946–48 Š. působil jako ředitel čes. pobočky filmové společnosti Paramount, pak na

Barrandově jako scenárista a dramaturg, nakonec v Českosl. televizi. Byl spoluzakladatelem (s K. M. Walló a B. Novákovou) českého dabingu.

Š. vstoupil do literatury už v době vysokoškolských studií svými překlady W. Shakespeara. 1926 vyšel překlad Hamleta a byl uveden na scéně Národního divadla v režii K. H. Hilara. Do začátku 30. let Š. pořídil vlastní českou verzi téměř všech Shakespearových dramát. Nechtěl přitom jen modernizovat do té doby uváděné Sládkovy literárnější a zvláště poetičtější texty, ale i postihnout směřování dobového poválečného divadla k civilnosti. Měl smysl pro dramatický spád i pro potřeby moderní scénické realizace, rozeznal i základní rys Shakespeareova jazyka, hovorovost a všednost, a prokazoval jej nearchaizující syntaxí, výběrem lexika (nevychýbaje se ani vulgarismů) i rozvolněním českého blankversu daktylotrochejem. Hned jeho první překlad Hamleta vyvolal ostrý polemický střet, když proti němu s obsáhlou kritikou vystoupil anglista F. Chudoba. Š. hájil R. Wellek a E. A. Saudek, do polemiky vstoupili mj. i P. Laichter, V. Tille, O. Vočadlo a v časopise *Pramen* i sám Š. Vedle Shakespearových dramát přeložil Š. i několik dalších děl z angličtiny i francouzštiny. Jeho dva romány svým námětem i zpracováním prozrazují vliv soudobých filmových scénářů a Š. spjatost s tehdejší filmovou tvorbou: tklivý tragický příběh milostné zrady ze železničního prostředí *Srdce na kolejích: semafor* nese přímo podtitul *Filmový román* a byl také podle autorova scénáře natočen, *Veselý podvod* představuje adaptaci anglického filmového libreta. Š. spolupráce s filmem byla poměrně rozsáhlá. Byl autorem nebo spoluautorem 13 scénářů od dramát a komedií (*Diagnóza X*, 1933, s K. Špelinou; *Pan otec Karafiát*, pův. tit. *Slečna Konvalinka*, 1935, s jinými; *Ze všech jediná*, pův. tit. *Adresátka neznámá*, 1937) přes životopisný námět Milan Rastislav Štefánik (1935, s J. Neubergerem) a adaptace literárních děl (*Bezdětná*, 1935, podle stejnojmenné povídky I. Herrmanna, s O. Vávrou a J. Reiterem; *Grandhotel Nevada*, 1935, podle dramatu F. Langra, s B. Wermuthem; *Sextánka*, 1936, podle románu V. Neubauera; *Srdce na kolejích*, 1937, podle vlastního románu; *Černí myslivci*, 1945, podle povídky R. Svobodové) až po závažná válečná dramata *Muži bez křídel* (1946) s tématem heydrichiády a vyhlazení Lidic a *Uloupená hranice* (1947, s M. Fá-

berou) z období Mnichova. Po válce spolupracoval na scénáři *Případ Z-8* (1949, s J. Markem a M. Cikánem) a na scénáři s budovatelským námětem *Dva ohně* (1950, s K. F. Sedláčkem a V. Kubáskem).

PSEUDONYM, ŠIFRY: A. Marek; št., št., št.-. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Čas* (1904); *Host do domu* (1957); *Kmen* (1927–28; 1927 překl. P. Valéry: *Památka Marcela Prousta*); *Lid. noviny* (1928); *Nová scéna* (1929–30); *Panoráma* (1933); *Pramen* (1920–28; 1927 polemika s F. Chudobou *Jak se u nás dělá vědecká kritika*); *Přítomnost* (1926); *Rudé právo* (1922, překl. S. Tucic: *Selský román*, pseud. A. Marek); *Světovzor* (1931–32); *Večerní Praha* (1960–65). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Srdce na kolejích: semafor* (R 1937, pseud. A. Marek); *Veselý podvod* (R 1937, podle angl. film. libreta); *Černí myslivci* (scénář 1944, podle P. R. Svobodové, rozmnož., i něm.); *Muži bez křídel* (scénář 1945, rozmnož.); *Kabaret z kufru* (D 1962, s K. Pokorným). – *Překlady*: W. Shakespeare: *Hamlet*, *Král dčanský* (1926) + *Král Lear* (1927) + *Zkrocení zlé ženy* (1928) + *Veta za vetu* (1928) + *Mnoho povyku pro nic* (1928) + *Julius Caesar* (1929) + *Kupec benátský* (1929) + *Richard III.* (1929) + *Bouře* (1929) + *Romeo a Julie* (1929) + *Dva šlechtici veronští* (1930) + *Jak se vám líbí* (1930) + *Král Jindřich IV. 1, 2* (1930, na obálce tit. *Jindřich IV.*) + *Komedie omylů* (1930) + *Othello* (1930) + *Veselé ženy windsorské* (1930) + *Sen noci svatojanské* (1930) + *Timon Athénský* (1930) + *Večer tříkrálový (nebo Cokoli chcete)* (1931) + *Zimní pohádka* (1953, rozmnož.); E. A. Poe: *Dobrodružství A. G. Pyma a jiné povídky* (1929); V. Thaddeus: *Voltaire. Génius výsměchu* (1931); W. Churchill: *Světová krize 1911–1918* (1932); J. Webster: *Táta dlouhán* (b. d., 1932, rozmnož.); H. Barbusse: *Zola* (1933); A. Ransome: *Boj o ostrov* (b. d., 1933); R. Kipling: *Námořní vzpoura a jiné povídky* (1934); H. de Balzac: *Oslí kůže* (1934). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: S. Guitry: *Rajská chvíle* (1934); E. Rice: *Právní zástupce* (1938). – *Úprava*: W. Shakespeare: *Blažena a Beneš* (překlad J. V. Sládka, 1926, pův. tit. *Mnoho povyku pro nic*). ■

LITERATURA: ● ref. překl. W. Shakespeare: *Hamlet* a polemika: F. Chudoba, *Naše věda* 7, 1925/26, s. 161; P. Laichter, *Naše doba* 33, 1925/26, s. 501; V. T. (Tille), *Prager Presse* 26. 11. 1926; J. H. (Hilbert), *Venkov* 26. 11. 1926; R. Wellek, *RA* 2, 1926/27, s. 103; E. A. Saudek, *Kmen* 1, 1926/27, s. 252; F. Chudoba, *RA* 2, 1926/27, s. 128; A. Beer, *tamtéž*, s. 129; R. Wellek, *tamtéž* + *Naše věda* 8, 1926/27, s. 167; F. Chudoba, *tamtéž*, s. 239; A. Beer, *tamtéž*, s. 241; B. Štěpánek, *Pramen* 7, 1927/28, s. 88; F. Chudoba, *tamtéž*, s. 136; O. Vočadlo, *Lumír* 54, 1927/28, s. 288 ●; ● ref. překl. W. Shakespeare: *Král Lear*: O. Fischer, *LidN* 8. 12. 1927; E. A. Saudek, *Kmen* 2, 1928/29, s. 44 ●; J. B. Čapek: ref. překl. W. Shakespeare: *Mnoho povyku pro nic*, *RA* 4, 1928/29, s. 344; ● ref. překl. W. Shakespeare: *Král*

Jindřich IV.: Ot. F. (Fischer), LidN 6. 5. 1930; jv. (J. Vodák), Čes. slovo 6. 5. 1930 ●; ● ref. překl. W. Shakespeare: Othello, Sen noci svatojanské: kd. (E. Konrád), NO 9. 12. 1930; P. E. (Eisner), Prager Presse 30. 12. 1930 ●; J. B. Čapek: ref. překl. W. Shakespeare: Dva šlechtici veronští, Veselé ženy windsorské, Jak se vám líbí, Timon Athenský, RA 6, 1930/31, s. 24; -och- (F. S. Procházka): ref. překl. V. Thaddeus, Zvon 31, 1930/31, s. 446; -jen-: ref. Srdce na kolejkách..., Čes. osvěta 33, 1936/37, s. 305; ● ref. překl. W. Shakespeare: Othello (insc.): Č. (V. Červinka), Zvon 41, 1940/41, s. 155; jk. (J. Kopecký), KM 1941, s. 42 ●; D. Mocná: Červená knihovna v českém filmu 30. let (o scénáři filmu Sextánka), Illuminace 1995, č. 2; M. Lukeš: Translator's Choice – Reduction and Multiplicity of Meaning in Translations of Shakespeare, roč. Shakespeare Translation 6 (Tokio 1979) → (čes. s tit. Trápení s překlady) Mezi karnevalem a snem (2004, s. 340).

sm

František Štěpánek

* 1. 10. 1891 Žižkov (Praha-Ž.)

Prozaik kombinující záhadné a dobrodružné dějové prvky s vysvětlujícími poznatky přírodních věd, překladatel z francouzštiny, němčiny i angličtiny; autor populárně-naučných a odborných prací z chemie a radioamatérství.

Podepisoval se též Franta nebo Frank Štěpánek, Inž. (Ing.) Franta Š. – Vystudoval chemii (Ing.). Byl v 1. světové válce (podle datace jednoho článku z 10. 3. 1918 byl tehdy v Rumunsku). Stal se společníkem firmy Ing. Štěpánek a Chalupa Šachradio v Praze. Od 20. let působil jako redaktor popularizačních periodik Nová epocha a Radioamatér, též redigoval Knihovnu radioamatéra.

V počátcích Š. překládal komedie a frašky (J. Berr de Turique, A. Bisson, A. Mouëzy-Eon aj.) pro knižnici Ochotnické divadlo nakladatelství M. Knapp. Jeho další překladatelská činnost orientovaná hlavně na žánr detektivní a dobrodružné literatury s prvky fantastična (např. M. Leblanc, G. Leroux), obracející se jednak do minulosti až mytické, jednak představující technické vize budoucnosti, přinášela nenáročné, čtenářsky přitažlivé prózy s fantastickými výmysly, nepravděpodobnými zápletkami a vyústěními. Spolu s pracemi spjatými se spiritismem a okultismem (např. C. Flammarion) a cestopisnými causeriemi z exotických krajín (P. Loti) ovlivnila tato literatura Š. vlast-

ní beletrii (*Paní zeleného světla a jiné fantastické novely*); prózy stavějící na tajemných jevech a záhadách (oblíbený je magnetismus) chtějí navodit napětí, vzrušení a fantastično, dobrodružný příběh je často eroticky zabarven; dějová ilustrace a výklad parapsychologických jevů využívající vypjaté obraznosti většinou vyúsťují v racionální vysvětlení nevylučující ani náhodu. Š. dlouhodobě působil v oblasti populárně-naučné literatury: časopisecky referoval o objevech v přírodních vědách, psal příručky pro radioamatéry. Ve svých pracích o životě hmoty (*Odhalené tajemství přírody*) mluvil o spojitosti a blízkosti mezi vynalézáním, poznáváním vědeckým a obrazným. Popularizační práce z oblasti vědy a techniky později také hojně překládal, převážně z němčiny.

PSEUDONYM: Oliva Jílovská. ■ PŘÍSPĚVKY in: Besedy lidu (1921); Čes. svět (1917, překl. J. H. Rosny: Záplava); Nová epocha (1921–25); Právo lidu (1913); Pražská lid. revue (1913); Radioamatér (od 1922); Světozor (1919); Topičův sborník (1915, 1918–19, 1922); Venkov, příl. Nár. hospodář (1912). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Paní zeleného světla a jiné fantastické novely (1921). – *Překlady*: T. Bernard: Triumf vědy (1910); H. de Balzac: Maskovaná milénka (1911; vyd. 1914 pseud. Oliva Jílovská); A. Bisson: Bezejmenná (1911); A. Bisson, J. Berr de Turique: Paví peří (1911); A. Mouëzy-Eon, E. Joullot: Tse-tse (Plukovník Rebarbora) (1911); R. L. Stephenson (Stevenson), A. Mouëzy-Eon (dramatizace): Klub sebevrahů (b. d., 1911); A. Sylvane, A. Mouëzy-Eon: Ubohý mazlíček (1911); A. Reschal: Tajemný eroplán (1912) + Maud, žena dobrodružka (1919) + Maudina poslední výprava (1920); A. Couvreur: Vpád makrobů (1912); M. Tinayre: Utěšitelka (b. d., 1912); M. Leblanc: Dutá jehla (b. d., 1913) + Aféra Kesselbachova (1917; vyd. 1919 pseud. Oliva Jílovská) + Zpověď Arsena Lupina (1919) + Křišťálová zátka (1919) + Obálka s rudou pečeti (1920) + Ostrov třiceti rakví (1920, pseud. Oliva Jílovská, s B. Linhartovou) + Hranice (1921) + Střepina granátu (1921) + Zlatý trojúhelník (1922, pseud. Oliva Jílovská) + Ostrov záhad (1932); Kapitán Danrit (É.-C. Driant): Robinzoni vzduchu (1914); G. Le Rouge: Pozemšťan na Marsu (b. d., 1914); G. de Maupassant: Lůžko (1915); G. Leroux: Chemikovo tajemství (b. d., 1917) + Fantom opery 1, 2 (1919) + Natašina vina (1919) + Muž, který se navrací z dále... (1920) + Černý zámek (1923) + Podivná Rouletabillova svatba (1923) + Rouletabillov zločin (1923) + Rouletabillova u cikánů (1924) + Odetta (1924) + Rozpory krve (1925, s J. Štělbou); L. Bounat: Deník malé Ti-ca (1919); M. Harry: Ženušky (1919); P. Loti: Paní Chryzantéma (1919, pseud. Oliva Jílovská) + Poutník angkorský (1920) + Podzimní japonerie (1921); Th. H. Mayer:

Konstruktor Pacher (1920); P. Louÿs: Příběhy krále Pausola (b. d., 1920); J. H. Rosny: Boj o oheň (1920); P. Bourget: André Cornélis (1921); C. Flammarion: Filozofické povídky (b. d., 1921) + Záhada smrti 1–3 (1921–23); Ch. Foley: Nový Dekameron (1922); P. G. Wodehouse: Jim Pitt vetřelec (1929); R. H. Daummann: Tenká jako skořepina (1940) + Konec zlata (1941) + Nebezpečí z vesmíru (1941) + Útok na slunce (1941); D. Holesch: Černý hřebec Bento (1941) + Puma Manzo (1941) + Pes Chingo (1942); W. Gericke: Padákoví myslivci nastupují (b. d., 1941); H. M. Tiede: Sklenice vody (1941, pseud. Oliva Jilovská); E. Finke (vše přeloženo pod pseud. Oliva Jilovská): Poslední prostředek (1941) + Nerozlučitelná záhada (1941) + Podivná úloha majora Seegrava (1941) + Tajemství „Kráčejícího Apollona“ (1941) + Vyhlazení firmy Chapman and Cole (1941) + Trojí tvář (1942) + Smrt před zrcadlem (1943); R. Blunck: Hugo Junkers, jeho život a dílo (1942); R. Luft: Daytonův stín (1942, pseud. Oliva Jilovská); E. Braunweiler: Fyzika jako věda a nástroj (1943); E. Diesel: Diesel. Osobnost, dílo a osud (1943); F. Schecker: Šťastné savany (1943); K. A. Scheninger: Kov. Román zlata, stříbra, železa, hliníku a hořčíku (1943); K. Zink: Světové problémy fyziky (1943); H. Roempp: Zázraky ve zkumavce (b. d., 1943); M. Rikli: Filmoval jsem pro miliony... (1944); F. M. Rintelen: Létající loď. Román o Zeppelinovi (1944); F. Schaaf: Veliký dar (1944). – *Ostatní práce:* Zázraky moderní lučby (1918); Odhalené tajemství přírodní (1921); Antény a „Antény“ (1925); Radiové lampy a jejich výběr pro praxi radioamatéra (1925); Kurs pro radioamatéry 1, 2 (1934, 1935) aj. ■ *REDIGOVAL časopisy:* Nová epocha. Časopis pro popularizování věd technických a přírodních (1921–25), Radioamatér (roč. 1, 1922 jako příl. čas. Nová epocha, od roč. 2, 1922–23 samost.); *sborník:* Práce a vynálezy (1920–36); *knížnici:* Knihovna radioamatéra (1927–28, sv. 3, 5, 8, 13). ■

LITERATURA: J. F. (Hušková-Flajšhansová): ref. překl. M. Harry, Zvon 20, 1919/20, s. 193; ● ref. Paní zeleného světla.... - btk- (V. Brtník), Zvon 21, 1920/21, s. 418; an., Zlatá Praha 38, 1921/22, s. 386 ●; JAR. KR. (J. Krecar): ref. překl. P. Loti: Podzimní japonerie, MR 1921/22, sv. 37, s. 60; T. (T. Trnka): ref. překl. G. Leroux: Černý zámek, Čes. osvěta 19, 1922/23, s. 373; J. Adamovič: F. Š., Slovník české literární fantastiky a science fiction (1995; mj. hypotéza o Š. autorství knihy Tajemný eroplán vydané b. d., asi 1912, jako překlad francouzského autora A. Reschala).

vs

František Slavomír Štěpánek

* 7. 12. 1824 *Tuchoměřice* u Prahy

† 7. 10. 1899 *Tuchoměřice*

Autor didaktických veršů pro mládež, výchovně zaměřených próz a překladů ve své době oblíbených

beletristických knížek; významný národopisný sběratel, publicista.

Podepisoval se a byl psán i Fr. Xav. Štěpánek, J. S. Štěpánek, F. S. (Sl., Slav.) Štěpánek Kopanský, Stiepanek. – Narodil se ve staré, národně uvědomělé mlynářské rodině na Kopanském mlýně pod Tuchoměřicemi jako nejstarší z devíti dětí. S výjimkou prvních let, kdy bydlel u strýce ve Zlonicích a chodil do školy v Pšanech a Citolibech, dokončil obecnou školu v Tuchoměřicích. Pak navštěvoval v Praze hlavní školu u Sv. Mikuláše a od 1836 malostranské gymnázium (učil ho zde i básník V. A. Svoboda); ve studiu došel až do tzv. filozofie (třídy logika a fyzika). V té době byl agilním účastníkem českých besed a založil se spolužáky studentský spolek Poupě, v němž se pokoušel i o vlastní literární produkci. Pro oční chorobu se musel vzdát dalšího studia i plánů na kněžské povolání; 1847 odešel do učení ke knihkupci, 1848 se stal účetním poddůstojníkem (furýrem) zprvu v Praze, pak ve vojenské písařně v Josefově (do 1851). Později opředl tato léta romantizující mystifikací o přerušení 2. ročníku univerzitních studií pro podíl na událostech osmačtyřicátého roku, o odsouzení a o uvěznění v Josefově, kde mu byl žalář změněn na vojenskou službu (k upevnění této fikce Š. přispěl 1851 i článkem v Chocholouškově Pražském večerním listu o studentech odsouzených pro účast v revoluci 1848, za který byl potrestán čtrnáctidenním posádkovým vězením, a 1875 rukopisnou hrou Šťedry večer ve vězení...). Celoživotní touhu po pedagogickým působení Š. kompenzoval jako soukromý učitel v rodinách zaměstnanců pevnosti i ve městě; učil též děti generála Weisse, s jehož rodinou odešel na rok do Prahy, ale po Weissově smrti se vrátil do Josefova. (Za josefovského pobytu se seznámil s otcem J. J. Langra a získal od básnickovy sestry, provdané v Jaroměři, jeho rukopisy z mladých let; 1860 je poskytl V. Filipkovi pro vydání v Lumíru.) 1852 (po smrti svého otce) úřad opustil a zapsal se na učitelský ústav v Budči, kde získal po ročním studiu aprobaci učitele pro hlavní školy. Nastoupil nejprve jako vychovatel ve Slibovicích na Chlumecku, pak působil na různých veřejných školách v Praze i na venkově (např. jako suplent vyučoval 1855–57 zdarma ve škole Na hrádku proti Emauzům dívčí třídu měšťanské školy, jako pomocník učil v Tuchoměřicích

i jinde). Protože nemohl získat stálé místo, odešel 1866 k bratru Filipovi do Zlonic, kde pak vedl v jeho mlýně účetnictví. Od 1878 až do smrti žil v Kopanském mlýně zabezpečen dědičným podílem a věnoval se již jen spisovatelství a národopisnému sběru.

Š. literární činnost souvisela jak s jeho pedagogickými snahami, tak s usilovnou etnografickou aktivitou, jíž se věnoval celý život; už za studií k ní byl podněcován přátelským stykem s V. Krolmusem, jemuž do sbírky Staročeské pověsti, zpěvy, hry, obyčeje, slavnosti a nářečí... poskytl některé své tehdejší materiály. Od 1844 si soustavně psal deníky, do nichž vedle údajů o vlastním životě, rodinných vzpomínek, úvah, komentářů k době i literárních pokusů shromažďoval záznamy písní, pověstí, pověr, rituálů, zvyků a dalších projevů venkovského bytu z oblasti rodného Tuchoměřicka; za cíl si kladl v úplnosti je sebrat a sestavit podle ročních období. V rozsáhlých sběrech, které zůstaly až na výjimky (Lumír, od 1891 odborný časopis Čes. lid) nepublikovány, vystupuje Š. jako předchůdce autentického terénního záznamu, prostého idealizující či estetizující stylizace. – Š. beletristická produkce byla součástí jeho pedagogických snah (příznačně se podepisoval „učitel národní“ a pedagogikou, s důrazem na výchovu předškolních dětí a dětí nižších tříd, se zabýval i teoreticky). V 50. letech vydal se Š. Bačkorou pro potřeby „vzdělávání ducha i srdce“ mládeže národních škol knížku *Vypravěnky dětské* s oddíly Básně, Příklady (morální, pedagogické, náboženské, národní), Pověsti a legendy (lokální, o českých patronech) a Hry (vánoční, jarní); Bačkorovy příspěvky vycházely především z náboženské, Š. z přírodní tematiky. Až po jednadvaceti letech vydal další knížku pro mládež *Kvítí z luhů domácích*, didakticky přetíženo traktující obvyklé výchovně zaměřené náměty (dobré jméno, morální a náboženské ctnosti, vlastenectví, český jazyk). Znovu po delší přestávce vznikla sbírka mravoučných bajek (*Bájky*), obsahující parafráze lidových písní, dialogy dětí se zvrhly na téma zbožné vděčnosti a úpravy některých starších Š. veršů do podoby krátkých próz. Pedagogický cíl měl Š. neustále na zřeteli i v časopisecky tištěných povídkách a obrázcích ze současné vesnice (*Povídky zeleného potoka*), v nichž často vycházel z autentických vzpomínek a které vznikaly pod silným vlivem jeho etnografických sběrů (cyklus *Tajnosti ze vsi* např. zpracovává pově-

rečný materiál); působí často jako pouze formální beletrizace záznamů lidových zvyků, pranostik a úsloví. Povídky, nadměrně zatížené podrobnými popisy prostředí a neobratně exponovanými, strojenými dialogy vesnických postav, přitom kontrastují se svěžím stylem Š. etnografických záznamů a smyslem pro jazykové nuance živé řeči. V pokusech o divadelní hry zpracovával lokální pověsti svého kraje (zde také byly hrány vesnickými ochotníky). S příkrou kritikou se setkaly Š. překlady populárních próz L. Mühlbachové. – Rozsáhlá rukopisná pozůstalost (LA PNP, Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy, Etnologický ústav AV ČR) obsahuje zejména deníky (Deníky z let 1844–48, Národní chrám zbudován na základě minulosti a přítomnosti pod hájem vlastní zkušenosti a Kronika Kopanského mlýna) a dále etnografické dílo Poklady, tj. Sběrka českých pověr, pověstí, obyčejů, písní atd., koncipovaných pro veřejné užití. Dále v ní jsou pedagogické (Chůva čili Knížka jednající o tom, jak možná zdravých, Bohu i lidem milých dětí vychovati..., Chůva. Dárek dívkám ze škol vystupujícím) a lidovýchovné (Slavín. Sběrka životopisů o vlastních zasloužilých) příručky, povídky a verše pro děti (Sad, Přemysl a Lubomír, dva bratři, Zdárné dívky, Nebeszvonky, Jaro života aj.) a divadelní hry (Šárka a Zdirad, Štědrý večer ve vězení..., Mezi syčáky).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Franta Štěp., Frantík, Fr. Sl. Št. Kopanský, Milada Lilia (Lilie), příspěvky v čas. podepisoval i „učitel národní“, „mlynář“, nebo „pan otec“ z Tentono, (dub.) Slavikvas, Strachkvas, Št. Strachkvas, Štěpánek Novopanský; Fr. Sl. Št., Fr. Sl. Štpk, Š. K., Št., Št. K., Štk, Štkp, Št. Kp. ■ PŘÍSPĚVKY in: sb. Besedník 2 (1862); Budečská zahrada (1854, 1860, 1877–82); Čes. lid (1891–92, 1899; posmrtně 1900 Z upomínek na Václava Krolmusa, 1901, 1912, 1914); Humorist. listy (1862); Komenský (1865–66); Květy (1845); Lumír (1860–61); Mlynář (1880–83, 1890; 1881 mj. pohádky, 1882 Povídky zeleného potoka); Nár. listy (1869, 1900); Obecné listy; Polabský Slovan (1848); Posel z Budče (1850–51, 1872–73); Pražský večerní list (1851); Svob. občan; Škola (1852–53, první čes. článek o těsnopisu); Škola a obec; Škola a život (i přil. Štěpnice, 1855, 1862, 1868); sb. Úplný besedník (1877); Zlatá Praha (1864, Tajnosti ze vsi); Zlaté klasy (1854–55); – posmrtně: ant. Píseň o nosu (2005, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Vypravěnky dětské (BB, PP pro ml., 1854, se Š. Bačkorou); Kvítí z luhů domácích (BB, PP pro ml., 1876); Bájky (BB, PP pro ml., 1881); Pověsti. Kloboucký pastýř, Tři kapličky, O Blániku (b. d., 1881); Tři sta duchů o půlnoci. Truchlivá píseň

o strašlivé katastrofě na Horách Březových u Příbrami dne 31. května 1892 (b. d., 1892); Píseň k Panně Marii. Na památku procesí... do Staré Boleslavi (1893); Modlitba k Matce božího požehnání (b. d.). – *Překlady*: L. Mühlbach: Hrabě z Beňovských (1865) + Princ Eugen, malý abbé (1865); E. Capendu: Tajnosti němého domu (1866). – *Ostatní práce*: Různé listy z oboru vychovatelství (1869, pseud. Milada Lilia; upr. vyd. 1873 a 1881). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Šárka a Zdirad (1880). ■

LITERATURA: H. Müllerová: Obraz života lidu v okolí Prahy, jak ho zachytil F. S. Š. (diplom. práce, Filoz. fakulta UK 1972) + Rodinné a společenské pověry v díle F. S. Š. (disertace, Filoz. fakulta UK 1974). ■ an.: ref. Vyprávěnky dětské, Škola 1854, s. 66; U. (F. V. Urbánek): ref. překl. L. Mühlbach: Hrabě z Beňovských, Národ 2, 1864/65, č. 23; L. Riedl: Zápiscky Š. o svatodušních událostech 1848, Časopis pro dějiny venkova 1938, s. 65; hjk (Z. Hájek): Dvě výročí. Památce Vojtěcha Nejedlého a F. S. Š., LidN 7. 12. 1944; A. Robek: Zapomenutý kronikář pražského okolí, Svoboda 8. 1. 1971; H. Müllerová: Neznámý pramen k etnografii 19. století, ČL 1982, s. 218; J. Randák: F. S. Š., Tuchoměřice a rok 1848, Vlastivědný sb. Kralupska 2001, č. 1.

mhs

Jan Nepomuk Štěpánek

* 19. 5. 1783 *Chrudim*

† 12. 2. 1844 *Praha*

Autor veseloher, historických dramát a tragédie, prozaik, publicista, příležitostný básník; překladatel a adaptátor divadelních her a libret, divadelní ředitel, dramaturg a režisér českých divadelních představení ve Stavovském divadle.

Syn zámožného měšťana a mydláře, čtenáře a odběratele českých knih. Vychodil triviální a hlavní školu v rodišti. Podle některých údajů byl poslán na studia na litomyšlské gymnázium, avšak koncem 1794 byl patrně již v Praze, kde o něj pečoval otcův bratranec K. Štěpánek, bývalý jezuita. Š. vystudoval gymnázium a tzv. filozofii, po matčině smrti (1794) a otcově novém sňatku se s rodinou rozešel. Již v Chrudimi se aktivně zabýval hudbou a zpěvem (příznivec a mecenáš regenschori P. J. Wolf), divadlo začal hrát již za gymnaziálních studií (pašijové hry). Asi od 1800 studoval teologii, t. r. je zmiňován jako člen studentské legie organizované proti hroziícímu vpádu francouzských vojsk. Po jejím zrušení pokračoval ve studiích, která ukončil 1805; jelikož však nedosáhl kanonického stáří,

nemohl být vysvěcen (tehdy se patrně i původnímu úmyslu stát se knězem vnitřně vzdálil). Soukromě se zabýval českým jazykem a literaturou, v dobovém vlastenecko-romantickém duchu sbíral lidové písně (jež však nezveřejnil). Od 1803 začal spolupracovat jako překladatel a snad i jako nápověda s Vlastenským divadlem, s jehož souborem pobýval během letních lázeňských sezon v Teplicích. Jako suflér je doložen 1805/06 v Malostranském divadle, druhé scéně Stavovského divadla; v této době působil rovněž jako účetní písař několika pražských humanitních spolků a kancelista sirotčince; 1810 se stal správcem bývalého konviktu u sv. Bartoloměje. 1812 ho pověřil ředitel Stavovského divadla J. K. Liebich vedením obnovených českých her, které byly provozovány ochotnický výhradně k dobročinným účelům o tzv. noremních dnech (nedělní odpoledne, svátky). 1812–15 je doloženo i Š. herecké působení, podle dobových svědectví přesvědčivé a věrohodné. Od sezony 1815/16 (možná i dříve) se stal sekretářem Stavovského divadla, nejpozději od 1819 zde působil i jako pokladník (hospodářský ředitel). Tyto funkce zastával i za společné direkce J. Liebichové a F. Polawského (1819–20) a za ředitelství F. I. Holbeina von Holbeinsberg, kterého získal pro myšlenku uspořádat na scéně Stavovského divadla česká operní představení skupinou ochotníků z Teisingerova divadla. Po Holbeinově rezignaci (1824) požádali Š., herec F. Polawsky a zpěvák J. Kainz o zadání divadla, které jim bylo svěřeno na deset let. Do Š. kompetence spadala hospodářská agenda, vedení českých her (včetně opery, kam angažoval např. F. Škroupa), Polawsky dohlížel na německou činohru a Kainz spravoval německou operu. Po vypršení nájemní smlouvy se Š. účastnil konkursu na místo ředitele Stavovského divadla, avšak neuspěl. Nový ředitel J. A. Stöger mu ponechal vedení českých her a místo sekretáře i pokladníka, která Š. zastával až do konce života. Od 1834 překládal a redigoval Pražské noviny, po vynuceném odchodu F. L. Čelakovského z redakce Čes. věly též tento beletristický a poučný týdeník, posléze rovněž několik lidových časopisů a kalendářů. Přátelil se mj. s J. Hýblem (patrně jazykově upravoval Š. práce), J. Rittersberkem, V. J. Tomáškem. Po celý život se intenzivně účastnil českého společenského dění: byl členem mnoha charitativních, kulturních a pedagogických spolků (mj. místo-

ředitel opatrovny Na Hrádku; podporoval divadelní ochotníky v Žebráku či Teisingerově divadle), stal se zakládajícím členem Spolku pro pěstování hudby církevní a čestným členem Nár. muzea. Za své dobročinné aktivity spojené s divadelním provozem (údajně věnoval různým charitativním spolkům celkem dvě stě tisíc zlatých) byl několikrát vyznamenán (mj. císařem Františkem I.) a jmenován čestným měšťanem Prahy, anonymně podporoval např. P. J. Šafaříka. Š. veřejná aktivita ochabla až v posledním roce jeho života, kdy byl upoután na lůžko (ač duševně stále aktivní). Zemřel na vodnatelnost, pohřben byl na Olšanských hřbitovech v Praze. – Dcera Antonie Š. (1820–1873) vystupovala od 1824 příležitostně v dětských a dívčích rolích ve Stavovském divadle, kolem 1840 odešla jako zpěvačka do Stuttgartu, 1863 doložena jako vychovatelka v Pešti, později působila jako učitelka hudby v Praze. Š. prasynovcem byl herec, režisér a dramatik Zdeněk Š., vzdáleným příbuzným též prozaik, překladatel a herec J. L. Turnovský.

V nepočtené Š. poezii převažuje lyrika vlastenecká (*Válečný zpěv Čechů*), milostná (*Běla*), reflexivní a oslavná (např. *Citové při zasnoubení... Ludmily, kněžny z Lobkovic a... Prospera Ludvíka, vévody z Ahremberku, z Meppen a Reklingshausen*). Nezanedbatelný je i jeho redakční podíl na vydávání České včely a dalších časopisů, do nichž překládal a adaptoval (hlavně z němčiny) naučné články (biografické, historické, přírodopisné a zeměpisné; zvláště dobově oblíbenou statistiku) a vedle drobných prozaických útvarů zábavně mravoličné literatury (anekdoty, bajky, citáty, glosy, hádanky) i historické (*Smrt Gustava Adolfa*) a sentimentálně moralistní (*Manželství z omylu*) povídky podle různých (často neidentifikovaných) předloh. V České včele otiskoval také zprávy o knižních i hudebních novinkách, divadelní referáty a informace o českém kulturním životě. Autorsky, překladatelsky, dramaturgicky i organizačně Š. zásadním způsobem zformoval repertoár českého divadla 1. třetího 19. století v Praze. Počátek Š. vlastní dramatické tvorby souvisí s jeho vedením a obnovením českých divadelních představení ve Stavovském divadle (od 1812), jež stimulovalo vznik původní her. Ze Š. her, považovaných za relativně původní, to byly především veselohry a historické hry. Veselohry, založené na ne-

komplikované situační a jazykové komice, přímočaré charakteristice a na osvědčených efektech v rozvíjení zápletky, tematicky vycházejí z maloměstského prostředí (*Berounské koláče*, *Pivovar v Sojkově*) a žánrově se blíží lokální frašce. Kromě zřetelných i deklarovaných německojazyčných předloh navazovaly na tvorbu P. Šedivého a předjímaly hry F. F. Šamberka. Nejoblíbenější Š. hra-adaptace, dvojjazyčná fraška *Čech a Němec*, bývála často aktualizována pro moravské (Moravec a Němec), slovenské (Slovák a Němec), jihoslovanské a jiné prostředí a udržela se na repertoáru až do 2. poloviny 30. let 20. století. 1936 herci sdružení v Klubu českých a německých divadelních pracovníků manifestovali dnes legendární inscenací v ovzduší hrozícího nacistického nebezpečí vůli po smírné společenské a kulturní koexistenci českého a německého obyvatelstva ČSR. Oblibu publika si získaly i vlastenecko-historické hry, využívající konvenční tematické a kompoziční prostředky žánru rytířských her (*Břetislav První, český Achilles...; Korytané v Čechách...; Obležení Prahy od Švejdlů aneb Věrnost a udatnost česká; Die Soldaten*), které pomáhaly spoluvytvářet české historické povědomí. Na obrozenském jevišti představovaly proud prohabsbursky loajálního historismu a prezentovaly představu ideálního vlastenectví, nezřídka spojovanou se skromným a prostým životem, bohabojností i loajalitou vůči panovníkovi. Z celku Š. díla se vymyká citově vzrušený melodram s biblickou tematikou *Bratrovrah*, který však byl pro nezáměr publika inscenován pouze třikrát. Tato část Š. divadelní produkce představuje první fázi rozvoje českého jevištního biedermeieru. – Jako překladatel a adaptátor si vybíral většinou německojazyčné hry a kromě několika výjimek (Ch. Birch-Pfeifferová, A. Kotzebue, E. Raupach) čerpal z dobově oblíbeného vídeňského předměstského divadla, z něhož uvedl na české jeviště řadu frašek a kouzelných her (*Strašidlo na baště*, *Alína aneb Praha v jiném dílu světa*, *Đáblův mlejn na Vídeňské hoře*), i z díla vrcholných představitelů vídeňské lidové hry (F. Raimund, J. N.estroy). Někdy se vracel i k hrám, které byly do češtiny přeloženy a inscenovány již generací dramatiků Boudy (kupř. *Syta Mány...*, *Honza Kolohnát z Přelouče*, *Jan z Nepomuk*). Patrně z němčiny převedl Š. též několik francouzských her tehdejšího přitažlivého „divadla hrůzy“, často založeného na drastických

jevištních efektech (Noc hrůzná v zámku Paluzzi), a italské hry komedie dell'arte (Kuliferda; Trufaldyn, sloužící dvou pánů). Vedle činohry a her se zpěvy Š. překládal (přízvučně) také operní libreta (např. Střelec kouzelník, Don Juan, Zampa aneb Mramorová nevěsta, Nápoj lásky), čímž se zasloužil o konstituování a kultivaci české operní díkce a stimuloval pražskou operní produkci, která byla (též díky interpretům) vysoce oceňována. Š. překladatelská metoda se v souladu s tehdejší praxí blížila velmi volné adaptaci (hra lokalizována do českého prostředí, jména osob počesťována, postavám byl předepisován jazykový styl sociálně nižších vrstev, z textu se vymycovaly reálie příznačné pro vyšší společnost i erotické motivy), hry byly kráceny (kvůli času určenému pro české inscenace). Š. jako dramaturg a režisér českých her sestavoval činoherní repertoár s ohledem na většinové publikum převážně z frašek, veseloher, her se zpěvy a z rytířských a historických her; z velké části dramaturgicky čerpal z dramatických textů a překladů vlastní provenience, čímž si vysloužil kritiku několika současníků (F. L. Čelakovský, J. Jungmann, F. Palacký) a pozdější víceméně podcenivé hodnocení. Ačkoliv prostor dával též hrám V. K. Klicpery, S. K. Macháčka a J. K. Tyla i jiným překladatelům, od 30. let se jeho koncepce, rezignující na vyšší umělecký ideál, setkávala s kritikou mladší generace (mj. i J. K. Tyla a J. J. Kolára). Š. činoherní překlady i některé původní hry byly inscenovány ochotnickými divadly v Čechách, na Moravě a na Slovensku, mnohé se udržovaly na repertoáru kočovných společností až do 1. poloviny 20. století, některé byly upraveny i pro loutková divadla. – V rukopisu (dnes částečně v Divadelním oddělení Národního muzea v Praze) zůstaly Š. četné, vesměs inscenované překlady divadelních her se scénickými poznámkami (např. Železný muž aneb Příbytek mýry v bušíhradském lese, Dva Antonínové) a překlady árií z operních libret (mj. dueto z opery Zedník a zámečník E. Scribea a G. Delavigneho). Neinscenován zůstal dnes neznámý rukopis překladu hry R. J. Benedixe Móda, J. K. Chmelenský (1834) rovněž uvádí „skoro dohotovenou“, odjinud neznámou (patrně původní) činohru Anežka.

ŠIFRA: R. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čechoslav (1824); Čes. včela (1836–44; 1836 P Manželství z omylu, B Běla, 1839 P Smrt Gustava Adolfa); Hlasatel český (1818, B Citové při zasnoubení... Ludmily, kněžny z Lob-

kovic a... Prospera Ludvíka, vévody z Ahremberku, z Meppen a Recklinghausen, i sep.); alm. Hlasy vlastenců při radostném vítání... Ferdinanda I. a Marie Anny... (1835); Hylos (1820); Jindy a nyní (1833); Květy (1835); Rozličnosti Pražských novin (1830, 1833); Rozmanitosti; Vlastenský zvěstovatel (1820–23; 1823 B Jeho urozenosti... Petrovi rytíři z Mertens..., i sep.); – posmrtné: Světozor (1871, B do alba J. Havelky). ■ KNIŽNĚ. Verše: Truchlivý příběh falšovníků bankocedul, totiž Jozefa Dytrycha, Mikuláše a Martina Frodnara... (B 1806); Válečný zpěv Čechů (B b. d.). – Divadelní hry, libreta: Obležení Prahy od Švejdů aneb Věrnost a udatnost česká (1812, i prem. s tit. Obležení Prahy od Švejdů aneb Česká věrnost a udatnost; 1820 s tit. Obležení Prahy od Švejdů, Divadlo 1); Břetislav První, český Achilles aneb Vítězství u Domažlic (1813, prem. 1812; 1820 s tit. Břetislav První, Divadlo 2); Vlastenci aneb Zpráva o vítězství (1813, i prem.; 1821 s tit. Vlastenci aneb Slavnost lipského vítězství, Divadlo 3); Osвобоzení vlasti aneb Korytané v Čechách (1814, prem. 1813 s tit. Korytané v Čechách aneb Osвобоzení vlasti; 1822 s tit. Korytané v Čechách, Divadlo 6); Jaroslav a Blažena aneb Hrad Kunětice (1817, i prem.; 1823 s tit. Jaroslav a Blažena, Divadlo 8); Berounské koláče (1818, prem. 1819); Jak to as vypadne? (1818, i prem.); Tintilivantili aneb Ať se to jen žádný nedozví! (1819, i prem. s tit. Ať se to jen žádný nedozví aneb Tintilivantili; 1826 s tit. Ať se to jen žádný nedozví!, Divadlo 11); Bratrovrah (1821, Divadlo 4, prem. 1831, hudba F. Škroup); Pivovar v Sojkově (1823, Divadlo 7, prem. 1825); Zasněžená chatrč (1824, Divadlo 10, prem. 1826); Hastroš (1826, Divadlo 12, i prem.); Král a topič (1826, Divadlo 12); Co se vleče, neutěče, aneb Svatba na Vrchlesu (1832, Divadlo 16; i prem.). – Překlady a adaptace: H. J. von Collin: Válečné zpěvy pro české země obránce... (1809, hudba J. Weigel); an. (F. I. Holbein von Holbeinsberg): Frydolín aneb Cesta do železných hutí (1812, i prem.) + Zrádce (1840, prem. 1839); an. (A. Kotzebue): Nebezpečné sousedství aneb Krejčí Divíšek (1812, i prem.; 1821 s tit. Nebezpečné sousedství, Divadlo 4, s uvedením autora) + Tři otcové najednou (1823, Divadlo 8, prem. 1829) + Oudolík Almeriánské (1824, prem. 1840, Divadlo 9) + Fučík aneb Kam vítr, tam plášt (1840, i prem.) + Panošova šelmovství (1840, prem. 1839); an. (J. F. Kringsteiner): Masopustní žert aneb Pan Šídlo, taneční mistr (1813, i prem.; 1821 s tit. Masopustní žert, Divadlo 4, s uvedením autora); W. Vogel: Čtyry strážce na jednom stanovišti (1813, i prem.) + Klobouk (1821, Divadlo 4, asi i prem.) + Král a topič (1826, Divadlo 12) + Octář (1839, i prem., podle L. S. Merciera); an. (Ch. H. Spiess nebo Horst): Jan z Nepomuku (1814, 2. verze, i prem.); H. Cuno: Loupežníci na Chlumském vrchu (1815, i prem.; 1820 an. s tit. Loupežníci na Chlumu); G. Eckert: Pan Štěkavec (1815, i prem.); an. (B. J. Marsollier des Vivetieres): Dvě slova aneb Přenocování v lese (1815, i prem. s tit. Dvě slova,

hudba N. M. Dalayrac; 1827 s tit. Dvě slova aneb Nocleh v lese, Divadlo 13); an. (M. Stegmayer): Kmotr Matěj (1815, prem. 1805) + Šalomounův rozsudek (1823, Divadlo 8, prem. 1826, hudba M. Stegmayer, podle L. Ch. Caignieze) + Čech a Lech (1823, Divadlo 7, prem. 1812); an.: Nebožka paní aneb Tři ženichové, jedna nevěsta (1816, i prem.); an.: Tlachač (1816, asi i prem.); an. (P. Weidman, Reith von Baumgarten): Čech a Němec (1816, i prem.); an. (W. Shakespeare, J. F. Schink): Faust druhý aneb Jak se krotí zlé ženské (1817, i prem.); an. (Ch. A. Vulpius): Syta Mány aneb Karel Dvanáctý v Bendru (1817, prem. 1816); an. (P. C. Marivaux, J. F. Jünger): Půjčka za oplátku (1818, prem. 1819); an. (J. Franul von Weissensturn): Straš (1819, i prem.); J. Korompay: Rudolf z Felzku aneb Černodolský mlejn (1819, prem. 1820); an.: Kýž bych se byl neoženil! (1820, Divadlo 1, prem. 1829); K. F. Hensler: Veselý pohřeb (1820, Divadlo 1, i prem. s tit. Všecko bílo, nic černo aneb Veselý pohřeb) + Dáblův mlejn na Vídeňské hoře (1830, Divadlo 14, i prem., hudba W. Müller); R. Ch. de Guilbert-Pixerécourt: Aubryho pes (1821, Divadlo 3, i prem.); K. von Küngl: Žlutá zimnice (1821, Divadlo 3, prem. 1824); an. (J. Perinet): Brambory (1821, Divadlo 4, prem. 1824); C. Ph. Bonafont: Ivan Čtvrtý (1821, Divadlo 4, asi i prem.); an. (C. Goldoni): Kuliferda (1821, Divadlo 5, prem. 1827); J. H. D. Zschokke: Kouzeldnice Sidonia aneb Mstící se svědomí (1821, Divadlo 5, prem. 1830); an. (Ch. H. Spiess, dub.): Hradní duch (1822, Divadlo 6, asi i prem.); J. O. C. Ferrand, L. Huber: Všickni na poště (1822, Divadlo 6, prem. 1830); J. Sonnleithner: Zahradní zeď (1824, Divadlo 9); F. W. Ziegler: Jolanta, královna jeruzalémská (1824, Divadlo 10, prem. 1805); A. Bäuerle: Přítel v nouzi (1824, Divadlo 9, prem. 1825 s tit. Přítel v nouzi aneb Bídny perníkár) + Alína aneb Praha v jiném dílu světa (1825, i prem., hudba W. Müller); K. Lebrün: 777 (1824, Divadlo 9, prem. 1825) + Já se nikdy nemejlím (1826, Divadlo 12, prem. 1827 s tit. Já se nikdy nemejlím aneb Vrchník Petrovských); J. F. Kind: Střelec kouzelník (1824, i prem., hudba C. M. von Weber) + Zpěv lovců a zpěv družiček ze... Střelce kouzelníka (1824) + Nocleh v Granadě (1839, i prem., upr. K. von Braun, hudba K. Kreutzer); an. (L. da Ponte): Don Juan (1825, i prem., hudba W. A. Mozart); J. N. Kalchberg: Wilfink Štubenberský (1826, Divadlo 11, prem. 1812); I. F. Castelli: Starec v dřínovém lese (1826, Divadlo 11) + Sirotek a vrah (1830, Divadlo 15, prem. 1831, hudba I. von Seyfried); C. Godard d'Ancourt de Saint-Just, J. von Seyfried: Jan z Paříže (1827, Divadlo 13, i prem., hudba F. A. Boieldieu); an. (Ch. Perault): Popelka (1830, Divadlo 14, i prem., hudba N. Isouard); H. Clauren: Posvícení v Kocourkově (1831, Divadlo 15, i prem.); Mélesville (A. H. J. Duveyrier): Noc hrůzná v zámku Paluzzi (1832, Divadlo 16, i prem. s tit. Hrůzná noc v zámku Paluzzi) + Zampa aneb Mramorová nevěsta (1841, prem. 1843, hudba L. J. F. Hérol); E. Raupach: Žebrák (1832, Diva-

dlo 16, i prem.) + Kord (1844, prem. 1843) + Zapečetěný měšťanosta (1844, prem. 1850); A. W. Ifland: Zločin ze ctižádosti (1839, i prem.); E. Scribe, K. L. Blum: Trináctý plášť (1840, prem. 1834); E. Gehe: Jessonda (1840, prem. 1836, hudba L. Spohr); C. Goldoni, F. L. Schröder: Trufaldyn, sloužící dvou pánů (1840, prem. 1836); an. (F. Hopp): Statek Záhvzd, husaři a dětská punčoška (1840, i prem. s tit. Netinka a Nanynka, husaři a dětská punčoška) + Nejšťastnější člověk, největší blázen, nejlepší žena (1840); J. Ph. Joendl: Poučení o stavitelství pozemním vůbec a zvláště vzhledem na privátní a obecní stavební... (1840); an. (H. F. Möller): Kamma, kněžna Bojů (1840, i prem., hudba C. von Blumenthal) + Hrabě Waltron aneb Subordinací (1840, s uvedením autora, prem. 1841; 1849 s tit. Hrabě Valtron aneb Subordinací čili Stanné právo); F. Raimund: Marnotratník (1840, prem. 1837, hudba K. Kreutzer); F. Romani: Nápoj lásky (1840, i prem., hudba G. Donizetti); E. Scribe: Malří (1840, i prem.); P. A. Wolff: Strejček Hurlivurli aneb Co láska uchvátí, neráda navrátí (1840, i prem.); É. Souvestre, E. Devrient: Fabrikant (1840, prem. 1841); an. (G. M. Foppa, M. Stegmayer, dub.): Veselý švec aneb Proměněné ženy (1841, prem. 1844 s tit. Veselý švec aneb Tak se krotí zlé ženské, hudba F. Paer); J. W. Lambert: Kat amsterodámský (1841, prem. 1833); an. (G. Lotz): Spáleniště v Burnině (1841, prem. 1832); an. (E. M. Oettinger, B. A. Herrmann): Tři hodiny před svatbou (1841, i prem.); J. Hutt: Všickni se hašteří (1842, i prem.); Sedmero slov Kristových k hudbě J. Haydna... (b. d., 1842); K. Töpfer: Prostota venkovská (1842, prem. 1841); S. Cammarano: Belizar (1843, prem. 1839, hudba G. Donizetti); L. Angely: Ze sedmi ta nejškaredější (1844, prem. 1841); – posmrtně: J. N. Nestroy: Zlý duch Lumpácivagabundus aneb Ludařský trojlíst (1871, upr. J. L. T., tj. Turnovský, prem. 1835, hudba A. Müller); an. (A. Kotzebue): Eylenspiegel (1926, ed. Č. Zíbrt; prem. s tit. Ailenšpigel asi 1806). – *Ostatní práce*: Řeč při příležitosti provozovaných divadelních her v Král. stavov. vlast. divadle od sjednocené společnosti vlastenců... (1812); Řeč při příležitosti provozované činohry Jaroslav a Blažena... (1818); Řeč při činohře: Rudolf z Felzku, od vlastenské společnosti divadla milovníků... (1820); Život a smrt jeho důstojnosti pana Aleše Pařízka (1822). – *Souborné vydání*: Divadlo od J. N. Š. (B. Haase, Synové Bohumila Haase, 1820–32, 16 sv.). ■ **SCÉNICKÝ. Hry**: Die Soldaten (1820); Jaroslav Sternberk aneb Porážka Tatarů u Olomouce (1839). – *Překlady a adaptace*: E. Schikaneder: Oba Antonínové (asi 1803); L. Huber: Železný muž aneb Příbytek mýru v bušíhradském lese (asi před 1805); an. (Ch. H. Spiess nebo Horst): Jan z Nepomuku (1805, 1. verze); F. W. Ziegler: Světa způsob a srdce dobrotivost (prem. 1805) + Žert a pravda aneb Ženich v ohni (1843); J. Bullinger: Daemona, mocná obyvatelkyně hor (asi 1806); J. M. Czappek: Honza Kolohnát z Přelouče 2 (1806, hudba V. Mašek); J. G. Stephanie ml.: Belmont a Konstance aneb

Odvedení ze serailu (1806, hudba W. A. Mozart); J. A. von Törring-Guttenzell: Anežka Bernauerová (1806); J. Perinet: Juchejsa vesele! aneb Něco k smíchu v masopustě (mezi 1806–24, hudba W. Müller); an.: Vyclipuci (1825, ukázky); C. Meisl: Francouzská kouzelnice (1825, ukázky, hudba W. Müller) + Strašidlo na baště (1839); F. J. Holbein von Holbeinsberg: Nevěstin klenot (1829) + Turnaj na Kraselově aneb Troje znamení (1843); L. da Ponte: Jedna jako druhá aneb Škola milujících (1831, s. F. Šírem, hudba W. A. Mozart); F. C. Hiemer: Silvána aneb Němé děvče v krivoklátském lese (1832, hudba C. M. von Weber); Th. Hell: Jelva (1832) + Divadelní představení v prospěch (1842) + Pašer a voják aneb Spáleniště v sardinských lesích (1850); Ch. H. Spiess: Klára Vysokodubská (1834); L. Angely: Sedmero děvčat ve vojenských šatech (1834, patrně i insc. s tit. Třináctero dívek v uniformě) + Kvas řemeslníků (1842); A. M. Béraud, M. Carl: Blázinec v Dijonu (1835); G. Dregler: Václav, ještě jeden Václav a opět jeden Václav aneb Který jest as ten pravý Václav (1836); A. Kotzebue: Moudrá paní v lese aneb Němý rytíř (1836) + Nájemník Kmínek z Ploškovic (1837); A. Bäuerle: Kacafrek Ferina (1836) + Za živa mrtví manželé (1839, ukázky); Ph. Hafner: Dvě sestry z Jihlavy (1837, hudba W. Müller); E. Scribe, G. Delavigne: Robert Ďábel (1837, hudba G. Meyerbeer); J. A. Gleich: Krkonošský kouzelník aneb Troje prání (1838); F. Hopp: Kloboučník a punčochář aneb Praměti v obecní stodole (1838); J. N. Nestroy: Opice a ženich (1838) + Při zemi a v prvním poschodí aneb Rozmary štěstí (1838); J. K. Schickh: Únos z maškarního bálu v masopustní neděli aneb Jen žádnou špinavost! (1839); an.: Události ve mlejně (1839, ukázky); an.: Minerva, bohyně lásky (1840); an. (J. F. Kringsteiner): Zpanělilá sládková z Kačerova aneb Skoč oko nebo zub (1840); Ch. Birch-Pfeiffer: Petr Szapár aneb Rek v otroctví (1841); F. X. Told: Milkování v Plzni, škádlení v Praze, tejrání se na Vyšehradě (1841) + Spurné ženy v serailu (1841); F. Kaiser: Cikán v kamenické dílně (1842). – *Úprava*: A. Liška: Václav Nábožný, vévoda český (1815). ■ *REDIGOVAL periodika*: Čes. včela (1836–44, do č. 13), Pražské noviny (1836–1844, do č. 12), Ponaučné i zábavné listy pro polní hospodáře a řemeslníky v Čechách (1838–43); *kalendář*: Nový kalendář hospodářský na rok... (1838–44). ■

LITERATURA: Kuzma: Omyly kolem J. N. Š. (1941); V. Kolátor: O J. N. Š. (1941); M. Sládek: J. N. Š. (1783–1844). Soupis osobního fondu (LA PNP 1993). ■ an.: ref. Obležení Prahy od Švejdů, C. k. vlastenské noviny 27. 6. 1812; J. Hýbl: Historie českého divadla, in J. H. D. Zschokke: Abelino, veliký zbojník (1816, s. 22) → Historie českého divadla (1921, s. 16); an.: ref. adapt. Čech a Němec, Pražské noviny 10. 6. 1818; an.: ref. Jaroslav a Blažena..., tamtéž 26. 8. 1818; V. Sedláček (J. V. Sedláček): ref. Berounské koláče, Kramériusovy c. k. vlastenské noviny 6. 3. 1819; an.: ref. Tintilivantili..., tamtéž 11. 12. 1819; an.: ref. Kory-

tané v Čechách..., tamtéž 12. 9. 1820; M-ír (J. M. Ludvík): ref. překl. H. Cuno, tamtéž 29. 5. 1819; -r- (F. Turinský): ref. překl. J. Korompay, tamtéž 1. 4. 1820; ● ref. překl. J. F. Kind: Střelec kouzelník: *.* (F. B. Tomsa, dub.), Čechoslav 1824, s. 152; an. (J. Linda, dub.), Vlastenský zvěstovatel 1824, s. 145 ●; ● ref. překl. A. Bäuerle: Alína..., an., Pražské noviny 13. 1. 1825; K., Čechoslav 1825, s. 39 ●; an. (F. B. Tomsa, dub.): ref. překl. L. da Ponte: Don Juan, Čechoslav 1825, s. 96 ●; Dr. Chmelenský (J. K. Chmelenský): Hlavní zpráva o desítiletém oučinkování divadla českého v Praze, ČČM 1834, s. 221 + (šifra Ch.) ref. insc. překl. A. M. Béraud, M. Carl, Čes. včela 1835, s. 111; Dr. a prof. Sedláček (J. V. Sedláček): ref. insc. J. N. Nestroy: Zlý duch Lumpácivagabundus..., tamtéž, s. 112; an. (J. K. Tyl): České divadlo v Praze roku 1834/5, Květy 1835, s. 292 a 331; an. (A. Müller): ref. insc. překl. A. Bäuerle: Kacafrek Ferina, Bohemia 5. 2. 1836; Dr. Chmelenský (J. K. Chmelenský): ref. překl. C. Goldoni, F. L. Schröder: Trufaldyn..., Čes. včela 1836, s. 32; L. (J. Pospíšil): ref. adapt. Čech a Němec, Květy 1837, příl., s. 12; J. M. (Malý): ref. překl. W. Vogel: Octář, J. F. Kind: Nocleh v Granadě, A. W. Ifland: Zločin ze ctižádosti, A. Kotzebue: Panošova šelmovství, E. Scribe, K. L. Blum: Trináctý plášť, C. Goldoni, F. L. Schröder: Trufaldyn..., ČČM 1839, s. 387; Pipo (V. J. Pícek): ref. překl. (W. Shakespeare, J. F. Schink:) Faust druhý..., Ost und West 1838, s. 410; ● ref. insc. překl. J. A. Gleich: an. (A. Müller), Bohemia 20. 4. 1838; m. č. d., Květy 1838, příl. s. 36 ●; ● ref. insc. F. Hopp: Kloboučník a punčochář..., K-č-k (F. Klučák), Bohemia 23. 10. 1838; Pipo (V. J. Pícek), Ost und West 1838, s. 354 ●; Pipo (V. J. Pícek): ref. překl. F. W. Ziegler, Ost und West 1838, s. 362 (s pozn. Red., tj. R. Glaser) + ref. překl. J. Franul von Weisenthurn, tamtéž 1838, s. 370; Milovníci českého divadla: ref. překl. F. Raimund, Květy 1838, příl. s. 4; K. Püner: ref. insc. překl. J. N. Nestroy: Opice a ženich, Čes. včela 1838, s. 56; ● ref. insc. Jaroslav Šternberk..., J. Malý, Čes. včela 1839, s. 192; K. (F. Klučák), Bohemia 11. 6. 1839 ●; ● ref. překl. (M. Stegmayer): Kmotr Matěj: K. Püner, Čes. včela 1839, s. 24; Pipo (V. J. Pícek): Ost und West 1839, s. 24 ●; J. Malý: ref. překl. J. F. Kind: Nocleh v Granadě, Čes. včela 1839, s. 56; J. S. Tomčík: ref. překl. W. Vogel: Octář, Čes. včela 1839, s. 76; K. (F. Klučák): ref. překl. insc. C. Meisl: Strašidlo na baště, Bohemia 20. 10. 1839; V. F. (Filípek): ref. překl. (A. Kotzebue:) Fučk..., Čes. včela 1840, s. 248; ● ref. překl. P. A. Wolff: J. Malý, Čes. včela 1840, s. 152; K. (F. Klučák), Bohemia 5. 5. 1840 ●; ch-y: ref. insc. překl. F. X. Told: Spurné ženy v serailu, Čes. včela 1841, s. 248; K. Vinařický: Übersicht der böhmischen Literatur von Jahre 1836 bis Ende 1840, Ost und West 1842, s. 125; ● nekrology: an., Bohemia 13. 2. 1844; an., Pražské noviny 15. 2. 1844; an., Květy 1844, s. 76; K. (M. Kalina z Jäthensteinu), Ponaučné a zábavné listy 1844, sv. 4, s. 109; L. A. Frankl, Sonntagsblätter 1844, s. 185 ●; (X) (P. Chocholoušek): ref. insc. F. J. Holbein von Holbeinsberg: Turnaj na

Kraselově..., Pražský večerní list 8. 10. 1849; Jan z Prahy (J. N. Druchsa) in *Cypressen* (Praha 1853, s. 73); an.: O české dramaturgii, *Besedník* 1, 1872/73, s. 117; J. Malý in *Vzpomínky a úvahy starého vlastence* (1872, s. 91); J. L. T. (Turnovský): J. N. Š., *Světozor* 1874, s. 222 a pokr.; A. Rybička in Jan Hýbl, *Osvěta* 1875, s. 651; J. M. (Malý): *Vlastenecké vzpomínky z doby před rokem 1840*, *Světozor* 1875, s. 188; K. Hof: *Ein Stück Alt-Prag* 2, *Politik* 21. 1. 1877; J. J. S. (Stankovský): J. N. Š., *Čes. včela* 1879, s. 319; F. Bílý: Dvě doby z dějin českého divadla, *Koleda* 1880, s. 166; L. Stein (V. Stein-Táborský): *Z pamětí českého divadla*, *Koleda* 1880, s. 569; J. J. Stankovský a J. L. T. (Turnovský): *Kronika divadla v Čechách, Almanach Matic divadelní...* (1881, s. 68); an. (F. L. Horvorka, dub.): J. N. Š., *Divadelní listy* 1883, s. 129; J. Neruda: J. N. Š., *Humorist. listy* 1883, s. 162 → *Podobizny* 2 (1952, s. 168); F. Bačkovský: *Začátky a rozvoj dramatického básnictví českého*, *Květy* 1883, 2. d, s. 472 + *Dva čeští spisovatelé, jejichž stoleté narozeniny v letošním květnu slavíme*, *Ruch* 1883, s. 221; O. Hostinský in František Škroup, *Osvěta* 1885, s. 71 a pokr.; F. Bačkovský: *O prvních českých zpěvohrách*, *Lumír* 1887, s. 317; O. Teuber in *Gesichte des Prager Theaters* 3 (1888, s. 184); J. Arbes: *Bilance původní dramatické literatury české*, *Lit. listy* 1889, s. 51 → *Theatralia* 1 (1912, s. 355); J. Kubín: *České divadlo za ředitelství J. N. Š.*, *Čes. Thalia* 1891, s. 273 a pokr.; F. Menčík: *České divadlo (1812–1824)*, *Hlas národa* 9. 3. 1891; J. Arbes: *Několik slov o J. N. Š.*, *Lumír* 1897, s. 123 a pokr. + *Z uvadlých slavověnců*, *Světozor* 32, 1897/98, s. 427 a pokr. → *Theatralia* 1 (1912, s. 275) + Anna Švamberková, *Zlatá Praha* 16, 1898/99, s. 78; J. Kuffner: *Staré libreto, in Scéna za scénou* (1900, s. 126); F. Bílý in *Od kolébky našeho obrození* (1904, s. 140); J. Kamper: *První české představení Únosu ze serailu*, *Hudební revue* 1910, s. 349; Fdký (F. Frýdecký): *Z redakčního zákulisí Včely*, *Zvon* 16, 1915/16, s. 436; K. Engelmüller: *Premiéry Shakespearových her na českém divadle*, *Lumír* 1916, s. 224; J. Máchal in *Dějiny českého dramatu* (1917, s. 107); F. Tichý in J. N. Š.: *Berounské koláče* (1918, s. 31); J. Jakubec: *Protirevoluční a válečné veršované skladby za válek francouzských*, sb. *Národ legím* (1921, s. 66); J. Žuk (J. Port): *Český Kotzebue*, *Čes. svět* 20. 3. a 10. 4. 1924; M. Hýsek in *K politickému významu her Tylových*, *Lumír* 1924, s. 429 a pokr. + J. N. Š., *NL* 1924, č. 52 → *Literární besedy* (1940, s. 11); Č. Zíbrt: *Honza Kolohnát z Přelouče*, *ČL* 1925, s. 201 + *Enšpígllovská literatura naše i cizí*, in J. N. Š.: *Eylenšpigel* (1926, s. 44); V. K. Blahník in J. K. Týla *had z ráje* (1926); M. Zelenka: *První „slovanské“ hry na českém jevišti*, *ČMF* 1929, s. 223; ● k 150. výr. nar.: Ot. F. (Fischer), *LidN* 25. 4. 1933; A. M. Brousil, *Venkov* 19. 5. 1933; A. Wenig, *Českosl. divadlo* 1933, s. 114; E. Strass, *Chrudimský kraj* 1933, č. 7 a 10 ●; F. Strejček: J. N. Š., *zakladatel českého divadla*, sb. *Divadelní Chrudim* (1934, s. 7, i sep.); op (O. Pick): *Tschechisch-deutsche Kollektiv-Vorstel-*

lung Čech a Němec im Ständetheater, *Prager Presse* 26. 5. 1936, příl.; V. Jirá: *Obrozené překlady Mozartova Dona Juana*, *SaS* 1938, s. 73 a pokr. → *Duch a tvar* (1967, s. 227) a *Portréty a studie* (1978, s. 520); J. Ort (P. Eisner): *Zrození české díkce operní*, *KM* 1939, s. 147; J. Plavec in Fr. Škroup (1941); V. Kolátor in J. N. Š.: *Berounské koláče* (1944); Kuzma (J. Ch. Novotný): *Otec českého divadla*, *Masarykův lid* 14, 1945/46, s. 372 a pokr.; K. Krejčí in *Jazyk ve vývoji společnosti* (1947, s. 73); V. Müller: *Švédem proti Napoleonovi*, *Práce* 20. 10. 1948; J. Machek: J. N. Š., *Zař* 1953, č. 43; J. Vondráček in *Dějiny českého divadla. Doba obrozená 1771–1824* (1956) + in *Dějiny českého divadla. Doba předbřeznová 1824–1846* (1957); P. Eisner: J. N. Š., *Svob. slovo* 18. 5. 1958; V. Müller: *Zkrocení zlé pražské ženy*, *LD* 12. 4. 1964; J. Němeček: *Zpěvohry a veselohry z pivovarského prostředí doby obrozené (o hře Pivovar v Sojkově)*, *ČNM* 1964, s. 212; J. Martinec: *Opožďená recenze jednoho nezapomenutelného představení*, *Tvorba* 1974, č. 10, příl. č. 3; L. Mašata: *Švédské obležení Prahy r. 1648 ve zpracování obrozených dramatiků*, *SPPF Ostrava*, ř. D 6, 1980, č. 46, s. 36; O. Kašpar: *Problematika otroctví černochů v české publicistice* 30. a 40. let 19. století, *ČL* 1982, s. 199; J. Kopš: *První pražská družina herců, pěvců a pěvků z libosti*, *Amatérská scéna* 1984, č. 5 + *Vzkříšení českého ochotnického divadla*, tamtéž, č. 11; E. Maur: *K dějinám historického vědomí (Vítězství Čechů nad Němci r. 1040 v české historické tradici)*, *AUC Praha. Philosophica et historica. Problémy dějin historiografie* 2 (1987, s. 9) + *Zapomenutá literární zpracování nejstarší kapitoly z dějin Chodů*, sb. *Minulost Západočes. kraje* 23 (1987, s. 83); o hře Břetislav První, český Achilles); J. Pešková, T. Volek in sb. *Mozartův Don Giovanni* (1987, s. 124); J. Březina in *Děti slavných rodičů* (1995); D. Tureček: *Jazyk Vídně a jazyk Prahy (O jazyku českých obrozených adaptací rakouského Volksstücku)*, *Divadelní revue* 1996, č. 4 + *Česká obrozená travestie Grillparzerovy Ahnfrau, aneb Názorný příklad k obrozenému střetu dvou kulturních modelů*, *ČLit* 1997, s. 163 + *K obrozeným překladům rakouského Volksstücku*, *Estetika* 1997, č. 3; P. Mareš: „Ich rozumíš schon“ (O vícejazyčnosti v české literatuře 19. století), sb. *Přednášky z 41. běhu Letní školy slovanských studií* (1998, s. 101); J. Novotný: *Idyla národního soužití*, sb. *Idyla a idylismus v české kultuře 19. století* (1999, s. 49); F. Černý in *Kapitoly z dějin českého divadla* (2000, s. 58); L. Topolská: *Kleine Überlegungen zu J. N. Š. Lustspiel Čech a Němec (Der Tscheche und der Deutsche)*, in L. Topolská, L. Václavěk: *Beiträge zur deutschsprachigen Literatur in Tschechien* (2000, s. 364); M. Bastl: *Nové pohledy na J. N. Š.*, *Chrudimský vlastivědný sborník* 6 (2001, s. 165); D. Tureček in *Rozporuplná sounáležitost* (2001); P. Mareš in „Also: nazdar!“ *Aspekty textové vícejazyčnosti* (2003); K. Kopřivová: *Beletrie v České včele v letech 1835–1846*, sb. *Povídka, román a periodický*

tisk (2005, s. 33); D. Tureček: Dvojjazyčné divadelní hry v letech 1787–1854, sb. Nadnárodní kontexty české literatury 19. století (2005, s. 13); V. Novotný: Berounské koláče z pohledu 20. století, sb. Jeden jazyk naše heslo buď 3 (2005, s. 229); M. Niubò: Pekelná monstra na jevišti – Kouzelné flétny na kůru, sb. Moji Pražané mě uctívají (2006, s. 30, o Š. překladu Dona Giovanniho).

dt, vpb

Karel Štěpánek

* 4. 1. 1863 *Skuteč*

† 7. 7. 1932 *Poděbrady*

Překladatel, především ruské literatury, fejetonista, slavista, divadelní kritik a publicista.

Syn ševce. Gymnázium zakončené maturitou absolvoval 1876–84 v Litomyšli, poté se 1884–89 na pražské české filoz. fakultě věnoval zejména slavistice. Od 1885 se podílel na činnosti studentského spolku Slavia (1887 starosta, 1891 jednatel), sám též inicioval Russkij kružok a v obou sdruženích hojně přednášel; už tehdy také podnikl svou první cestu do Ruska (další např. 1912, jeho dva bratři působili jako učitelé v Rusku). Po studiích byl čtyři roky vychovatelem v ruské šlechtické rodině, s níž procestoval velkou část Evropy. Mezitím v Praze 1889 vykonal státní zkoušku z ruštiny a po návratu ji učil 1893–94 na dívčím gymnáziu Minerva, 1898–1925 na Československé obchodní akademii v Praze, 1900–24 též jako lektor na pražské univerzitě. Pro soustavnější kontakt se slovanským kulturním světem 1900 spoluzaložil Slovanský klub. Od 1891 spolupracoval s Ottovým slovníkem naučným. Na podzim 1916 mu byl zadržen synův dopis z emigrace, jako politicky nespolehlivý rusofil byl krátce vězněn ve Vídni. Poslední léta trávil v Rychmburce u Skutče, pohřben zehem se koňal v Nymburce. – Syn Vítězslav Š. (* 27. 8. 1886 Vinohrady, dnes Praha-V., † 25. 12. 1960 Praha; psal se též Vítězslav Karlovič Štěpánek, pseud. Sila Samsonyč, S-yč Vinohradský), středoškolský profesor, se zabýval panslovanským kulturním a politickým děním, byl autorem brožur (např. V. G. Bělinský a F. M. Dostojevskij, 1911, V duchu Puškinovu, 1937), sestavil Kolibří slovník česko-ruský (1948, s. A. Schierovou), redigoval několik časopisů (např. Slovan 1911–14) a edic.

Literární činnost Š. zahájil již na střední škole (epigramy v Humorist. listech a Palečkovi). Znalost ruského prostředí projevoval v časopiseckých studiích, článcích i fejetonech a v knižním souboru různorodých fejetonů *Obrázky z Ruska*. Obsahují průhledy do ruské minulosti (z časů Petra Velikého, děkabristů, narodnických a též anarchistických snah), sledují mj. historii ruských hladomorů i vývoj ženského školství; z literární oblasti pak nastiňují vztah narodnických spisovatelů k lidu i jak je zobrazen v literatuře. Nechybí ani odlehčující témata, jako jsou tajnosti ruské kuchyně nebo historická anekdota. Značný význam měly Š. podrobné pravidelné informativní články, nejdříve o ruském literárním i divadelním dění (v Nár. listech od 1898 v samostatné rubrice Ze slovanských listů; Š. používal pseudonym Slavjanin, jak rozšiřoval svůj zájem i na ostatní Slované, zaměnil jej 1904–06 za polský Słowianin). I v odborných studiích a pojednáních se Š. zaměřoval především na ruskou kulturu; zpravidla vycházel z ruských pramenů, zároveň však prokazoval vlastní invenci, ať již psal o ruském románu v konfrontaci s románem anglickým a francouzským (*Ruský román a jeho význam*), nebo pojednával o divadlu (zejména v Čes. Thalii). Vedle obsáhlé studie o A. N. Ostrovském, jenž dle Š. přivedl realistickou scénu k ideální dokonalosti, se zabýval i dramatickými pracemi M. J. Lermontova, počátky ruského divadla a zákulisím ruských státních divadel. Zároveň pravidelně referoval o dění na slovanských scénách, psal o představeních v Pištěkově vinohradském Letním divadle a soustavně (často do dějových podrobností a většinou s výtkou o nepravděpodobnosti jednání postav) komentoval lehčí francouzský i český fraškový a operetní repertoár. Nejzávažnější je Š. tvorba překladatelská, soustředěná především na ruskou realistickou prózu; přispěla k vysoké úrovni Ottovy Ruské knihovny (I. S. Turgeněv, F. M. Dostojevskij). Š. také pořádal jubilejní vydání děl L. N. Tolstého u J. Otty. Ve větším rozsahu k nám uváděl též práce N. S. Leskova, M. L. Michajlova, I. N. Potapenka; podstatnou část jeho překladů tvořily divadelní hry dobových ruských autorů (A. P. Čechov, D. M. Grigorovič, I. A. Salov aj.), z polštiny též B. Grabowského. K šíření znalostí ruštiny u nás přispěl i jako autor slovníku, korespondenční příručky, čítanek a ruské mluvnice.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Ilja Muromec, Slawian, Slavjanin, Slavjanov, Stowianin; K. Š., K. Š., K. Štěp., Š., -Š., Šk., Šnk. ■ **PRÍSPĚVKY in:** Artist (Moskva); Besedy lidu (1893); Čes. demokracie (1900); Čes. Thalia (1888–92; 1890 studie A. N. Ostrovskij); Čes. noviny (1895); Čes. revue; Čes. východ (Chrudim 1887); sb. Devatenácté století slovem i obrazem (1904); Hlas národa (1896–97); Humorist. listy; Jevišťe (1885); Kalendář čes. studentstva na rok 1888/89; Koleda (1880); Květy (1887–88); Lit. listy (1890, Ruský román a jeho význam, i sep.); Malý čtenář (1891–92); Moskovskije vedomosti; Nár. listy (1886–1907, 1913–14); Naše doba (1894–95); Nedělní (Petrohrad); Novoje vremja (Petrohrad); Obzor (1888); Osvěta (1913); Paleček; Polaban (1890); Rozhledy (1894); Rozhledy lit. (1886–87); Ruch (1887); Russkije vedomosti (Moskva); Samostatnost (1914); Slovanský přehled (1899–1901); Slovanský sborník (1886–87); Světozor (1897–98); Vesna (1890); Vyšehrad (1888–89, 1894); Zlatá Praha (1890–97). ■ **KNÍŽNĚ. Práce o literatuře a fejetony:** Obrázky z Ruska (FF 1896). – *Překlady:* L. N. Tolstoj: Děkabristé (1890) + Spása ve vás (1896) + Chopinovo preludium (1901) + Anna Karenina (1929); M. V. Krestovskaja: Ranní bouře (1891); I. S. Turgeněv: Lovcovy zápisky (1891, s J. Hrubým a P. Durdíkem, Spisy, sv. 1) + Mummu (1892, Spisy, sv. 2) + Zájezdni hospoda (1892, Spisy, sv. 2) + Žid (1895, Spisy, sv. 4) + Deník zbytečného člověka (1895, Spisy, sv. 4); I. I. Mjasnickij: Zajíc (1892, prem. t. r. s tit. Doktor Zajíc); F. M. Dostojevskij: Román v devíti dopisech (1892, Spisy, sv. 2) + Chudí lidé (1892, Spisy, sv. 2) + Zločin a trest 1, 2 (1899, 1900, Spisy, sv. 7 a 8); N. J. Severin: V rodném zátíší (b. d., 1893); A. P. Čechov: Medvěd (1893); I. N. Potapenko: Slovo a skutek (1893) + Prokletá sláva (1894) + Právo na štěstí, Nikdy (1896) + Obejmouti celý svět (1898, in *Tři příběhy Svatého týdne*, s překl. A. A. Vrzala a A. Hušnerové); V. Kornelieva: Pod vonnou snítkou šefříku (1894); N. S. Leskov: Dvě povídky (Zvíře, Starý génius, 1894) + Cesta s nihilistou (1898, in *Trojlístek ruských povídek*, s překl. N. Mrštíka); I. A. Salov: Vztekla (1895) + Darmojedka (1898); D. M. Grigorovič: Rybáři (1896); N. V. Korcin-Žukovskij: Klub cyklistů (b. d., 1896); N. I. Timkovskij: Poslední den (b. d., 1896); B. Grabowski: Podruhé (b. d., 1898); A. N. Kanajev: Ženské starosti (b. d., 1898); V. I. Němirovič-Dančenko: Zastřelil se! (1898, in *Trojlístek ruských povídek*, s překl. N. Mrštíka) + Cena života (1900); P. P. Gnědič: Hořící listy (b. d., 1899); A. S. Puškin: Piková dáma (b. d., 1899); M. L. Michajlov: Přelétaví ptáci (b. d., 1904). – *Ostatní práce:* Klíč jazyka ruského (1896; upr. vyd. 1905); Ruská slovesnost (1907, rusky, s paralelním čes. titulem); Příruční rusko-český slovník 1, 2 (1915, 1926); Mluvnice jazyka ruského (1921). ■ **SCÉNICKY. Překlad:** A. J. Sumbatov: Okovy (1894). ■ **REDIGOVAL edici:** Ruská knihovnička (1911). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Česko-ruská korespondence obchodní (b. d., 1915); Ruská čítanka pro ob-

chodní akademie a střední školy (1922, rusky, s paralelním čes. titulem). ■

LITERATURA: ● ref. překl. I. S. Turgeněv: Lovcovy zápisky: F. S. (Schulz), Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 167; jv. (J. Vodák), Lit. listy 13, 1891/92, s. 307 ●; an.: ref. překl. F. M. Dostojevskij: Chudí lidé, Zlatá Praha 9, 1891/92, s. 443; -d- (J. Vodák): ref. překl. N. I. Severin, Lit. listy 15, 1893/94, s. 157; an. (A. A. Vrzal): ref. překl. I. N. Potapenko: Slovo a skutek, Hlídka lit. 1894, s. 133; -ášky.: ref. Devatenácté století slovem i obrazem (K. Š. o slovanských literaturách), Zvon 5, 1904/05, s. 302; B. Havránek: ref. Ruská čítanka..., Střední škola 1923, s. 185; an.: K. Š., Naše kniha 1923, s. 4; ● nekrology: H. J. (Jelínek), Lumír 58, 1931/32, s. 551; an., Světozor 32, 1931/32, s. 343; B. Foit, Naše kniha 1932, s. 227; an., Slovanský přehled 1932, s. 443; an., LidN 13. 7. 1932; an., NL 15. 7. 1932 (večer); J. Jehlička, Východ (Pardubice) 22. 7. 1932 ●; E. Škorpil in *Spisovatelé vysokomýtského kraje* (1932, s. 28); V. Kostřica in *Recepty díla V. G. Korolenka a N. S. Leskova v české literární kritice na přelomu 19. a 20. století*, AUP Olomouc. Philologica. Slavistický sb. olomoucko-lublínský, sv. 51, 1985, s. 37; R. Řezábek: Stará ruská literatura v českých encyklopedických pramenech 1, sb. Českosl.-sovětské vztahy 1989, s. 94; J. Kučera, J. Zeman in *Spisovatelé Chrudimska 3* (2003, s. 68); M. Kučera: Pokrokáři, in J. Malíř, P. Marek a kol.: *Politické strany 1* (2005, s. 337).

mhs

Oldřich Štěpánek

* 6. 5. 1876 *Pardubice*

† 8. 1. 1951 *Pardubice*

Realistický povídkář zobrazující proměny milostných a přátelských vztahů, autor psychologického románu, dramatik.

V matrice zapsán Oldřich Karel Š. Podepisoval se také O. Štěpánek (Zenith). – Syn krejčího. 1886–94 navštěvoval reálku v Pardubicích (učil jej překladatel a spisovatel Č. Ibl); při opakování 4. třídy se stal spolužákem K. Rožka (později spisovatele a redaktora časopisu Srdce, s nímž Š. spolupracoval). Po maturitě 1894 složil Š. na učitelském ústavu v Hradci Králové doplňovací zkoušky z učitelství. Působil jako podučitel v Lipolticích a Třebosicích na Pardubicku a v Klášterci n. Orlicí u Žamberka (pravděpodobně zde se opět setkal s K. Rožkem), poté jako definitivní podučitel, pak učitel a správce škol (vysvědčení pro školy obecné nabyl 1899, potvrzen 1900) na Českobrodsku: od 1900 v Semicích, 1906 v Nučicích, pak v Dobro-

čovicích, od 1910 v Přistoupimi. Během 1. světové války byl v Maďarsku, Vídni, Francii a Itálii. Byl třikrát ženat (1917, 1919, 1923). Do 1924 byl učitelem a správcem školy v Hořanech u Čes. Brodu, pak v Časech na Pardubicku; 1929 získal místo definitivního řídícího učitele v Lánech na Důlku u Pardubic. Kvůli oční chorobě však požádal 1932 o zdravotní dovolenou, 1933 byl penzionován. Byl činným členem Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj (od 1906) a Syndikátu čes. a slovenských spisovatelů a hudebních skladatelů (ve 20. letech).

Po juvenilní písňové lyrice, ovlivněné zejména V. Hálkem, se Š. věnoval próze a dramatu ze současného venkovského života. V jeho divadelních hrách dominuje milostné téma zpracované buď jako tradiční příběh nešťastné lásky končící katarzí (debut *Druhá láska*), či jako konverzační veselohra o sousedských vztazích využívající prostředky mystifikace, situační a slovní komiky (*Prohra s výhrou*, *V rukavičkách*). Ve své nejvýznamnější prozaické práci, románu *Historie mladíka: Chiméry*, Š. pomocí psychologické analýzy zobrazil typ mladého citižádostivého literáta, jenž, podlehnul iluzi o vlastní umělecké tvorbě, poznal, že jeho život ztroskotál v honbě za všudypřítomnými chimérami; dílo, do jehož dekadentního hrdiny autor promítl jisté autobiografické rysy i vlastní autopsii; zobrazením části nejmladší umělecké generace získal hodnotu též jako kulturní dokument (Š. inspiračním zdrojem byla zřejmě aktivita mladých literátů soustředěných kolem Rožkova časopisu *Srdce*). I v povídkách a črtách lokalizovaných většinou na soudobý venkov se Š. soustředil na téma deziluze ve vztazích milostných i přátelských. Ukázal, jak náhlé partnerské rozchody či změny citů mohou fatálně proměnit lidský život. Postupně však v Š. prozaické tvorbě převládly konvenční žánrové obrázky (publikované již pouze v regionálním tisku) s návratnými motivy nevěry a rychlého konce mládí (*Rozkvetlá lilie*). – V literatuře o Š. jsou zmiňována různá rukopisná díla (např. *Hymny*, 1893), on sám (v dopise pro Frabšův literární slovník) uvedl romány *Lidské štěstí* (1903) a *Neznámý* (1913) a prózu o 1. světové válce *Srdce polního lazaretu* (1923). V LA PNP je uložen rukopis povídky *Předměstský Robinson*, dvě rukopisné prózy (*Lidské štěstí*, *Vina a smrt*) jsou ve Východočes. muzeu v Pardubicích (sbírka Slavin).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Eugen Slavoj, Oldřich Eugen Slavoj (básnické juvenilní pokusy), Oldřich Zenith, Oskar Šmidberský, O. Zenith; O. Š., O. Šnk., O. Zeth., Št. (Občanské listy), Zeth. (Občanské listy). ■ PRÍSPĚVKY in: sb. Českobrodsko a Černokostelecko 1. Školství (Čes. Brod 1901, stař. Mluvnice, pravopis a sloh); Občanské listy (Nymburk 1904, 1906–09; PP zejména v Zábavně-poučné příl., 1909 momentky o sokolství); Podhořan (Rychnov n. Kn.); Srdce (1901–04); Venkov (1909–10); alm. Vzpomínáme Vás... (1913); Zeměd. listy, příl. Prásky (1909–11; 1910 P Rozkvetlá lilie); – posmrtné: ant. Zapadlo slunce za dnem, který nebyl (2000, ed. I. Wernisch). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Druhá láska (D 1898, i prem.); Historie mladíka: Chiméry (R b. d., 1901, pseud. Oldřich Zenith); Prohra s výhrou (D b. d., 1904, podle R V. Cherbulieze; hráno ochotníky 1915); V rukavičkách (D 1909). ■

LITERATURA: ● ref. Historie mladíka: Chiméry: an. (J. Vodák), Čas 21. 4. 1901; A. Novák, Obzor lit. a umělecký 1901, s. 120; A. O. Š., Časopis pokrokového studentstva 1901, s. 127; O. Theer, Srdce 1, 1901/02, s. 54; F. Holeček, NŽ 1902, s. 93 ●; an.: ref. Prohra s výhrou (insc.), Jitřenka 1915, s. 366.

vfr

Zdeněk Štěpánek

* 22. 9. 1896 Tvoršovice u Benešova
† 20. 6. 1968 Praha

Herec a režisér, dramatik těžící z legionářských zážitků, autor knižních vzpomínek; též filmový scenárista.

Syn hospodářského správce, který často měnil místa zaměstnání. Prasynovec dramatika J. N. Štěpánka. V Rakovníku navštěvoval rok reálku, 1908–12 hospodářskou školu. Zpočátku praktikoval v lihovaru, 1913 krátce na statku v Josefově (Jaroměř-J.). V září 1913 odešel k divadelní společnosti A. Marka, v další sezoně působil u společnosti R. Morávka (1914) a K. Jičínského (1914–15). 1915 se dobrovolně přihlásil do rakouské armády a na podzim t. r. byl zajat na ruské frontě, ze zajetí se mu podařilo uprchnout. V Kyjevě, kde zpočátku pracoval v různých profesích (kuchař, pekař, zpěvák, příručí aj.), byl od 1916 vedoucím režisérem a hercem českého krajanského ochotnického divadla. 1918 se přihlásil do Čes. družiny a stal se členem Divadla českosl. armády na Rusi (původně Divadelní komando při informačně osvětovém odboru Odbočky Nár. rady), kde se uplatňoval jako režisér, herec

a dramatik a s ním se 1920 vracel do vlasti přes Sibiř, Čínu, Cejlon, Suez a Terst. Doma působil jednu sezonu v kladenském divadle, odkud přešel 1921 do Městského divadla na Král. Vinohradech v Praze a 1934 do Nár. divadla (1954–56 šéf činohry), kde setrval až do své smrti. 1934 navštívil divadelní a filmový festival v Moskvě. Svůj hlas často propůjčoval rozhlasovým rolím a pásmům. – Byl otcem herečky Jany Š. (* 1934, dcery první Š. manželky, herečky Nár. divadla E. Hákové) a herců Martina Š. (* 1947) a Petra Š. (* 1948) a režisérky K. Taberyové (* 1951).

Jako divadelní praktik osnoval Š. svá umělecky nenáročná a lehce zábavná dramata s malým počtem interpretačně nekomplikovaných rolí na jednoduchém půdorysu. Hry obvykle zachovávaly jednotu místa a času, aby byly dostupné ochotnickým souborům bez větších technických možností, na jejichž repertoáru se často ocitaly. Š. se v nich většinou tematicky vracel k ideálům legionářské soudržnosti a chlapeckého přátelství, poznaných za války, které někdy fungovaly pouze jako vnější rámec milostných konfliktů (*Transport č. 20, Kamaráde, kde jsi?*). Přímou do centra bojů umístil na dramatické zvraty bohatou sentimentální hru *Monastýr nad tajgou*, jejíž protagonista zachraňoval milovanou ženu před rudými gardami. Dobový problém nesnadného začleňování bývalých legionářů do mírového života, rozčarovanych z poválečné morálky, z hamiznosti a kariérismu, postihl Š. v rozvolené veselohře *Hrničec štěstí*, situované do rodiny venkovského ševce. Z veseloherního ladění se vymykají veršované scény *Za neznámým vojínem*, jejichž cílem bylo oslavit statečnost francouzských a ruských legionářů, umírajících s vírou v budoucnost národa, a sociální drama *Lidé minulých dnů*, které postihuje protikladné ideové postoje ruských běženců u nás. Jejich mravní rozervanost, pasivitu, neplodné snění a tíživé přizpůsobování realitě konfrontuje Š. s vírou mladých v nové Rusko a s nekolegialitou těch, kteří se uchytili. Místní a historický středověký kolorit, podepřený stylizovanou dobovou jadrnou mluvou, Š. zachytil v rozmarné veselohře *Nezbedný bakalář*, napsané na motivy Rakovnických obrázků Z. Wintra, s tragikomickou postavou pražského bakaláře zamilovaného do sličné šenkýřky. Vtipně vystavěnými rušnými výjevy z měšťanského a školského prostředí v ní navázal na dramati-

ku Klicperovu a Stroupežnického, aniž se vzdal zesměšnění nešvarů soudobé společnosti. – V první knize memoárů *Herec vzpomíná* Š. na svou hereckou cestu, nastoupenou u kočovných společností a úspěšně završenou v Nár. divadle, kterou přerušil válečnou anabází, jejímž peripetiím věnoval podstatnou část pamětí *Za divadlem kolem světa*, zatímco o svém dětství vyprávěl v knížce *Vzpomínky*. Byl též autorem filmových scénářů, které připravil podle literárních předloh (1925 pro němý film J. K. Tyl podle J. L. Turnovského; pro zvukový film 1938 *Cech panen kutnohorských* podle L. Stroupežnického, 1946 *Nezbedný bakalář* podle Z. Wintra), a rozhlasové dramatizace (1940 A. S. Puškin: *Výstřel*).

PŘÍSPĚVKY in: Čes. dělník (1944); Divadelní noviny (1959–60, 1967–68); Domov a svět (1927); Hlas revoluce (1967); Kino (1962); Lid. demokracie; Lid. noviny (1929, 1938); Mladý svět (1960); Nár. divadlo (1956, 1961); Nár. osvobození (1925, 1928); Naše zprávy (1941); sb. Padesát let Městských divadel pražských 1907–1957 (1958); Prager Presse (1927); Právo lidu (1934); Přítomnost (1937); Ranní noviny (1936); Rozpravy Aventina (1933); Salon (Brno 1933); Světozor (1934); Svob. noviny (1946); Svob. slovo (1946); Venkov (1937, 1943); Vlasta (1964); sb. Za oponou (1944); sb. Zdeňku Nejedlému k 75. narozeninám (1953); – posmrtně: sb. Jeden i druhý. Vzpomínky na bratry Čapky (Hradec Král. 1988); sb. Vy si mne s někým pletete... aneb Z besed na filozofické fakultě (1994). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Transport č. 20 (D b. d., 1927, i prem., s B. Vrbským); *Monastýr nad tajgou* (D 1929, i prem.); *Hrničec štěstí* (D 1930, i prem.); *Ať vás nevykradou* (D b. d., 1931, prem. 1930, s B. Vrbským); *Lidé minulých dnů* (D b. d., 1932, i prem.); *Rembrandtův zajatec* (D 1934, i prem.); *Za neznámým vojínem* (veršované scény, 1935, i prem.); *Kamaráde, kde jsi?* (D b. d., 1936, i prem.); *Sonet o sirném prameni* (1936); *Nezbedný bakalář* (D 1941, prem. 1937, na motivy Z. Wintra; film. scénář 1946, s O. Vávrou); *Herec* (vzpomínky, 1961); *Vzpomínky* (pro ml., 1966); – posmrtně: *Za divadlem kolem světa* (vzpomínky, 1970). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Červený Benda (1914, s R. Nížkovským); *Doslov k Langrově Periferii* (1927); *Slepy král* (1952). – *Překlad*: W. Shakespeare: Richard III. (1934). ■

LITERATURA: F. Götz: Národní umělec Z. Š. (1962); sb. Z. Š. Hercův hlas (1973); L. Tunys: Z. Š. (1982); sb. Vavřín Zdeňku Š. (1986); J. Vostrý: Z. Š. (1997). ■ ● ref. Transport č. 20: E. Konrád, Cesta 9, 1926/27, s. 388; jv (J. Vodák), Čes. slovo 8. 3. 1927; MilNý (M. Novotný), NL 8. 3. 1927; -FR- (J. Frejka), NO 8. 3. 1927; M. M. (Majerová), RP 10. 3. 1927; Z. Hásková, Lumír 54, 1927/28, s. 164 ●; K. N. (Nový): ref.

insc. Doslov k Langrově Periferii, NO 1. 3. 1927; J. Bor in Cestou k jevišti (1927); ● ref. Monastýr nad tajgou: M. Novotný, Cesta 11, 1928/29, s. 411; Paulík (J. J. Paulík), RA 4, 1928/29, s. 262; Č. (K. Červinka), Zvon 29, 1928/29, s. 418; AMP. (A. M. Píša), Večerník PL 15. 3. 1929; B. (E. Bass), LidN 16. 3. 1929; -kd. (E. Konrád), NO 16. 3. 1929; Ot. F. (Fischer), PL 16. 3. 1929; M. M. (Majerová), Tvorba 1929, s. 172; J. H. (Hilbert), Venkov 17. 3. 1929 ●; ● ref. Hrníček štěstí: -a. (J. Hora), Telegraf 11. 10. 1930; jt. (J. Trojan), Večerník PL 11. 10. 1930; B. (E. Bass), LidN 12. 10. 1930; kd. (E. Konrád), NO 12. 10. 1930; AMP. (A. M. Píša), PL 12. 10. 1930; J. H. (Hilbert), Venkov 12. 10. 1930; Paulík (J. J. Paulík), RA 6, 1930/31, s. 48; Z. Bár, RA 6, 1930/31, s. 165; V. M. Strojil, Středisko 1, 1930/31, č. 3 ●; ● ref. Af vás nevykradou: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 2. 1. 1931; om. (O. Mrkvička), LidN 2. 1. 1931; If. (I. J. Fischerová), NO 2. 1. 1931; A. (J. M. Augusta), Samostatnost 1931, č. 3; Č. (V. Červinka), Zvon 31, 1930/31, s. 295 ●; ● ref. Lidé minulých dnů: jv. (J. Vodák), Čes. slovo 26. 5. 1932; Ot. F. (Fischer), LidN 26. 5. 1932; j. w. (J. Wenig), Venkov 26. 5. 1932; J. H. (Hora), Čes. slovo 27. 5. 1932 (proti útoku Večera na Š. hru); Paulík (J. J. Paulík), RA 7, 1931/32, s. 303; MilNý (M. Novotný), Rozhledy 1932, s. 86 ●; ● ref. Rembrandtův zajatec: H. Jelínek, Lumír 60, 1933/34, s. 228; J. V., Naše doba 41, 1933/34, s. 304; O. Š. M. (Storch-Marién), RA 9, 1933/34, s. 83; V. Červinka, Zvon 34, 1933/34, s. 419; jt. (J. Trojan), Večerník PL 1. 2. 1934; AMP. (A. M. Píša), PL 2. 2. 1934; J. H. (Hilbert), Venkov 2. 2. 1934; MilNý (M. Novotný), LidN 3. 2. 1934; kd. (E. Konrád), NO 3. 2. 1934 ●; Ot. F. (Fischer): ref. insc. překl. W. Shakespeare, LidN 24. 3. 1934; L. Kraus: Z. Š. (rozhovor), Světozor 1934, č. 35; Hk. (J. Holeček): ref. Za neznámým vojínem, NO 15. a 17. 11. 1935; ● ref. Kamaráde, kde jsi?: -es. (E. Synek), Telegraf 16. 9. 1936; jt. (J. Trojan), Večerník PL 16. 9. 1936; B. (E. Bass), LidN 17. 9. 1936; AMP. (A. M. Píša), PL 17. 9. 1936; -á. (J. Rybák), RP 17. 9. 1936; -kov. (K. Koval), Venkov 17. 9. 1936; rf. (R. Fleischner), Index 1936, s. 102; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 51; V. Červinka, Zvon 37, 1936/37, s. 210 ●; ● ref. Nezbedný bakalář: -kov. (K. Koval), Venkov 7. 7. 1937 (ochotnické divadlo Rakovník); ev. (E. Valenta), LidN 8. 6. 1940 (brněnská insc.); (pražská insc.): B. (E. Bass), LidN 16. 1. 1941; M. Rutte, NL 16. 1. 1941; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 16. 1. 1941; A. M. Brousil, Venkov 16. 1. 1941; -ühl. (B. Mühlstein), Naše zprávy 1941, č. 5 ●; ● ref. Lidé minulých dnů (insc. 1948): sm. (S. Machonin), LidN 28. 5. 1948; ER (E. Radok), Práce 28. 5. 1948; AMP. (A. M. Píša), PL 28. 5. 1948; jmk. (J. M. Kvapil), Svob. slovo 28. 5. 1948; O. Fencel, RP 4. 6. 1948 ●; Id. ref. insc. Slepý král, LD 6. 8. 1952; jt. (J. Träger), E. Konrád, J. Průcha, O. Scheinplugová aj.: k padesátinám, Nár. divadlo 1956, č. 3; ● k pětadesátinám: F. Černý, Nár. divadlo 1961, č. 1; F. Götz, Kulturněpolitický kalendář 1961, s. 144 ●; ● ref. Herec: J. Studený, Nové knihy 1961, č. 16; s. Mladá fronta 25. 5. 1961; D. Šafaříková, Práce 11. 6. 1961;

P. Grym, LD 8. 7. 1961; V. Procházka, RP 6. 8. 1961 ●; J. Voráček: ref. Vzpomínky, RP 21. 10. 1966; ● nekrology: P. Grym, LD 22. 6. 1968; (jo) (J. Opavský), RP 22. 6. 1968; J. Träger, Divadelní noviny 11, 1967/68, č. 25–26; V. Procházka, Kulturní tvorba 1968, č. 26; J. Císař, Lit. listy 1968, č. 18 ●; J. Träger: ref. Za divadlem kolem světa, ZM 1971, s. 318.

sb

Štěpnice

1855–1889

Časopis pro mládež, vycházející jako příloha pedagogického časopisu Škola a život.

Podtitul: 1855–76 (roč. 1–22) Příloha pedagogického časopisu Škola a život (v některých případech na tit. stránce ročníku Příloha vychovatelského časopisu Škola a život. Čítanka pro mládež československou); 1877 (roč. 23) Obrázkový časopis pro mládež československou. Příloha časopisu Škola a život; 1878–82 (roč. 24–28) Časopis pro mládež československou. Příloha časopisu Škola a život; 1883–89 (roč. 29–35) ... Příloha časopisu Školy a života. – *Redaktoři:* 1855 (roč. 1) č. 1–2 F. J. Řezáč a J. V. Rozum, č. 3–6 F. J. Řezáč; 1856–62 (roč. 2–8) F. J. Řezáč; 1863–66 (roč. 9–12) F. J. Řezáč se spoluredaktorem J. V. Kratochvílem; 1867–68 (roč. 13–14) J. Šťastný; 1869–71 (roč. 15–17) J. Šťastný, od č. 8, 1869 s J. Sokolem; 1872–75 (roč. 18–21) J. Šťastný se spoluredaktory J. Sokolem a K. Vorovkou; 1876–77 (roč. 22–23) J. Lepař; 1878–82 (roč. 24–28) J. Melichar; 1883–89 (roč. 29–35) K. Vorovka. – *Nakladatel:* 1855–58 (roč. 1–4) B. Rohlíček; 1859–89 (roč. 5–35) Rohlíček-Sievers v Arcibiskupském semináři; Praha. – *Periodicita:* 1855 (roč. 1) 6 čísel; 1856–68 (roč. 2–14) a 1870–87 (roč. 16–33) po 8 číslech (jednou za 6 neděl); 1869 (roč. 15) 12 čísel; 1888 (roč. 34) 12 čísel menšího rozsahu; 1889 (roč. 35) 10 čísel.

Š. byla určena školní mládeži a přinášela drobné práce prozaické a veršované, populární příspěvky z oblasti přírodních věd, zeměpisu a historie; po celou dobu trvání byly silně zastoupeny zábavné úlohy, hádanky a rébusy, početní příklady, cvičení v kresbě, návody k hrám apod. Časopis měl výrazné náboženské zaměření, které později (zejména od roč. 13, kdy se redakce ujal J. Šťastný) částečně ustupovalo. Nejzajímavější byla Š. v prvních ročnících, hlavně pro svůj pestrý obsah, který zvyrazňovala i grafická úprava. Stabilní součástí téměř každého čísla byly „písňe v hudbu uvedené“ s notovým záznamem, někdy na starší texty (F. L. Čelakovský, J. K. Chmelenský); v prvním